ეროვნული ბიბლიოთეკა

SAYI: 26 FİYATI: 250.000 TL EKİM-ARALIK 1997

çveneburi

KÜLTÜREL DERGİ

ჩვენებური

კულტურული კრებული

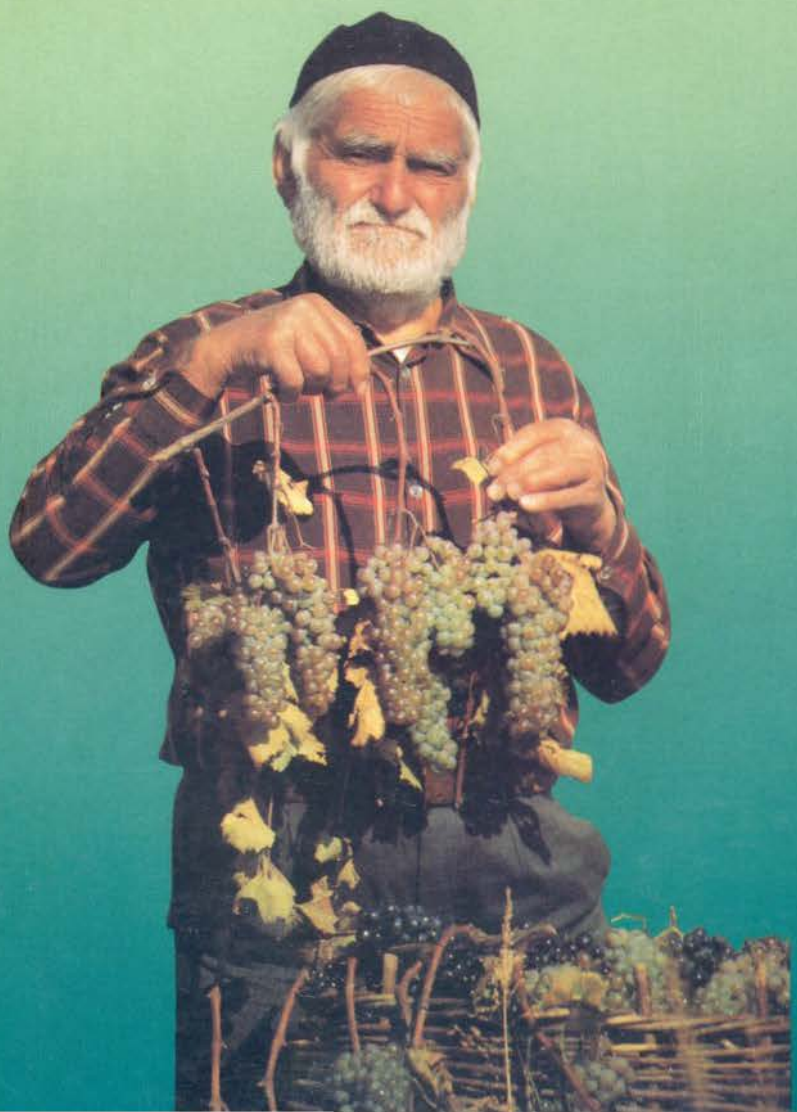

LAZ MASALLARINDAN

çveneburi
Kültürel Dergi

Ekim-Aralık 1997, Sayı 26
(Üç Ayda Bir Yayımlanır)

TOTAL MÜŞAVİRLİK VE MÜMESSİLLİK
LİMİTED ŞİRKETİ adına

Sahibi ve Sorumlu Müdürü
Osman Nuri MERCAN

Yayın Kurulu
Osman Nuri MERCAN,
İberya ÖZKAN, Mustafa YAKUT

Bu Sayıda Katkıda Bulunanlar
Prof. Dr. Türkkaya ATAÖV,
Ş.-M. CURKVADZE, Hayri HAYRİOĞLU,
Natali KUDİDZE, Osman Nuri MERCAN,
Hacer ÖZKAN, İberya ÖZKAN,
Prof. Şuşana PUTKARADZE,
Bayar ŞAHİN,
Dr. Mehmet Bülent ULUDAĞ,
Mustafa YAKUT, İsmail YAZICI

Yazışma Adresi
Halaskârgazi Caddesi Rişvanoğlu Apt.
No: 59 Kat: 6 D. 5 Harbiye-İstanbul
Tel: (0212) 231 08 04 - 233 56 82
Faks: (0212) 233 71 04

Fiyatı
250.000.- TL (KDV Dahil)

Abone Koşulları
Yıllık Abone
1997 için 1.000.000.- TL

Havale Hesap No
TOTAL Müşavirlik ve Mümessillik Ltd. Şti.
a) İŞ Bankası Pangaltı Şubesi-İstanbul
TL. Hesap No: 648953
b) GARANTİ Bankası Harbiye Şubesi-
İstanbul $ Hesap No: 9002537-0
c) POSTA ÇEKİ Hesabı 1612040

Dizgi-Ofset Hazırlık
MYRA Yayıncılık, Reklam ve İletişim
Hizmetleri Ltd. Şti.
Tel: (0212) 511 44 49 - 512 78 97

Baskı
ARBAS Matbaası Tel: (0212) 512 22 44

Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarına aittir. Gönderilecek yazılar daktilo edilmiş olmalı; derleme ve çevirilerde kaynak belirtilmeli; çeviri yazılar orijinaliyle birlikte gönderilmelidir.

içindekiler

çveneburi'den 2

GÖRÜŞ - DÜŞÜNCE

Tbilisi'ye Kısa Uzanma 3
Prof. Dr. Türkkaya ATAÖV
Geçiş Sürecinde Gürcüstan 8
Dr. Mehmet Bülent ULUDAĞ
Anadilin Bereketi 12
Prof. Şuşana PUTKARADZE

SÖYLEŞİ

Guram Pançikidze ile Söyleşi 14
Mustafa YAKUT
Rezo Çheidze ile Söyleşi 16
Osman Nuri MERCAN
İberya Özkan ile Söyleşi 18

TARİH

Gürcü Spor Tarihi 20
K. ASATİANİ - Ş. AHVLEDİANİ
İran-Pereidan'lı Gürcüler 23
Hayri HAYRİOĞLU

YAŞAM - KÜLTÜR

Tbilisi'de Uluslararası Konferans 24
Mustafa YAKUT
Gürcüstan'da Öncelikli Yatırım Projeleri 26
Osman Nuri MERCAN
Gürcüstan Ekonomisinde Gelişmeler 27

EDEBİYAT - SANAT

Beyaz At Gem Vurdurmaz Kendisine 28
V. TSERTSVADZE
Şiirler 29
İsmail YAZICI - Bayar ŞAHİN

ETNOGRAFYA - FOLKLOR

Gürcü Yemekleri 30
Tamar LOMİDZE
"Kahuri Supra" (Kaheti Sofrası) 30
Natali KUDİDZE
Türkiye'deki Gürcü Köyleri-3 31
İberya ÖZKAN

MEKTUP

Şevardnadze'den Mesaj 33
Çveneburi Dergisine 34

ÇOCUK

Zuriko'nun Kuzusu 35
Lado MRELAŞVİLİ

GÜRCÜCE

Lomi da Melia 38
Lazca-Megrelce-Gürcüce-Türkçe Sözlük 40
Gürcüce Maniler 41

HABER - YORUM 42

çveneburi'den

Zaman hızla geçiyor, dergimizin 26. sayısına ulaştık geçen dört yılda. 1980 öncesi de 7 sayı çıkmıştı ***çveneburi.*** *Geçen zaman içinde dergimizin kurucuları ve yazarlarından bir kısmı da zamana uyarak ayrıldılar bizlerden. Kimileri bir daha geri dönmeyecek.*

Bizlere böyle güzel bir dergiyi bıraktıkları için bizden öncekilere minnettarız. İçimizdeki çveneburilerden yeni kalemleri bizlere kazandırdıkları için o insanlara daha çok minnettarız.

Dergimize ilgi gün geçtikçe artıyor. Gerek ülkemizden ve gerekse değişik ülkelerden birçok yeni yazar ve araştırmacı ortaya çıkıp bize ürünlerini gönderiyorlar. Köyünden derlediği bilgileri ve gelenekleri yazıp gönderiyorlar, kentsel yaşamın çarklarından ele geçirdikleri yenilikleri gönderiyorlar. Gelin bu kervana sizler de katılın, bize yazın, bilgi ve fotoğraf gönderin, öykü-mâni-şiir-dua gönderin. Bizlere sahip çıkın, derginize sahip çıkın, çünkü bu dergi sizin. Gelin hep birlikte, daha büyütelim ve güzelleştirelim onu.

Zamanın alıp götürdükleri arasına şimdi de Gürcüstan Yazarlar Birliği Başkanı Guram Pançikidze katıldı. Ölümünden iki ay önce kendisi ile yapılan söyleşide Türkiyeli yazarlarla ve edebiyatçılarla ilişki kurmak istediğini belirtmişti. Geliniz, Türkiyeli yazar, eleştirmen ve edebiyatçılar olarak Gürcüstanlı meslektaşlarınızla tanışınız ve ilişki kurunuz.

Zamanın alıp götürdükleri arasına bizlerden önce veya sonra doğup kapanan benzer dergileri ve gazeteleri de eklememiz gerekiyor. Bunların kapanması çeşitli nedenlere dayanmakla birlikte, okuyuculara seslenememesi ve okuyucunun sahiplenmemesi ana neden olarak gösterilebilir. Kimi yayınlarda ırksal yaklaşımlar ortaya çıktı, kimi yayınlarda savaş kışkırtıcılığı. Kimi yayınlarda ise okuyucunun anlayamayacağı kadar bilimsel ve edebi yazılar yayımlandı. ***çveneburi*** *ise sadece okuyucunun yani sizlerin dergisi olmak istiyor. Gelin sahip çıkın derginize*

Gelin, Türkiye'nin sorun yaşamadığı tek komşusu Gürcüstan ile yakın dostluk ve kardeşlik bağlarına siz de harcınızı koyun Gelin, bu iki halkın kültürlerini birbirlerine yakınlaştıralım. Gelin, Türkiye'de mevcut Gürcü kültürü ile Gürcüstan'da mevcut Türkiye dostluğu arasındaki köprüyü bizler daha da sağlamlaştıralım.

Gelin, ***çveneburi*** *meşalesi yolumuzu aydınlatsın.*

Tbilisi'ye Kısa Uzanma

Prof. Dr. Türkkaya ATAÖV

"Türkiye'nin Önemi"

Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in 14-15 Temmuz 1997 tarihlerinde Gürcüstan Cumhuriyeti'ni, kalabalık bir heyetle, resmi ziyaretine, ben de "Eduard Şevardnadze Türkiye-Gürcüstan Dostluk, Dayanışma ve Kültür Vakfı" başkanı olarak ve kendi davetlisi olarak katıldım. Bu ziyaret Demirel'in, ilki başbakan ve ikisi de cumhurbaşkanı olarak Gürcüstan'a üçüncü gidişiydi.

Heyetin kalabalık olduğunu söyledim. Cumhurbaşkanı ve eşine ek olarak, 6 bakan, 18 cumhurbaşkanlığı görevlisi, 21 dış işleri mensubu, 5 rektör ve ben, 22 kurum temsilcisi, 10 mesleki kuruluş yöneticisi, 27 işadamı, 27 medya üyesi ve 19 koruma polisiyle birlikte, 158 kişilikti. Demirel bu tür gezilerin başında ve sonunda uçağın içinde dolaşıp herkesin elini ayrı ayrı sıkarak "uğurlar olsun" deme alışkanlığındadır. Bu arada dönüşte benim de elimi sıkıp iyi yolculuklar dilerken, "Görüyorsun hoca, Türkiye'nin dostluğu ne kadar önemli." demesini hep hatırlayalım.

26 Yıl Önce

Ben de Gürcüstan'a, ilk kez, 1971'de, yani 26 yıl önce, Sovyet Bilimler Akademisi'nin çağrısı üzerine, eşim ve o zaman çok küçük yaşlarda olan iki kızımla birlikte Moskova'dan gitmiştim. Ankara Üniversitesi'nin kararıyla iki yıllığına Bilimler Akademisi'ne kendi alanımda (Uluslararası İlişkiler) kütüphane araştırması yapmakla görevlendirilerek yollanmıştım.

Moskova'da Gürcüstan'la ilgili olarak gözümüze ilk çarpan Aragvi Lokantası'ydı. Adını oradaki nehirden alıyordu. Hani, ozan Vaja Pşavela'nın doğduğu Çargali Köyü bu suyun kuzeyindedir. Lokanta, Moskova'yı kuran Dolgoruki'nin heykelinin bulunduğu ünlü meydandaydı. Gürcü konyağı ve şarabı yalnız orada değil, her yerde aranır, birkaç yerde de, Gürcü peynirli pidesi "haçapuri" satılırdı.

İkinci olarak Gürcüstan'ın 12. yüzyılda yaşamış en büyük ozanı ve düşünürü Şota Rustaveli'nin Moskova'da bir heykeli vardı. Bir de klasik Gürcü müziğinin ilk akla gelen kişisinin, Zakaria Paliaşvili'nin adı bir sokağa verilmişti.

Bazı Öneriler

Bu bağlamda aklıma gelen bir şeyi hemen yazayım: Türkiye'de de herhangi bir kentte, tercihen başkentte, İstanbul'da ya da Gürcü kökenli yurttaşlarımızın yoğun olarak bulunduğu yörede, Rustaveli gibi önemli bir yazarın ya da Şevardnadze gibi olağanüstü bir devlet adamının bir caddeye, sokağa ya da mahalleye adının verilmesi. Bu kişi Şevardnadze olursa, olayın onun ülkemizde bulunduğu bir sırada yer alması belki uygun olur. Bir ölçüde bizim hatırlatmamızı, bir ölçüde de yöneticilerimizi ilgilendiren bir konu.

Bu nokta akla bir şeyi daha getiriyor. Vakfımız Gürcüstan Cumhurbaşkanı Eduard Şevardnadze'nin hem Uluslararası Nobel Barış Ödülü'ne, hem de Uluslararası Atatürk Barış Ödülü'ne aday olmasına öncülük etmiştir. Bu devlet adamının, kanımızca, bir yandan dünya barışı-

na, öte yandan Türkiye ile ilişkilere olağanüstü olumlu katkıları olmuştur. Şimdilik, her ikisi için de adaydır. Nobel'e aday olarak kabul edildiği Oslo'daki merkezce bana resmen ve yazıyla bildirilmiştir.

Bu bağlamda aklıma gelen bir öneriyi daha yapmak istiyorum. Sayın Şevardnadze Türkiye'de bulunduğu bir sırada kendisine fahri siyasi ilimler doktorası tevcih edilmelidir.

Efsaneler Dizisi

Bu ülkeyle ilgili birtakım efsaneler var. Örneğin, Tanrı kullarına toprak dağıtırken, Gürcüler geç kalmış. Neredeyse her yer sahiplenilmiş. Hoşgörülü Tanrı Gürcülere demiş ki: "Elimde ufak bir toprak parçası kaldı. Küçük ama güzeldir. O da sizin olsun."

Başka bir efsane Prometheus ile ilgili. "Öndüşünce" anlamına gelen bu çok eski Yunanca kelime tanrıların gelişigüzel, hatta zorbaca yönetimine karşı insan iradesini ve özgürlüğünü simgeleyen Titanları temsil ediyordu. Hikâyeye göre, Prometheus gene efsanevi, Yunan tanrılarının mekânı olan Olympus'tan ateş çalmış, onu gizlice dünyaya taşımış, bu yaptığı için de sonsuza dek işkenceye mahkûm edilmişti. Bağlandığı Kafkasya dağında, gündüzleri bir kartal gelip ciğerini yiyor, ama ciğer geceleri gene büyüyormuş. Prometheus kadere karşı insanın varlığını simgeler.

Üçüncü efsane, Jason'un "Argo" adlı gemisiyle, "Altın Pösteki"yi aramasına ilişkindir. Bu efsanelerde tanımlanan coğrafya bölgeleri, bize daha çok Gürcüstan'ı düşündürüyor.

Gelenler ve Göçenler

Çok gerilere gidersek, Gürcülerin Antik Hitit (Eti)-Iberya kabileleriyle bağlantıları var. Anadolu'nun çok eski halkı Hititlerin kalıntılarıyla da karışmış Türkler olarak, Gürcülerle bu yoldan da akraba sayılabiliriz. Onlar kendilerine birtakım adlar verdiler: Kartveli, Megrel-Çani ve Svani gibi. Ülkenin ilk adı "Sakartvelo" idi, yani, "Kartli Ülkesi". Romalılar "Iberya" dediler. Tarihçi Herodotus, oyun yazarı Aeschylus, coğrafyacı Strabo ve ozan Homer, Karadeniz ve Hazar arasında, Avrupa ve Asya ticaret yollarının kavuştuğu yerdeki Gürcüstan'ın sözünü etmekten geri kalmadılar. Buraya Persler, Romalılar, Araplar, Selçuk Türkleri, Tatarlar, Moğollar, Osmanlılar ve Ruslar geldiler.

Gelenlerden başka gidenler de oldu. Gidenlerin bir kısmı 19. yüzyılda yabancı işgalinden kaçarak o zaman için daha güvenli olan Osmanlı topraklarına sığındılar. Bunlar ya varlıklarını kaybetmiş ya da kişilik değiştirmek istemeyen kalabalık gruplardı. Tarihle karışık psikiyatri bilimsel disiplininden gelenler buna "Çadırın Sarsılması" diyorlar. Yani, bir grup ya da ulus için eski sistem barış ve güvenlik açısından öylesine değişebilir ki, bu insanlar neredeyse her şeyi geride bırakmak zorunda kalarak, yeni bir yere göçerler. Birçok Gürcü kökenli kişi de özellikle 1860'larda Rus işgalinden ötürü, hatta daha da önce ya da daha sonra, 1877-78 (93) Savaşının hemen ardından, birçok öteki Kafkas insanlarıyla birlikte, Anadolu'ya kapağı attılar. (Annemin sekiz yaşındaki dedesi de bu gelenlerdenmiş.)

Öte yandan, Balkanlardan Türkler de, Boşnaklar ve Arnavutlar gibi öteki Müslümanlar da, hatta Kırım Tatarları örneği çeşitli halklar da yabancıların Ruslaştırma, Sırplaştırma, Helenleştirme, Bulgarlaştırma ve Hıristiyanlaştırma gibi sistemli siyasetinden kaçarak o zamanki Türkiye'de yeni ve mutlu bir gelecek aradılar.

Benim de baba yönünden (Antalya) Türkmen (Yörük), ana tarafından da üç göbek yukarı çıkıldığında, ana kolundan (Gelibolu'da yerleşmiş) Müslüman bir Kafkas aileden olduğumu söylüyorlar. Yani, bu kanaldan ufak bir ölçüde Kafkasyalıyım, ama Gürcü değilim. Vakfımızda Gürcü olmayan birçok kişi gibi.

Gürcüstan'a Dönelim

Göçmen olanlar bir yana, kalan da orada kaldı. İber-Kafkas grubunun Kartveli dalına mensup olarak konuştukları dil dünyanın en eski dillerinden biriydi. Yazılı biçimiyle İ.Ö. 3. yüzyılda ortaya çıkmıştı. Sanırım, Jakob Tsurtaveli'nin *Azız Şuşanika'nın Şehadeti* adlı yapıtı Gürcüce ilk önemli yazılı belgedir. Gürcü Hıristiyan Ortodoks Kilisesinin dili de çok eski (4. yüzyıl) resmi dillerden biridir.

İşte o kalanlar 1922-36 yılları arasında, Azerbaycan ve Ermenistan ile birlikte, Transkafkas Federasyonu nun bir parçasıydı. 1936'da Sovyetler Birliği'nin 16 cumhuriyetinden biri oldular Bu birliğin ne getirip ne götürdüğü daha uzun süre tartışılacak. Rejim Gürcüstan'da inşa edilen sonuncu barajın orta kemer yüksekliğini 271.5 metreye ulaştırarak dünya rekoru kırarken, siyasal yönden çoğu kez gereksiz sertliklerle de başka rekorlara ulaşıyordu

II Dünya Savaşı'nda işgalci düşman ayağı Kafkasya'nın güneyine, bu arada Gürcüstan'a da hiç değmedi. Ama 650.000 kadar Gürcü, Nazilerle çarpıştı ve yarısı cepheden geri dönmedi. 1972 de Türkmen başkenti Aşkabad'da yerli bir film görmüştüm. Savaştan köyüne dönemeyen bir asker üstüne. Yavuklusu köye gelen her kişiyi askere benzetip ona doğru koşuyor, ama geldiği yere meyus dönüyordu.

Öte yandan, Müttefikler Berlin'e girdiğinde, 30 Nisan 1945'te Reichstag binasının tepesine bayrak diken iki askerden biri Gürcüydü (Meliton Kantaria). 138 Gürcüye "Kahramanlık" (Geroy) madalyası verildi. Bu, çok sayıda dağıtılan savaşa katılma madalyası değil olağanüstü kahramanlık yapanlara takılan nişandı Ayrıca, Gürcüstan 1941-45 yıllarında düşmanın işgal ettiği Belarus, Ukrayna, Moldavya ve Rusya topraklarından göçmek zorunda kalan çok sayıda aileye de ev sahipliği yaptı. Silahlı çatışmalardan uzak, güvenli topraklarında onları yaşattı, büyüttü, iş verdi ve baktı. Bu nedenle ve başka vesilelerle gelen Ruslar ve Ukraynalıların çocukları hâlâ oradadır. Bugün 5.5 milyon toplam nüfusun yaklaşık % 70'i Gürcüdür; geri kalanların içinde Abhaz, Osetyalı, Azeri, Ermeni, Yahudi ve başkaları da var. Merkezi Sohumi'de bulunan Abhazya ve merkezi Batum'da bulunan Acara Özerk Cumhuriyetleri ile merkezi Tshinvali olan Güney Osetya, Gürcüstan'ın parçasıdırlar.

Sabalı Kayak, Öğlen Deniz

Gürcüstan ın 70 000 kilometre karelik topraklarında aynı gün dağlarda bir yerde kayak yapabilir, birkaç saat sonra Karadeniz'in ılık suyunda yüzebilirsiniz Kazbek Dağı (Mkınvartsveri) Avrupa'nın en yüksek (5.033 m.) tepelerinden biridir. Sovyetler'in kullandığı çayın çoğu Gürcüstan'dan geliyordu. Çay Araştırma Enstitüsü de Anaseuli'deydi. Kafkas Dağları'nın yerleşiminden ötürü bizde de çay yalnız Rize dedir. Üzüm daha çok doğu tarafında Alazan Vadisi'nde yetişirse de, birkaç yüz çeşidi olduğu söyleniyor. Çiatura'da manganez ve Madneuli'de bakır ve kartzıt cevheri var. Birçok yerde, gene söylendiğine göre, 1.500 mahalde yerden madensuyu fışkırıyor; çevresinde sanatoryum, klinik ve dinlenme yerleri bulunmaktadır Sovyet döneminde tatil yerlerinin çoğu Gürcüstan kıyısındaydı. En uzun ömürlü insanlar da oradan çıkıyordu. Şimdi de bu yörelerde yüz yaşına yakın birkaç yüz insan var. Son Rus Çarı II. Nikola'nın kayınbiraderi Oldenburg Prensi'ne verdiği Gagra dinlenme bölgesi Côte d'Azure'den daha güzeldir. Gürcüstan bugün de büyük turizm potansiyeline sahip

Menkıbeye göre, Gürcü kralların dan Vahtang Gorgasali iyi ok atarmış. Avlanırken yaraladığı geyik sağa, sola yalpaladıktan kısa bir süre sonra, sıcak bir sülfür kaynağına varıp yarasını orada yıkamış ve iyileşerek uzaklaşıp gitmiş. O kaplıca yöresinde 1.500 yıl önce kurduğu kentin bugünkü adı "Tbilisi". Gürcü dilinde "tbili"nin ılık anlamına geldiği anlaşılıyor. Kentin büyümesi toprağın altındaki sıcak su kaynaklarından ötürü değil, eski ticaret yollarının kavşağında oluşundan. "Kutsal Dağ" (Mtatzminda) en yüksek noktası. Tepeye yaslanmış kale birkaç kez onarım gördü. Bir Gürcü atasözü var: "Nefretin yıktığını sevgi onarır." Bu dağ, kente ve Kura Nehri'nin dar vadisine tepeden bakıyor Oradan eski ama güzel yapıların doldurduğu dolambaçlı sokaklar görülebilir. Kentin Sololaki bölümünün bir yerinde bir elde kılıç, bir elde tas ulusal giysili dev bir "Gürcü Ana" heykeli var

Bir Öneri Daha

Tbilisi, görmeyen birinin Kafkaslar'da karşılaşmayı ummayacağı kadar çekici, güzel ve köklü bir kent. Geçmiş dönemde Edinburgh (Britanya), Innsbruck (Avusturya), Saarbrücken (Al-

manya), Palermo (İtalya), Ljublyana (Slovenya) ve Nantes (Fransa) ile kardeş kent olmuştu. Burada bir öneri daha yapmak istiyorum. Türkiye'de de Tbilisi ile bir kardeş kent olmasında yarar yok mu?

1971'de Tbilisi'ye ilk gittiğimde yüz otuz müzik okulu, üç senfoni orkestrası vardı. Yalnız başkentte iki Gürcü dram tiyatrosu, bir Ermeni sahnesi, bir müzikal komedi kuruluşu, bir gençlik tiyatrosu bulunuyordu. Geçen yüzyılda İtalyan mimarların yaptığı opera ve bale tiyatrosunun ancak hayranı olunabilir. Bu kez Cumhurbaşkanı ile gittiğimizde bize sunulan elli dakikalık programı hiç sıkılmadan sabaha kadar izleyebilirdik. Solist Teymuraz Guguşvili Toska'dan "Kavarados" aryasını Scala'da da söyleyebilirdi. Eliso Bolkvadze'ye de Rachmaninov'un "Etüt"ünü Carnegie Hall'da çaldırırlardı. Büyüklerin ve küçüklerin danslarını en iyi değerlendirecek olanlar arasında herhalde Türkler olarak bizler varız.

Tbilisi'ye 1971'de gittiğimde ilk uğrağım Doğu Bilimleri Enstitüsü'ydü. O zamanki başkanı Prof. Dr. G. V. Tzereteli'yi bugün gibi anımsıyorum. Yapı ve yüz çizgileri yönünden Tekfen'in başındaki ve Vakfımız kurucularından Ali Nihat Gökyiğit'e çok benziyordu. Çağdaş bilim ölçüleri içinde dikkate değer bir kuruluştu. Belki Ortaçağ'da İkalto ve Gelati akademilerinin doğal bir sonucuydu. Orada tarihçi Cikia, Svanidze ve Gigineişvili ile Türk halk edebiyatıyla uğraşan Çlaidze yi anımsıyorum. Eski yazı ile Türk tarihini 1930'larda İstanbul'da Ord. Prof. Dr. Fuad Köprülü'den öğrenmiş olan Cikia, Osmanlıların "Gürcüstan Defteri"nin aslını ve Gürcücesini yayımlamıştı. Svanidze Ortaçağ Türk tarihiyle, Gigineişvili Yeniçağ Osmanlı geçmişiyle ilgiliydi Çlaidze'nin Haldun Taner'den bir çevirisi vardı.

O zaman Gürcü Tarih Müzesi'ni çok iyi Fransızca bilen ve bu dili Tbilisi'de öğrenmiş olan yerli bir rehberle gezişimizi bugün gibi anımsıyorum. Bir de hanım ressam Elene Ahvlediani'yi. O yıllarda Picasso, Modigliani ve Vlaminck'in yakın dostu ressam Lado Gudiaşvili Paris'ten dönmüştü ama, o sırada Tbilisi'de değildi. 1918'de ölmüş olan ve gömüldüğü yer bile bilinmeyen Niko Pirosmanişvili'den de rastlantı sonucu haberdardım. Bizde Fikret Muallâ gibi bir bardak şaraba duvarları boyarmış. Gürcü ressamlarının en büyüklerinden biridir.

Gene o yıllarda ünlü Gürcü rejisörü Rezo Çheidze'nin "Askerin Babası" filmi yaklaşık 90 ülkede gösteriliyordu. Lana Gogoberidze'nin "Birkaç Kişisel Görüşme" başlıklı kurdelası da San Remo'da Büyük Ödülü almıştı.

Yediğimiz, İçtiğimiz

Gürcüstan resmi ziyaretine benim Vakıf adına katılmış olmamın, kuruluşumuzun Cumhurbaşkanlığı ve devlet gözünde tanınmış olduğu anlamına geldiği için, ayrı bir değeri olmalıdır. Bu vesileyle, Cumhurbaşkanlığına Vakıf'la ilgili olarak yazılı bazı bilgiler sunma olanağını da buldum.

Türkçede "yediğin, içtiğin senin olsun, gördüğünü anlat" diye bir söz olduğunu bilmeyen yok. Çoğu zaman da böyle olur, anlatan gördüğünü nakleder. Ancak, Gürcü konukseverliğine ilişkin bir fikir vermesi düşüncesiyle Cumhurbaşkanı Şevardnadze ve eşinin onurumuza verdikleri resmi akşam yemeğinin kısaca sözünü edeyim. Tabaktaki siyah havyar, balık çeşitleri ve yoğurtlu dolmayı Mukuzani kırmızı şarabı ve Tzinandali beyaz şarabıyla bitirdikten sonra kalkmayı beklerken, sebzeli kuzu kızartma ve mantarlı sebze geldi. Onları koyacak yeri Tarhuna votkası ve portakal votkasının yardımıyla bulmaya çalışırken, kuzu şiş ve maşarab soslu balık şiş sunuldu. Bir kısmını teşekkürlerimizle geri çevirir-

DUYURU

Türkiyeli bir Gürcüyüm, Avustralya'da çalışıyorum. 20-30 yaşları arası bir Gürcü kızı ile tanışmak ve evlenmek istiyorum. İlgilenenlerin fotoğrafını, özgeçmişini, adresini ve telefonlarını bekliyorum.

Aydın DEDAŞVİLİ
SHOP 20, 180-186 CAMPBELL Pd,
BONDI BEACH, 2026, N.S.W. AUSTRALIA

ken, salata ve pastaya el bile süremedik, bir meyvelik yeri zor bulduk. Daha önemlisi, Saracişvili konyağından bir yudumla yetinmek isteyeceğimi daha önce düşünemezdim bile

Sayın Demirel armağan edilen aba ve kalpağı giyerken; çay, kahve ve tatlılara da çoğumuz elini süremedi. Yemek sırasında Şevardnadze Vakfa ve bana iki ayrı resmini imzalama nezaketini gösterdi. Biri şimdi Vakıf duvarındadır, öteki de bu yazıya eşlik ediyor

Gördüğüm

Gördüğümü anlatmaya gelince: Bu kısa ziyaret içine iki cumhurbaşkanının başbaşa konuşması, heyetlerarası görüşmeler, on bir antlaşmanın imzalanmaları, ortak basın toplantısı, ticaret odasını ziyaret, şirket temsilcilerinin iş temasları, Sayın Demirel'in iş konseyine hitabı, Tbilisi Devlet Üniversitesi'nin ona şeref doktorası vermesi, Opera ve Bale Tiyatrosu'nda konser, Sayın Şevardnadze'nin akşam yemeği, Sayın Demirel'in Gürcü televizyonuna demeci, Gürcüstan Parlamento Başkanı'yla heyet görüşmesi ve Süleyman Demirel Koleji'ni ziyaret dahildir

İkili görüşmeleri yürüten şirketlerin tümü Türk-Gürcü İş Konseyi çerçevesinde gitmişlerdi Sürenin kısalığına karşın, bazıları iş ilişkileri kurabildiler. Gürcüstan-Türkiye Dostluk ve İşbirliği Derneği (Insaktur) Başkanı Şota Orconikidze Vakfımızla daha çok kültür alanında işbirliği yapmak istediğini belirtti. Onun girişimiyle, Gürcüstan televizyonuna Vakfımızla ilgili kısa bir açıklama yaptım

Sorunlar, Olanaklar

Gürcüstan özellikle bağımsızlıktan sonra ağır sorunlar yaşadı. Bunların her biri için yazılar, hatta uzun incelemeler gerekir. İç savaş gibi çok ciddi sıkıntıların yanı başında, çay üretiminde bile gerileme görüldü

Petrol ve doğal gaz rezervleri çok sınırlı olan Gürcüstan, Azeri ve Kazak petrolünü Akdeniz'e ulaştırabilecek en kısa hatlardan birinin üstündedir. Azerbaycan Uluslararası Petrol Konsorsiyumu'nun Azeri petrolünün dünya pazarlarına iletilmesi için kullanabileceği yollardan biri Bakü-Supsa yoludur. Ülkenin ulaşım olanakları geleneksel olarak daha çok Rusya ve öteki iki Kafkas ülkesiyle bağlantılıydı. Şimdi bunların demiryolu, karayolu, havaalanları ve limanlar olsun, genişletilmeye ve modernleşmeye gereksinimi var. Ayrıca, yeni petrol boru hatlarının yapımı da gündemde.

Öte yandan, 1996 yılı itibariyle Gürcüstan'ın dış borçlarının 1.4 milyar dolara ulaştığı bildiriliyor. Bu durumda, yabancı yatırımların önemi daha da arttı. Bu nedenledir ki, Tbilisi'deki iktidar yeni bir yabancı sermaye yasası kabul etti Bu yeni yasa Vakfımızca Türkçeye çevrilmiştir, isteyen yatırımcıya yollanabilir

Gürcüstan'da yatırım yapan ülkelerin başında İsrail, İrlanda, Amerika, Güney Kore, İngiltere, Hollanda ve Türkiye var. Uluslararası bazı mali kuruluşlar da kredi açmış durumda. Örneğin, Uluslararası Kalkınma Ajansı (IDA) Azeri petrolünü Supsa'ya taşıyacak boru hattı çalışmaları için 1.4 milyon dolarlık bir kredi verdi. Dünya Bankası da dokuz proje için toplam 210 milyon dolar sağladı. IMF'nin 1997 için tasarladığı kredi de 80 milyon dolar. Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası'nın kredisi de toplam 47 milyon dolara yakın

Gürcüstan ile Türkiye arasındaki ticaret rakamları ve Türkiye'den yatırımların toplamı potansiyelin gerisinde. Bu önemli konu birkaç yazıda ele alınmalıdır.

GH
MİMARLIK A.Ş.

Meşrutiyet Cad. 35/7 Galatasaray-İSTANBUL
Tel: (212) 293 15 93 - (212) 293 15 94
Fax: (212) 245 22 81

Sosyalist Blok'un ve SSCB'nin Dağılması Sonrası Geçiş Sürecinde Gürcüstan

Dr. Mehmet Bülent ULUDAĞ

A) Bağımsızlık Sürecine İlişkin Genel Gözlemler

Gürcüstan'da 1989'daki 9 Nisan olayları sonrasında başlayan siyasal hareketlenme, SSCB'nin zaten yaşadığı ve az zamanda krize dönüşecek sorunların da etkisiyle, kısa süre içerisinde ulusçu güçlerin demokratik yollarla iktidara gelmelerine yol açtı. Bu yeni iktidar dönemi ise aşağıdaki sebeplerle hayli sancılı bir şekilde başladı:

1- İktidarı demokratik yollarla devralanların, demokrasi ve liberalizmi değil, yıllarca bastırılmış ulusçu duyguların biçimlendirdiği bir tür yurtseverliği esas almalarının ve ayrıca her türlü muhalefeti de "komünistler" olarak tanımlamalarının yol açtığı sorunlar.

2- Gerek yeni iktidarın gerekse yeni muhalefetin, gördükleri tek siyasal model olan "Stalinist Bürokratik Devlet Gücü"nü temel hedef olarak belirlemeleri sonucu, özellikle başkent Tbilisi'de 1991 sonlarında oluşan kriz

3- 1991 Ağustos'unda başlayıp aynı yılın sonunda SSCB'nin dağılmasına yol açan gelişmelerin oluşturduğu belirsizlik ortamının her türlü devlet aygıtının işlemesini durdurması ve buna bağlı olarak oluşan siyasal-ekonomik felç, yolsuzluk ve karmaşa durumlarının biçimlendirdiği kriz.

4- Özellikle Rusya'nın Kafkasya politikalarının ürünü olarak tanımlanabilecek Abhazya, Karabağ ve Çeçenistan hadiselerinin yol açtığı ülkesel ve çevresel sorunlar

Üst üste gelen ve hemen hepsi Gürcüstan üzerinde odaklanan ya da çakışan bu sorunlar, 1992 başlarında bir "kurtarıcı" olarak ülke liderliğine davet edilen Eduard Şevardnadze'yi çok ağır bir bunalım içerisindeki bir ülke ile karşı karşıya bırakmıştı. Şevardnadze bu sorunlara kendisi neden olmamış, aksine başka kişiler, merkezler ve süreçlerce oluşturulan sorunları önünde bularak göğüslemek durumunda kalmıştı.

B) Tarihsel Koşullara Kısa Bakış

1917-21 arası dönemde bağımsız bir devlet olarak yaşayabilen Gürcüstan, Bolşeviklerin güç politikasının doğal bir sonucu olarak tüm Kafkasya ile birlikte yeniden Moskova merkezli yeni siyasal yapıya dahil edilmişti. Aslında Gürcüstan'ın tarihsel koşullarının belirlediği siyasal ve sosyal yapılar, bu ülkede sosyalist bir sistemin oluşumu için yeterli değildi. Kafkasya'da ve özellikle Gürcüstan'da sosyalist rejimin kurulması, aynen II. Dünya Savaşı sonunda Yalta sisteminin gereği olarak Sovyetlerin payına düşen Doğu Avrupa'da algılandığı gibi, "Rus işgali" ile eşanlamlı olarak görülmüştür

Gürcüstan'ın feodal geçmişi, Batı Avrupa'daki görülenin aksine, bu ülkede yerel kent-devlet tipi bir ticari kapitalizmin gelişimini engelledi. Mesela 13. yüzyıldan itibaren İtalya ve Kuzey Avrupa'da oluşmaya başlayan kent-devletler, 15-16 yüzyılların ticari kapitalizminin de temellerini kurmaktaydılar. Böylesi bir hareketlenme Gürcüstan'da çeşitli sebeplerle yaşanamadığı içindir ki feodal bölünmüşlük bir kader olmaya devam etti. Venedik ve Cenevizlilerin Karadeniz'in hemen her tarafı ile irtibatları ve koloni tipinde yerleşimleri olduğu halde, Gürcüstan kıyılarına bir türlü üslenememeleri de bu açıdan incelenmeye değer bir konudur.

19. yüzyıl boyunca süren Çarlık Rusyası egemenliği altında ise, Gürcü halkı, feodal karmaşadan kurtulmasına karşın, "Halklar Hapishanesi"nin mensubu diğer uluslarla aynı kaderi paylaşarak, "köleleştirme" ile karşı karşıya bırakıldı. Gürcü siyasal akımlarının 19. yüzyıl sonlarındaki gelişiminde bu köleleştirmeye karşı direnişe öncülük eden ve ulusçu-yurtsever olduğu kadar da sosyalist nitelik taşıyan isimlerin ve grupların belirleyici etkisi olmuştur. Feodal süreç sonrası gelen ve Rus standartlarını esas alarak bir köle-tebaa halk oluşturma politikalarının Gürcü halkının ulusal ve sosyal gelişimi üzerinde hayli zararlı etkileri olmuştur. Mesela Japonya'nın gelişimini inceleyen araştırmalarda, bu ülkede asırlarca yaşanan feodal geçmişin, MEİJİ reformlarından sonra yaşanan modernleşme ve sanayi kapitalizminin

oluşumundaki olumlu etkisi ortaya çıkmaktadır. Rus egemenliği ise Gürcü toplumundaki doğal dönüşümü dondurarak tarihi geriye çevirmiş ve feodalizm sonrası yaşanabilecek bir modernleşme dönemini olanaksızlaştırmış oluyordu. 1917-21 arası dönemde Jordania, Çheidze, Gegeçkori gibi Menşeviklerin öncülüğünde kurulan bağımsız Gürcüstan'ın temel eğiliminin Batı demokrasisi ve liberalizme ulaşacak yönde bir sosyal dönüşüm olduğu anlaşılmaktadır. SSCB döneminde, bu bağımsızlıkçı liderlerin "Almanların, İngilizlerin kuklaları" biçiminde gösterilmesi çabaları, elbette ki bilimsel nesnellikten uzaktılar. Mesela, Türkiye'nin bağımsızlığını korumak ve "muasır medeniyete ulaşmak" gibi sebeplerle NATO, ABD, AB gibi kuruluşlarla yakın ilişkiler içinde olmaları, TC'nin yöneticilerinin bu güçlerin "adamları" olduğu manasına gelmez. Aynı şekilde de Menşevik Gürcü yönetiminin, bağımsız ama genç ve güçsüz devletlerinin güvenliği için, kültürel bakımdan da yakınlık duydukları devletlerle işbirliği içinde olmaları da, o zamanın şartlarında normaldi. Zaten sonuçta da Menşevikler haklı çıkmış, 70 yıl sonrasının Gürcü yöneticileri Batı dünyası ile her bakımdan sıkı bağlar kurma arayışına başlamışlar ve ülkelerine batılı siyasal ekonomik kurumları getirme çabalarına ciddiyetle girişmişlerdir. Yani 70 yıllık Sovyet idaresinin de, aynı Çarlık yönetimi gibi Gürcüstan'ın doğal gelişimini durduran ikinci bir Moskova merkezli girişim olduğu, artık çok iyi anlaşılmaktadır.

Bunlarla birlikte SSCB döneminin Gürcü halkına, inkâr mümkün olmayan bazı yararlar sağladığı da yadsınamaz. SSCB devrinin Gürcüstan açısından, gerçekte bir "sosyalizm çağı" olduğu söylenemez. Bu dönemin çarpıcı özelliği olarak belirgin eğitim, kültür, kentleşme, sanayileşme, modernleşme olguları, Avrupa-tipi çağdaş bir Gürcü toplumunun oluşumunu sağlamıştır. Lakin Sovyet yöneticilerinin bu çabası, "sosyalizm altında ulusal kültürün gelişimi" parolası altında yapılmaktaydı. Ekonomik başarısızlıklar sebebiyle çöken sosyalizmin ideolojik içeriğinden mahrum kalacak söz konusu ulusal kültürün, yeni bir ideoloji oluşturacak biçimde ulus-ulusçuluk-ulus devlete kaçınılmaz olarak kaynaklık ettiği de, günümüzdeki Gürcüstan gelişmelerinin bir yorumu olarak ileri sürülebilir. Gürcüstan Cumhuriyeti, işte böylesi koşullarda, ama ilk paragraflarda da belirtilen şekilde, rastlantısal ama kaçınılmaz, geri döndürülmez ve bazen çok hatalı iç politik süreçlerin sonucunda oluştu. Gürcü halkı, tıpkı Doğu Avrupa halkları gibi, "neyi istemediğini" gösterdiği tepkilerle ortaya koymuştur, ama "neyi istediğini" kimse tam olarak hâlâ bilememektedir. Günümüz Gürcüstan'ında 50'nin üzerinde siyasi partinin olması da bu son duruma iyi bir örnek oluşturmaktadır.

C) Yeni Dönemde Siyasal-Ekonomik Yapılanmaya İlişkin Sorunlar

Batı toplumlarındaki siyasal-ekonomik yapının oluşumuna ilişkin bazı öngörülerin, özellikle o toplumların yükselme metotlarını esas alarak kalkınmak isteyen ülke yöneticilerince çok iyi etüt edilmesi gerekir. Batı ülkeleri hayli uzun bir zaman sonunda liberal kapitalizmi ve ulusal ekonomiyi oluşturmuşlar, demokrasiye ise bu iki olgunun doğal bir sonucu olarak gereksinim duymuşlardı.[1] Gorbaçov reformları ise bu doğal süreci tam ters yönden ele aldılar, önce demokratik süreçle mevcut kurum ve yapılar altüst edilip yıkıldı, daha sonra da liberal kapitalist bir sürecin başlatılmasıyla üretim ve zenginleşmenin gerçekleşeceği umuldu. ABD ve öbür batılı güçlerin, Batı sisteminin o ana değin karşılaştığı en ciddi askeri-siyasi rakipten kurtulmak amacıyla, Sosyalist Bloku yıkıp SSCB'yi dağıtmak için demokrasiyi kullanmak istemelerinin, tarihsel-doğal-olağan sürece ters ve hayli tuhaf bu "Gorbaçov-Yeltsin deneyimi"nin başlatılmasında, kuşkusuz çok önemli katkıları olmuştur.[2] Buradan da anlaşılacağı üzere, demokrasi kapitalizmin olmazsa olmaz bir ön şartı değildir. Demokratik ülkelerin hemen hepsi serbest pazara ve kapitalist ekonomiye sahipken, dünyada mevcut kapitalist devletlerin hepsi demokratik değildir. Toplumu ve ekonomik sistemi istenilen yönde dönüştürmeden, siyasal ve hukuki sistemi istenilen tarzda oluşturmak mümkün değilken, Gorbaçov ve sonrasındaki yöneticiler bunu yapmaya kalktılar. Stalin'in 1930'larda yaptığı çılgın kolektivizasyon, sanayileşme, kentleşme girişimlerine çok benzer şekilde, Rusya ve öbür eski-Sovyet ülkelerinde özelleştirme, ekonominin dolarizasyonu, demokratik karmaşa türünden müthiş hızlı süreçler, şok tedbirler tepeden inme yöntemlerle uygulanmakta ve Gürcüstan da bundan nasibini almaktadır. Sovyet yöneticilerinin, yıllarca yok etmeye çalıştıkları bireysel inisiyatifi diriltip üretken bir pazar ekonomisine göre işlemeye başlayan bir toplum kurmayı hedeflemeleri gerekirken, bunu yapmayıp, oturabileceği ekonomik-toplumsal temel olmaksızın bir demokratik sistem inşa etmeye kalk-

malan temel yanılgı noktasını oluşturmaktadır. Öncelikle ekonomik düzenin "halkı" (demos) oluşturması gerekir ki, oluşan bu halk neyi istediğini saptayabilsin, isteklerini uygulama amacıyla halk egemenliği sistemi demek olan demokrasiyi oluşturup etkin kullanabilsin.[3] Sovyet toplumlarının pek çoğu, ama en çok Gürcüstan demokrasinin yaşayabileceği kültürel birikime sahiptir. Bununla birlikte salt yüksek kültür düzeyi siyasal demokrasinin kurulabilmesi için yeterli değildir. Yeni bir ekonomik mantıkla biçimlenmiş yeni bir toplumun inşası gerekir, bu yapıldıktan sonra zaten bu yeni sosyo-ekonomik durumun sonucu olarak demokrasi gelecektir. Bu yeni toplumun oluşturulmasında, tarihten gelen yüksek kültürlerinin de katkısıyla Gürcü yöneticilerinin ve halkının önemli yollar katettikleri görülmektedir.

Son dönem Sovyet yöneticilerinin hatalı algılamalarının da bir sonucu olarak yaşanan krizler, Doğu Avrupa ve eski-SSCB ülkelerini, geçici olacağı umulan ABD ve Avrupa'nın merkez kapitalizmine bağlı "çevre kapitalizmi" durumuna soknuştur. Zaman zaman Doğu Avrupa ve SSCB ülkelerinin "Latin Amerikalaşması"ndan bahsedildiğinde de kastedilen budur.[4] Latin Amerikalaşmanın ne olduğunu en iyi, belki de tek bilen sosyalist ülke olarak Küba'daki rejimin ayakta kalması da, resmi-reel-yapay işgal sosyalizmi ile "doğal, kaçınılmaz, devrimden kaynaklanan" sosyalizm arasındaki farkı göstermesi bakımından ilginçtir. Kültürel bakımdan Avrupa toplumları ile denk Gürcü halkının, hiç de hak etmediği biçimde Rus-standardı bürokratik devlet geleneğinin bir uzantısı olarak siyasal, ekonomik ve sosyal alanda Latin Amerikalaşması, "ölen SSCB'den kapılan virüslerle oluşmuş" ve geçiş döneminin olağanüstü koşullarında ortaya çıkmış, lakin liberalizm ve demokrasi ile tedavisi mümkün olan bir hastalıktır. Bu noktada eksen çok haksız bir eleştiri konusu olan "mafyalaşma"nın da nesnel bir şekilde ele alınması gerekir: Mafya, siyasi ve hukuki meşruiyeti olmayan bir tür otorite şeklidir. Aynı otorite SSCB'de Brejnev dönemindeki rüşvetçi bürokraside de görülüyordu, ama SSCB devlet örtüsü mevcut şebekeleri örterek onlara meşruiyet kazandırıyordu. Bununla birlikte bir gün, Yeltsin'in kişisel iktidarını sağlama almak amacı ile SSCB'nin varlığını sona erdirmesi meşruiyet sağlayan örtünün de kalkması anlamına geliyordu. Bu olağanüstü koşullarda yetki kullanan herkes gayri meşru iş yapmış oluyordu. Yetkilerin getirisi de, artık varolmayan devlete yazılamayacağı için, o yetkiyi kullanan bireylere yazılıyordu. Gayri meşru güç, otorite veya yetki kullanan herkes de, bu şartlar altında mevkii ne olursa olsun Sovyet sisteminin işleyişini bilmeyen yabancılar tarafından mafya, haydut, çete olarak görülüyordu. Ama artık yeni devletler kurulmuş, düzen gelmiş, yeni ve sağlam bir örtü mevcut yapının üzerine örtülerek ona meşruiyet kazandırılmış olduğundan, bu geçici gayri meşruiyet devri bitmiş ya da bitmek üzeredir. Gürcüstan da bu düzelmeyi en hızlı yaşayan ülke görünümü vermektedir.

D) Günümüze ve Geleceğe İlişkin Gözlemler

SSCB içindeki halklar arasında yapay bağımlılık ilişkileri kurarak ulusal bütünlüğe ekonomik dayanaklar oluşturmayı hedefleyen Moskova merkezli uygulamaların bilinmesi, hemen tüm eski sosyalist ülkelerde günümüzde karşılaşılan ekonomik sorunların anlaşılması bakımından önemlidir. Mesela, belki de iyi niyetli bir şekilde, Gürcüstan'da yaşayan her bireyi iş sahibi kılmayı hedefleyen, ama günümüzde bu ülkeyi, pek çok eski sosyalist ülke gibi, bir tür "işletmeler mezarlığı"na dönüştüren Sovyet planlama anlayışının tipik ürünü olarak görülebilecek yatırım politikaları, hiç de rasyonel temellere dayanmıyordu. Böylesi bir entegre ekonomiden ulusal ve rasyonel bir ekonomiye geçiş, Şevardnadze liderliğindeki Gürcüstan'ın aşması gereken temel sorunlardan biri olarak belirmiş ve bu zor yolun en kritik noktaları geçilmiştir. Ulusal para biriminin oluşumuyla paralel olarak yürütülen bir maliye politikası sonucu enflasyon büyük ölçüde kontrol altına alınmıştır. İç güvenlik alanında sağlanan başarılar ulusal bütünlüğe temel oluşturacak bir ulusal pazarın ve ekonominin doğal oluşum sürecini başlatmıştır. Ülkenin BM'ye girmesi, sınırlar ve toprak bütünlüğü konusunda en sağlam uluslararası hukuk garantilerine artık ulaşıldığı anlamına da gelmektedir. BDT'ye giriş kararı, bölge politikalarında etkisini her zaman göstermiş mutlak ve kaçınılmaz bazı gerçeklerin sonucu olarak görülebilirse de, özellikle sınır güvenliği, Rusya'nın baskılarının hafifletilmesi ve Ukrayna, Azerbaycan gibi diğer bazı BDT üyesi ülkelerle ortak çıkar temellerinin bulunması gibi bazı noktalarda Gürcüstan'a yarar da sağlamıştır.

Bu noktada Gürcüstan yöneticilerinin ülke ekonomisinin gelecekte alacağı biçime yönelik olarak bazı ülke modelleri üzerinde düşünmeleri

gerekmektedir. Gürcüstan'ın SSCB içindeki konumu, ABD içinde Florida ya da Hawai gibi eyaletlerin konumunu andırıyordu. Turizm ve tropikal iklime özgü tarım ürünleri üretimiyle SSCB'nin ihtiyacını temin ediyor, bu arada Gürcüstan bu ayrıcalıklı konumun getirdiği fiyat avantajlarından da yararlanıyordu. Fakat günümüzde bağımsızlık sonucunda, klasik dış ticaret ve pazar esaslarına dayanmayan Sovyet üretim ve dağıtım sisteminin sona ermesi, Gürcüstan açısından ciddi sorunları da beraberinde getirdi. Ukrayna ve Rusya gibi iki önemli narenciye pazarı, SSCB sonrası dönemde devletsizliğin ve hukuksuzluğun getirdiği fiili durumdan ötürü kapanmış oldu. Yine bu durumun hem nedeni hem de sonucu olarak, zaten eskisi gibi para etmeyen tarım ürünleri, Gürcüstan'da da hiç toplanamaz, işlenemez ve pazarlanamaz duruma gedi. Günümüzde narenciye, çay, tütün ve içki üretiminde gözle görünür canlanmalar olmakla birlikte, bunun sebepleri yine eski SSCB üyesi BDT ülkeleriyle olan ticaretin canlanmasında aranmalıdır. Üstelik bu kez ticaret hadleri de aşırı bir şekilde Gürcüstan aleyhine değişmiş durumda olduğundan, bağımsızlığın zor koşullarında, ödemeler dengesi sürekli açık veren ve borçlanan bir ülke görüntüsü ortaya çıkmaktadır. Gürcüstan yöneticileri bu durumun bilincinde olarak ülkede yatırımı, üretimi teşvik edecek düzenlemeleri birbiri ardına yapmaktadırlar.

Gürcüstan'ın konumunu dünyanın bazı ülkeleriyle mukayese ederek ülke ekonomisine gelecekte ne tür bir şekil verilebileceği üzerinde düşünmek yararlı olacaktır. Stratejik konumu Avrupa'da Belçika ve Hollanda'nın sahip olduğu gibi bir mal giriş-çıkış kapısını andırmaktadır. Ama aynı zamanda doğal güzelliği ve "alpin iklimi" ile İsviçre, Avusturya gibi ülkeleri andırmaktadır. Olası petrol ve doğal gaz yollarının hem güzergâhı hem de limanı gibi bir konuma sahip olması da Gürcüstan'ı bir zamanların Lübnan'ına benzer şekilde önemli bir finans ve nakliye merkezi durumuna getirebilir. Bununla birlikte saptanacak modelin hem ülkesel hem de uluslararası konjonktürel gerçeklere uygun olması gerekecektir.

Gürcüstan'ın yatırıma uygun bir ülke konumuna gelebilmesinin önünde bulunan bazı sorunlar şöyle sıralanabilir:

1- Hukuki düzenlemeler yatırımcılar için çok cazip haklar getirseler dahi, fiiliyatta yabancıların karşılaştığı problemlerde muhatap bulamamanın sıkıntısı çekilmektedir. Sovyet dönemine özgü bir gerçek olarak bürokrasinin iktidarı sürmekte ve ekonomik hareketlenmeyi olumsuz yönde etkilemektedir.

2- Yine Sovyet dönemine özgü bir gerçek olarak heves, hırs ve bunların getireceği bireysel ve kitlesel inisiyatif ve dayanışmadan yoksun olarak biçimlendirilmiş ve atomize edilmiş insan ve toplum yapısının ekonomik alanda da olumsuz etkileri kuşkusuz olmaktadır.

3- Marksizm üzerine genellikle parti okullarında ve gazete-TV propagandası ile yapılan yüzeysel bir siyasal eğitimin sonucu olarak halkta yanlış bir dış dünya anlayışı oluşturulmuş, çalışmak ile sömürülmek eş anlamlı olarak algılanmaya başlanmıştır.

4- Bu etmene bağlı olarak da Gürcüstan'ın asırlarca yabancı istilalarından çok çekmiş olması, bu güzel ülkeye duyulan sevginin de sonucu olarak, yabancı kültürden insanlara ve doğal olarak da sermayeye karşı ihtiyatlı ve kuşkulu tavırlar oluşabilmektedir.

5- Günümüz dünyasında sermayenin ve teknolojinin iç içe geçerek globalleşmelerinin sonuçlarına ilişkin olarak Gürcüstan'daki algılamalar genellikle yetersiz kalmakta. Batı dünyasına, liberalizm ve serbest pazar ekonomisine çok kolay kazançlar getirebilecek ve hızlı bir refaha temel oluşturacak süreçleri belirleyen birer "sihirli değnek" olarak bakılmaktadır.

6- Eski dönemlerin özlemiyle yapılan SSCB nostaljileri ve ulusçu-komünist söylemlerin bizzat kendileri de dış dünyayı ürkütmektedir.

Fakat tüm bunlar ve bunlara bağlı olarak beliren diğer sorunların hal çareleri vardır. Kültürel, bilimsel yakınlaşma ve fikir alışverişi ile bu meselelerin müzakere edilmesi geleceğin Gürcüstan'ının biçimlenmesinde temel belirleyici etmen olacaktır.

DİPNOTLAR:

1. C. MacPerson, *Demokrasinin Gerçek Dünyası*, (çev. Levent Köker), Ankara, Birey ve Toplum Yayınları, 1985, passim.

Larry Diamond & Marc F. Plattner, *Kapitalizm, Sosyalizm ve Demokrasi: Yeni Değerlendirmeler*, (çev. Ergun Özbudun & Levent Köker), Ankara, Türk Demokrasi Vakfı 1994, passim.

2. Zbigniew Brzezinski, *Büyük Çöküş*, (çev. Gül Keskil & Gülsev Pakkan), 3. Baskı, Ankara, Türkiye İş Bankası Yayınları, 1994, passim.

3. Giovanni Sartori, *Demokrasi Kuramı* (çev. Deniz Baykal), Ankara, Siyasi İlimler Türk Derneği Yayınları, s. 11-19.

4. Samir Amin, *Üçüncü Dünya, Demokrasi ve Sosyalizm*, (çev. Yiğit Bener & Fikret Başkaya), Ankara, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, s. 27-28.

Anadilin Bereketi

Prof. Şuşana PUTKARADZE

Gürcü dili, dünya halk dilleri içinde en eski dillerden biridir. Gürcü halkının uzun tarihi boyunca bu dil çok badireler atlattı, birçok dille mücadele etmek zorunda kaldı, ama tarihin fırtınalarını yendi ve özelliklerini koruyarak bugüne dek gelebildi.

Dil, milletin ölümsüzlüğünün temelidir. Bir millet dilini kaybederse kendisi de yok olur, kaybolur, başka bir halkın içinde asimile olur. Zaman içinde birçok eski dil yok oldu, çünkü onları kullanan halk, dillerini unuttu. Bu yüzden de yeryüzünde bu halklar unutuldu. Günümüzde, Etrüskçe, Elamca, Eti dili, Sümer dili ve bunun gibi birçok dil, ölü dillerden sayılmaktadır. Kısa bir süre önce Kuzey Kafkas dillerinden olan Ubıhça da yok oldu, çünkü bu dilde konuşan kimse yok. Gürcü dili ise çok eski olmasına rağmen bugün de yaşamakta, gelişmekte ve büyümektedir. Üstelik, öyle verimli bir şekilde ki, dünya medeniyetinin ilerlemesi için aktif olarak yerini almaktadır. Bin beş yüz yıllık tarihe sahip olan Gürcü edebi dilini günümüzde birçok ülkenin bilim adamı öğrenmekte, birçok yabancı araştırmacı da Gürcüce öğrenmek için özellikle Gürcüstan'a gelmektedir.

Prof. Şuşana Putkaradze
Batum, Şota Rustaveli
Devlet Üniversitesi Profesörü

Gürcü dilinin, Avrupalı ve Amerikalı öğrencilerin (öğrenenler) ilgisini çekmesinin sebebi, bu dilde, birçok, çok eski Gürcü Hıristiyan literatürünün, orijinalindeki gibi tercüme edilmiş şekliyle bulunmasıdır. Kutsal Kitap ve İncil 5. yüzyılda çevrilmiş idi. Eski Gürcüstan'da, dini ve diğer literatürler, Yunancadan, Latinceden, Farsçadan, Sunye dilinden, Arapçadan çevrilmekteydi. Sonraki yüzyıllarda Osmanlıcadan ve Türkçeden de çeviriler yapılmıştır. Rusçadan, Ukraynacadan, Baltık Cumhuriyetleri dillerinden, Avrupa dillerinden de birçok büyük eser Gürcüceye çevrilmiştir.

Gürcüstan'da, medeni ülkelerde olduğu gibi anadilin değeri çok iyi bilinmektedir. Sosyalizm zamanında dahi Gürcüstan'ın anadili Gürcüce sayılmaktaydı. Gürcü halkının önderi, özgürlüğün bayrakçısı, büyük yazar ve cemiyet adamı Ilia Çavçavadze diyordu ki: Gürcü için "ana" sadece ebeveyni değildir. Gürcü, öz diline de "ana dil" der; başkente, "ana şehir"; binanın, öz ve büyük direğine "ana direk"; büyük ve güçlü desteğe, "ana destek"; önemli fikre "ana fikir"; pulluk uzmanı olan adama da "pulluk anası" der. Gürcü dilinde "ana" sözcüğü işte böylesine önemlidir. Gürcü dilinde, sanki her şeyin büyüklüğünü, sağlamlığını, sarsılmazlığını analık ifade etmektedir.

Türkiye Gürcülerinde de anadili analar korumuşlardır. Gürcüstan'dan uzak köylerde ve şehirlerde bu dili günümüze dek onlar yaşatmışlardır. Gelecekte de, Gürcü dili, gelecek nesillerin evlerinde onların ümidiyle yaşayabilecektir. Bu ise gelecek için, torunlar için asilce bir davranış olur. Öncelikle gençlerin atalarının topraklarına sevgi ve saygıları tazelenir, ikinci olarak da yaşamlarının gelişmesinde önemli katkısı olacak, atalarından kalan öz dillerini bilmiş olurlar. Eski Gürcü atasözü doğruyu söylemektedir: "Kaç dil biliyorsan o kadar insansın." Sarp kapısı açıldıktan sonra, ortak dilin bilinmesinin önemi her Gürcü için anlaşılır olmuştur. Bizim sevgili analarımız tarafından kurtarılmış, korunmuş ve şefkatle saklanmış Gürcü dili akrabayı akrabaya kavuşturdu. Birbirlerine özlem selamları söyletti. Gürcü dili gelecekte de, bu iki komşu ülkenin -Türkiye ve Gürcüstan- halkları arasındaki politik, ekonomik ve kültürel ilişkilerin kurulmasına ve dostluğun sağlamlaştırılmasına katkıda bulunacaktır. Bugün aramızda tercüman olmadan konuşabiliyorsak, bu anadil sayesinde olmaktadır. Gelecekte de buna layık olabilmek için her iki taraftan da çalışmalıyız.

Türkiye Gürcülerinin anadilinde, yüz-yüz yirmi yıl öncesine ait Gürcü dili özelliklerine sahip sözler bulunmaktadır. Onların büyük bir bölümü, bugünkü edebi Gürcü dilinde kullanılmamaktadır. Dillerin yüzyıl boyunca bir arada bulunmasının doğal bir sonucu olarak birçok sözcük de Türk dilinden girmiştir. Birçoğunu da, buralı Gürcü diyalekti-çvenebunlerin Gürcücesi oluşturmuştur ve neolojizm (yeni kelimeler) olarak kabul edilmektedir.

Eski Gürcü kelimeleri şunlardır: *sama*: dans etmek; *satarimoçrili*: ağaçların kaydırıldığı yer; *sag-*

doli: ahşap asma kilit; *sanaturi:* pencere; *saolavi:* eklem; *sarkveli:* kapak (mutfak ürünleri için); *sarceli:* ceza; *sasrevi:* taş eğe; *sapaneli:* sulu yemeği katılaştırmak için kullanılan un; *sakevari:* kızak; *tarosi:* hava durumu; *bozani:* verimsiz toprak; *bora:* uyuz, kaşıntı; *brito:* mineralli taş; *ubduri:* süt ürünü; *pertsbi:* kaburga; *pia:* bebek maması; *pili:* büyük ahşap tas; *puşi:* karın; *kalaco:* süzme, tereyağı ve mısır ekmeğiyle yapılan yemek; *kili:* et kurdu; *çiboşani:* eğe, törpü; *toto:* taze, nazik; *tohariki:* iyi gezen at; *kaça:* ense, gerdan; *kaçika:* İmerhevi bölgesinden dans melodisi; *keşi:* çirkin; *mesari:* kazık; *kero:* kalın direk; *kavi:* sincap; *şakiki:* baş ağrısı; *şili:* kayınbiraderin karısı; *şila:* açık kırmızı; *çoba:* ceket; *tsurne:* meme; *tshro:* bumma; *tzarnaki:* kırmızı toprak boyası.

Neolojizm (yeni kelimeler): *sagoravi:* araba; *tavdidi:* başkan, baş, büyük; *hapriani:* akıllı, okumuş; *tvalnaçiravi:* sevgi; *tkurdzenai:* Frenk üzümü; *gemkurdzenai:* Frenk üzümü; *tiphalai:* yabani lahana; *kai gamioba:* iyi geceler; *telefonis dakvra, telefonis motzeva:* telefon açmak; *gulerti:* sadık; *gamtavrebuli:* gelişmiş, yükselmiş; *gasinatlebuli:* okumuş, eğitim görmüş; *gamgnebeli:* güçlü, kuvvetli, kudretli; *galabuli:* yorgun; *gakuçianda:* kızdı; *gadaktserli:* değişmiş; *gakutsrili:* soyulmuş, fakir; *dabektsnili:* sıkıştırılmış, ezilmiş; *gabutsda:* durdu; *dabubvili:* uyuşmuş, karıncalanmış; *dava:* geziyor (genellikle İmerhevliler kullanıyor); *datvibabai:* kahverengi ince yemişi olan, uzun yapraklı, beyaz çiçek açan yabani bir bitki; *dalnguli:* ince öğütülmüş; *danağlebuli:* dövülmüş, ezilmiş...

Gürcü dilinin, tipik mecazi ifadeleri, mecazi deyimleri, dil zincirleri, Türkiyeli Gürcülerin dilinde fazlasıyla korunmuştur. Örnek; *tsis gabsna:* büyük sevinç; *sanakavşi mosula:* işin bitmesi; *sapa akneria:* (ona) ziyafet verdi, eğlendirdi; *helze mokithva:* saygı; *helis akvavebai:* zenginleşmek, işinde ilerlemek; *helis garebreba* işin bozulması; *helis gatzkoba:* yardım etmek; *helis daşuneba:* hediye vermek; *helis mobruneba:* zor durumdan kurtulma; *helis moçma:* fakirleşmek; *helis tzamokra:* yardım etmek; *tvalebi gzaşi darça:* beklemekten yoruldu; *tvalebşi vertin çabedavs:* kimse onu ezemez; *tvalebs sitsira abilebs:* uykusu var, uyku onu yeniyor; *tvalebi duudges:* kör olsun, ölsün; *tval tzakravs:* ona şeytan sahip olur; *piridan dze gadmodis:* çok iyi biri; *pirze cebenemi ahatia:* gaddar, merhametsiz; *kata ar guudzgebai:* fakirdir; *kata daamtria:* düşüncesizce konuştu, pot kırdı; *şen pir şekeri!:* iyi haber getirene söylerler. Uzun zamandır görmedikleri bir misafire şöyle derler: *"Keras nahşiri, kedels çhiri! Şeytanis pebi raper motebe, rom mobvel"* ("Ocağa kömür, duvara sopa! Şeytanın bacağını nasıl kırıp da geldin"). Tanrı sözcüğü sohbetlerde çok sık geçer. İyi dileklerin ifade edildiği dil formüllerinde, dualarda, beddualarda hep Tanrı geçer Örneğin: *Ğmertma ar gaaharos* (Tanrı onu sevindirmesin), *Ğmertma gaatzknaros* (Tanrı onu öldürsün), *Ğmertma gatsvitos* (Tanrı onu gebertsin), *Ğmertma dila ağar guutenos* (Tanrı onu sabaha ulaştırmasın), *Ğmertma suli gaaşpunos* (Tanrı canını alsın), *Gmertma suli guumtzaros* (Tanrı ona azap versin), *Ğmertma cani şuatzubos* (Tanrı ona sıkıntı versin)... *Gmertma gamşvidobos* (Tann sana huzur versin-Eve gelin geldiği zaman söylerler), *Ğmertma salametoba mogtses:* (Tanrı sana selamet versin), *Ğmertma helebi igikvavos:* (Tanrı ellerini çiçeklendirsin-ellerin dert görmesin), *Ğmertma dğu da ğamu gagadzğos* (Tanrı seni gece ve gündüz doyursun), *Ğmertma kavşeridan da kurişeridan şegubralos* (Tanrı seni tüm kötülüklerden korusun)... *Ğmertma uşvelos* (Tanrı onu kurtarsın), *Ğmertma şeibralos* (Tanrı onu konusun), *Ğmertma usminos* (Tanrı onu dinlesin), *Ğmertma mubedos* (Tanrı onu görsün). *Ğmertma kusuri açukvos* (Tann. onun kusurunu bağışlasın)...

Biz dilbilimciler Türkiye Gürcülerinin dilini büyük bir ilgiyle öğreniyoruz. Onunla ilgili birçok ilginç şeyler öğrendik. Anadilimiz Gürcücenin dayanıklı bir dil olduğuna kanaat getirdik, o, başka dillerin işgaline rağmen esasını korumayı başarmıştır Daha M.Ö. III. yy'da (284 yılında) kendi alfabelerini oluşturan, bu dili kullanan halk, bundan sonra da her zaman saklar ve de kendi ulusunu ve dilini hiçbir zaman yok etmeden yaşar

Özellikle ben Türkiye Gürcülerinin diline çok şey borçluyum. 1989-1993 yılları arasında bu dille ilgileniyordum ve bugün de ilgiliyim. Bu halkın ve dillennin sevgisi bana *Çveneburebis Kartuli* isimli kitabın 720 sayfalık birinci bölümünü yazdırdı. Şimdi ikinci bölümünü hazırlamaktayım. Bana profesörlük unvanı kazandıran *Çveneburiler'in Gürcü Dili Grameri*'ni yazdım. Bursa, Artvin, Adapazarı, İstanbul şehirlerinin ve köylerinin, beni ailenin bir bireyi gibi kabul eden ve yardım eden Gürcüce bilen ailelerine çok teşekkür ediyorum. Bana yardım eden, iyi davranan ve çalışmalarıma engel olmayan hükümetin yerel organlarının temsilcilerine teşekkür ediyorum. Benim çalışmalarımla ilgili birkaç kez makale yayımlayan *çveneburi* dergisine de tüm kalbimle teşekkür ediyorum.

Eski bir atasözü der ki *"Mezobelo karisao, sinatle har tvalisao"* (Kapı komşum! Göz nurusun) Gerçekten de gözbebeği gibi sevelim birbirimizi!

26 Haziran 1997 - İstanbul
Gürcüceden Çeviren:
Hacer ÖZKAN (İREMADZE)

Gürcüstan Yazarlar Birliği Başkanı Guram Pançikidze ile Söyleşi

Mustafa Yakut HİMŞİAŞVİLİ

çveneburi: Gürcüstan Yazarlar Birliği ne zaman kuruldu, üye sayısı nedir, kaç tane birlik, dernek var?

G. Pançikidze: Yazarlar Birliği 1917'de kuruldu. Bir tane birlik var. Bölgelerde, illerde şubeleri var. Şiir, roman, eleştiri, dramaturg, çocuk gibi bölümleri var. Bu bölümler birliğe bağlı olarak kendi alanlarında çalışırlar. 400'ü aşkın üyesi var

çveneburi: Ne zamandan beri başkansınız? 1987'de geldiğimizde Giorgi Tsitsişvili'nin konuğu olmuştuk. Sonra başkanlığa kimler geldi?

G. Pançikidze: Giorgi Tsitsişvili'den sonra Muhran Maçavariani başkan oldu. Ben 1992'de seçildim. 1995'te tekrar seçildim. İki dönemdir başkanlığı yürütüyorum.

çveneburi: Kendi çalışmalarımızdan, eserlerinizden biraz bahseder misiniz?

G. Pançikidze: İlk romanım *Meşvide Tsa* (Yedinci Gök) 1966'da yayımlandı. Daha sonra dört roman daha yazdım. Öyküler ve çok sayıda makale de yazdım. Makalelerimin konusunu daha çok sosyal olaylar ve spor oluşturmaktadır

çveneburi: Yazarlar Birliği'nin ne gibi etkinlikleri var?

G. Pançikidze: Çeşitli konularda toplantılar, sempozyumlar, konferanslar düzenlemekte, yıldönümlerini kutlamaktadır. Düzenli, periyodik yayın faaliyeti. Gamomtsemloba Merani adlı yayınevi vardır. Haftalık *Literaturuli Sakartvelo* (Gürcüstan Edebiyatı) gazetesi, *Kritik, Mnatobi, Tsiskari* gazeteleri, *Saunce* adlı tercüme dergisi Gürcüce ve *Literaturnaya Gruzia* adlı gazete Rusça olarak Tbilisi'de yayımlanmaktadır. Ayrıca, Batum'da *Çoroh*, Kutaisi'de *Gantiadi* ve Sohumi'de *Rıtsa* (şimdi Tbilisi'de) düzenli olarak yayımlanmaktadır.

çveneburi: Türkiyeli yazarlarla tanıştınız mı, irtibatınız var mı?

G. Pançikidze: Ne yazık ki komşu ülkemizin yazarları ile irtibatımız yok. Aziz Nesin sağlığında gelmişti, tanıştık. Başka tanışma olanağım olmadı. Ancak, Gürcüstan Yazarlar Birliği olarak Türk yazar, eleştirmen ve edebiyatçılar ile tanışmak, ilişki kurmak istiyoruz

çveneburi: Gürcüstan'da Türk yazarları tanınıyor mu? Kimler?

G. Pançikidze: Gürcüstan'da Türk yazarları iyi tanınıyor. Başta Nazım Hikmet ve Aziz Nesin olmak üzere, Haldun Taner, Yaşar Kemal, Sabahattin Ali, Demirtaş Ceyhun, Fakir Baykurt, Reşat Nuri Güntekin, Orhan Veli, Suat Derviş, Tamer Ülkü ve daha birçokları. Nasrettin Hoca, Köroğlu ve Dede Korkut hikâyeleri de Gürcüstan'da iyi bilinmekte, sevilmektedir

çveneburi: Türkiye'ye geldiniz mi?

G. Pançikidze: 1972'de gemi ile turistik bir seyahatle gelmiştim. İstanbul'da bir gece kaldık ve Ayasofya ile Sultan Ahmet'i gördük. Çok etkilendim. Daha sonra 1993'te yazar dostum Pridon Halvaşi ile birlikte geldik ve İstanbul'da beş gün kaldık. İstanbul'u gezme imkânım oldu, çok hoşlandım.

çveneburi: Gürcüstan Dışında Yaşayan Hemşerilerle Kültürel İlişkiler Derneği'nin düzenlediği uluslararası konferansta konuşma yaptınız. Konferans hakkındaki düşünceleriniz?

G. Pançikidze: Ne yazık ki konferansın sonuna yetişebildim. Konuşmaları izleyemedim, onun için fikir yürütemeyeceğim. Konferansın olumlu rol oynayacağını ümit ediyorum

çveneburi: çveneburi dergisi ile ilgili söylemek istedikleriniz?

G. Pançikidze: Dergiyi çok beğeniyorum ve çok önemli işlev gördüğüne inanıyorum. İlk defa 1978'de Ahmet Özkan Melaşvili geldiğinde görüşmüştük ve *çveneburi*'yi o zaman görmüştüm. Şimdi devam ediyor olması çok sevindirici. İki ülke arasında görmekte olduğu köprü rolünde başarılar dilerim

çveneburi: Teşekkür ederiz.

30.06.1997-Tbilisi

Sayın Guram Pançikidze ani bir rahatsızlık sonucu, 27 Ağustos 1997 tarihinde aramızdan ayrıldı. Ailesine, Gürcüstan Yazarlar Birliği'ne ve tüm Gürcüstan halkına başsağlığı diliyoruz.

NEKROLOJİ

GURAM PANÇİKİDZE

1933 yılında doğdu. Metalurji mühendisliği öğrenimi gördü. 1958 yılında Gürcüstan edebiyat alanına adımını attı. Bugüne değin beş roman, sayısız sosyal içerikli ve spor konulu makaleye imzasını attı. Roman ve öyküleri birçok yabancı dile çevrildi. Rusça, İngilizce, İspanyolca, Ukraynaca, Çekçe, Slovakça, Bulgarca, Macarca, Fince, Vietnamca, Moğolca, Kazakça, Türkmence, Litvanca, Latvice, Estonca, Ermenice ve Azerice bunlar arasındadır.

Pançikidze'nin eserlerinden çoğu senaryoya çevrilip beyaz perdeye aktarıldı. Tiyatro sahnelerinde sergilendi.

Pançikidze edebi çalışmalarından dolayı birçok ödül ve madalyaya layık görüldü. Gürcüstan devlet ödüllerinin en büyüğü olan Şota Rustaveli Edebiyat Ödülü, Cumhuriyet Ödülü, Memed Abaşidze Ödülü bunlardan bazılarıdır. Pançikidze ayrıca aktüalite ve sosyal içenkli yazılar ve eserler de kaleme aldı. Gürcüstan'da bilimsel ve toplumsal konuları en iyi işleyen yazarlardan biridir. Spor konularına da yabancı olmayan yazar futbolla yakından ilgilendi. Uluslararası futbol turnuvalarına beş kez davet edilip dönüşte izlenimlerini akıcı bir dille okuyucusuna aktardı.

İyi bir halkbilimci (toplumbilimci) ve gözlemci olan Pançikidze birkaç yıl Gürcüstan'ın en büyük yayın organlarından *Sakartvelo* gazetesinin direktörlüğünü de yürüttü.

1966'da ilk romanı *Meşvide Tsa* (Yedinci Gök) yayımlandı. Bu roman on baskı yaptı. Adı geçen roman yedi kez Rusçaya ve birçok yabancı dile çevrildi.

1970 yılında *Tval Patiosani* (Değerli Yüzük Taşı) adlı romanı yayımlandı. Bu roman da okuyucular arasında büyük sansasyon yarattı. Bu romandan sonra Pançikidze "Gürcü Soljenitsin" diye anılmaya başladı. Eser yasaklandı, yazarı altı ay hapis cezasına çarptırıldı. Ancak kısa zaman sonra romanın içeriği ve anlamı kavranabildi. Bunun bir eleştirel çalışma olduğu kabul edildi. Bu eser de senaryoya çevrilip beyaz perdeye aktarıldı, tiyatro sahnelerinde sergilendi. Söz konusu eser on bir kez Gürcüce, altı kez Rusça yayımlandı. Ayrıca birçok yabancı dile de çevrilip yayımlandı.

1978 yılında *Aktiuri Mzis Tzeli* (Aktif Güneş Yılı), adlı romanı da Rustaveli Edebiyat Ödülü'ne layık görüldü. Sekiz kez Gürcüce, beş kez de Rusça baskı yaptı. Birçok yabancı dile de çevrilmekte gecikmedi. Bu eser de senaryolaştırılıp sahneye kondu, filmleri çekildi.

1973 yılında *Spiral* adlı romanı baskıdan çıktı. Gürcüce beş, Rusça üç baskı yapan bu roman da birçok yabancı dile çevrildi. Moskova'dan gelen talepler üzerine bu eser dört serilik dizi film haline getirildi.

1993 yılında Pançikidze son romanı *Eşmakis Borbali* (Şeytanın Çarkı) adlı romanını yayımladı. Bu eser de diğerleri gibi ses getirdi. Yirmi dört ayrı kalem tarafından eleştiri yazılarıyla kritikleri yapıldı. Bu da Memed Abaşıdze Edebiyat Ödülü'ne layık görüldü. Halen bu eserin Rusça çevirisiyle uğraşılmaktadır.

Gürcü seçkin yazarlar, fikir adamları tarafından kaleme alınan *Tziteli Tzigni* (Kırmızı Kitap) adlı eserde Pançıkidze'nin katkısı oldu. Bu bilimsel katkısından dolayı ödülle ödüllendirildi.

Pançikıdze'nin sık işlediği konulardan "İnsan, Enerji ve Atom" okuyucunun ilgisini çekti. *Didi Apetkeba* (Büyük Patlama) adlı çalışması da halk arasında büyük popülarite kazandı. Bu eser Einstein teorilerini irdeleyen fikirler içermektedir.

Pançikidze'nin en beğenilen çalışmalarından toplumbilim içerikli *Simartle, Mholod Simartle* (Doğruluk, Sadece Doğruluk) adlı eseri 1991 yılında basımdan çıkmıştı. 1995'te de *Simartlis Mtkmels Tsheni Sekazmuli Undı Hkavdes* (Doğru Söyleyenin Atı Eşikte Hazır Beklemeli) adlı özeleştirel eser de çok ilgi çekici çalışmasıdır.

Pançikidze 1986'da katıldığı İngiltere uluslararası futbol turnuvalarından dönüşte kaleme aldığı spor içerikli "Pehburtis Samşobloşi" (Futbolun Vatanı'nda), "Meksika Topuyla ve Topsuz" (Meksika Burtit da Uburtod), "Forsa İtalika", "Argentina Argentina" ve "Maradona Rei" adlı yazıları sporseverleri ardından sürükledi...

Film Yönetmeni Rezo Çheidze ile Söyleşi

Osman Nuri MERCAN

çveneburi: Bize kısa özgeçmişinizi anlatır mısınız? Biz biliyoruz ki sizin yaşamınıza bir çağın tarihi girdi.

Çheidze: Ben Gürcüstan'ın Kutaisi kentinde 1926 yılında doğdum. Babam yazardı, annem pedagogdu. Üç kardeştik. Babam, Kutaisi Pedagog Enstitüsü'nde Çağdaş Gürcü Edebiyatı dersleri veriyordu. 1937 yılındaki meşhur Stalin temizlik operasyonunda 27 Ekim 1937'de babamı da götürdüler ve bir daha onu görmedik. Babamın birçok kitabı, romanı ve yazıları vardı, gazete yayın yönetmeni ve tiyatro direktörü idi. Stalinciler, kültürden ve kendisinden korktukları için onu yok ettiler. Stalin'in ölümünden sonra 1955'te bize babamızın ölüm kâğıdı geldi ve orada terörist olduğu yazılıydı. Kâğıtta 31 Aralık 1937'de gece öldüğü yazılıydı. Yani götürülüşünden iki ay sonra öldürdüler, o zaman 46 yaşında idi. Nerede öldürdüler tam bilemiyoruz ama, Kutaisi kentinde o zaman insanları öldürdükleri bir tepe vardı. Biz o tepede geçen yıl bir anıt diktik.

Babamı götünnelerinden kısa bir süre sonra bizi oturduğumuz evden attılar ve başka yerde penceresiz küçük bir oda verdiler. Bunun üzerine Tbilisi'ye akrabalarımızın yanına gittik. Ilia Çavçavadze Okulu'nu bitirdim orada. Okulun 9-10. sınıfında iken II. Dünya Savaşı başladı, bu sırada ben okul tiyatrosunda oynadım. Sonra Tiyatro Enstitüsü'ne gittim. Üç yıl okudum orada. Ben ve tanınmış sinema yönetmeni Tengiz Abuladze ile beraber okuduk orada. Bu enstitüden tanınmış isimler olarak Mihail Tumanişvili, Giga Lordkipanidze ve Lili Ioseliani mezun oldular. Tumanişvili'nin ekolünden bugün Robert Sturua ve Temur Çhaidze'yi sayabiliriz. Daha sonra ben ve Tengiz Abuladze sinema eğitimi görmek istediğimiz için 1946'da Moskova'ya gittik. O zamanlar Tbilisi'de sinema okulu yoktu. Orada Kinomatografi Enstitüsü'ne gittik. 5 yıl orada eğitim gördük. Şimdi artık Tbilisi'de sinema enstitüsü var.

Ben şimdi Tbilisi'de Sinema ve Tiyatro Enstitüsü'nde 25 yıllık genel direktörüm.

Üç çocuğum var. Biri genç bir rejisör, iki kızım da tarihçidir. Tamar Çheidze Gürcü tarihçisi olup aynı zamanda politika ile ilgilenmektedir.

Üç tane torunum var, eşim pedagogdur.

çveneburi: Bize sinema yaşamınızı anlatır mısınız?

Çheidze: 1954'te Tbilisi'ye döndüm. Ben ve Tengiz Abuladze'nin ilk filmi (Magdanas Lurca) Cannes Film Festivali'nde büyük ödül kazanmıştı. Ben, daha sonra "Bizim Bahçe" adlı filmi çektim. Bu film de Moskova ve Krakov Film Festivalleri'nde iyi ödüller aldı. Tengiz Abuladze'de kendi filmi "Başkasının Çocukları"nı çekti. Bu da dünya film yapımcıları arasında önemli bir tartışma yarattı.

Daha sonra birçok film çektim. Bunların arasında Maya Zğneteli, Ganzi, Denizin Biniki, Askerin Babası, Vatanım Benim Toprağım, Don Kişot (İspanyollarla birlikte) sayılabilir.

Bizim tüm yaşamımız hep sinema ve filmlerle geçiyor.

çveneburi: Sovyet dönemi ile şimdiki Gürcüstan'da film çekimi ve sinema nasıldı, karşılaştırabilir misiniz?

Çheidze: Sovyet dönemi bildiğiniz gibi devletin talimatıyla ve finansıyla yürüyordu. Bizde çok büyük finansal olanak vardı ve bu durumdan Gürcü halkı ve meslek sahipleri iyi faydalandılar. Bu dönem Gürcüstan için çok faydalı geçti. Gürcü sanatçılar Gürcü halkına kendi ulusal benliklerini işleyen filmler yapıyorlardı.

Bağımsızlıktan sonra Gürcü ekonomisi felce uğratıldığından, Gürcü sineması da bundan nasibini aldı. Şimdi ekonomi düzeldikçe bizler de yeni atılımlara başlıyoruz. Henüz bütçemiz yeterli değil. Bu nedenle Gürcü sineması zor durumda. Yalnız biz değil, hemen hemen tüm eski Sovyet Cumhuriyetlerinde durum aynı. Hatta bazılarında daha vahim durumlar var. Bize hâlâ devletimiz yardım edebiliyor ve biz film çekmeye devam ediyoruz. Bu yıl on film çekeceğiz. Bunlardan en önemlisi bu yıl Romenlerle ortak

çektiğimiz film, "Antimo Ziverieli" adlı tarihi bir film çeviriyoruz şimdi

Artık sinemada da yeni yollar aramak zorundayız. Bu çekilen yeni filmler, yeni genç kabiliyetleri ortaya çıkarmaktadır

çveneburi: Gürcü filmleri hakkında bize bilgi verir misiniz?

Çheidze: Gürcü filmleri uluslararası dünya festivallerinde birçok madalya kazanmıştır. Dünya çapındaki belli başlı yarışmalardan olan Cannes, Venedik, Şikago, Berlin, Tokyo ve Madrid gibi önemli yarışmalarda Gürcü filmlerinden biri muhakkak önemli bir madalya ile onurlandırılmıştır. Bunun yanında dünyanın önemli film merkezlerinden olan ABD, İngiltere, Japonya, Fransa, Avusturya ve İtalya gibi ülkelerde yönetmenler Gürcü yönetmenlerle ortak film çekimleri yapmaktadırlar. Gönül isterki çok değerli komşumuz ve kardeşimiz olan Türkiye'de Gürcü filmlerinin bilinmesi ve ortak filmlerin çekilebilmesi gerçekleşseydi. Her iki ülkede karşılıklı ilişkiler ve akrabalık ilişkileri çok gelişmesine rağmen film konusunda ortak çalışma yapmak için yeni yolların aranması gerekmektedir. Biz Gürcü-Türk ortak film çekilmesine her zaman hazırız. Esasında iki halk tarihsel olarak ve örf ve âdetlerle, zincirlerle birbirine bağlanmışız. Çok ortak noktamız ve dostluklarımız vardır. Niçin bütün bunlar ortak film çalışmaları ile anlatılmasın, belgelenmesin. Bu bizim borcumuz

çveneburi: Ben biraz konuyu Türk-Gürcü dostluğuna ve sizin önderliğinizde düzenlenen Dünya Gürcüleri Kongresi'ne çevirmek istiyorum. Bize gelecekle ilgili biraz bilgi verir misiniz?

Çheidze: Birinci Dünya Gürcüleri Kongresi'nin bitiminden sonra neredeyse üç yıl geçti ve ben şunu söylemek istiyorum ki Türk delegasyonu en kalabalık gruptu. Bizim bu organizasyon, devlet ve devlet kuruluşları dışında tamamen gönüllü kişilerin ve kurumların yardımı ile yapılmaktadır ve bir dernek veya parti yapısı dışında oluşmuştur. Biz dünyanın değişik bölgelerinde yaşayan Gürcüleri bir araya getirmek, birbirleri ile tanışmalarını sağlamak, ilişkilerini geliştirmek ve anavatan olarak neler yapabileceğimizi saptamak için bu kongreyi organize ettik 1. Kongre'de Türkiye'den, İran'dan, İtalya'dan, Fransa'dan, İspanya'dan, ABD'den, G. Amerika'dan, Rusya'dan ve diğer ülkelerden 300 Gürcü delege hazır bulundu. Gelecek kongreyi 26 Mayıs 1998'de yapacağız. 26 Mayıs günü bildiğiniz gibi Gürcüstan'ın bağımsızlık günüdür. 26 Mayıs 1918'de Demokratik Gürcüstan Cumhuriyeti kurulmuştu ki, bu Cumhuriyeti 3 yıl sonra Rus Kızıl Ordusu yıktı. Biz istiyoruz ki, bu ikinci kongreyi ilk Gürcüstan Demokratik Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 80. kutlama yılında yapalım. Biz tüm dünyadan Gürcü delegeleri bu kongreye davet ederek, 1921 tarihinde Gürcüstan'ın bağımsızlığının nasıl yok edildiğini anlatmak istiyoruz. Böyle kötü bir olayı tanrı Gürcü ulusuna bir daha göstermesin. Şimdi, Rusya'nın bu tür emelleri olduğunu açıkça görmekteyiz. Eski Sovyetler Birliği nin dağıtılmasından sonra Rusya, birliğe dahil cumhuriyetleri özellikle Gürcüstan'ı tekrar ele geçirmek için sinsi ve açık planlarını uygulamaktadır. Küçük savaşlar çıkararak Karabağ'da ve Abhazya'da olduğu gibi ülkelerimizi zayıflatmak ve yutmak istemektedir. Bizim Rusya'da dostlarımız da var, onlar bu durumu gayet iyi biliyorlar, ama Rusya hâlâ sömürgeci emellerinin peşinden ayrılmıyor. Biz tarihte neler olduğunu bilirsek, Kafkasya'daki bugünkü mozaiğin tekrar aynı akıbete maruz kalmasını önleyebiliriz. Gürcüstan bugün BM dahil olmak üzere birçok uluslararası kuruluş üyesidir, çok ülke ile anlaşmalar yapmıştır. Bizim komşularımız Türkiye, İran, Azerbaycan, Ermenistan ve Ukrayna ile yakın ilişkilerimiz gelişmektedir. Çeçen savaşı bize büyük bir ders verdi. Rusya artık sömürgeciliğin bittiğini anlamalıdır. Biz gelecek kongremizde işte bu konuları tartışalım, Gürcü gelenek ve göreneklerini öğrenelim, Türkiyeli Lazları öğrenelim istiyoruz

çveneburi: Biz, Gürcüstan devletinin yurtdışında yaşayan Gürcü diasporası hakkında düşüncelerini ve planlarını bilmek istiyoruz.

Çheidze: Bu cevaplanması çok zor bir sorudur. Biz biliyoruz ki Türkiye'de milyonun üzerinde Gürcü kökenli insan yaşamaktadır. Benim şahsi fikrim odur ki Gürcüstan devleti, Gürcü diasporası için bulundukları ülkelerde iyi birer vatandaş olsunlar, kendi örf ve âdetlerini kaybetmesinler ve bulundukları ülkenin insanları ile kaynaşsınlar, tabii ki bu arada Gürcüstan'la ilişkilerini geliştirsinler ve Gürcü kültürünü korusunlar. Biz hiçbir ülkenin toprağında gözü olmayan bir ülke olduğumuz için Türkiye'deki Gürcüler, İran'daki Gürcüler ve diğer ülkelerdeki Gürcüler yaşadıkları yerleri de, Gürcüstan'ı da vatan olarak görsünler. Bugün Gürcüstan'da Müslüman, Katolik, Protestan, Musevi ve diğer dinlere mensup Gürcüler de yaşıyor. Başka ülkelerde yaşayan değişik dinlerdeki Gürcülerle bizde yaşayan değişik dindeki Gürcüler ilişki içinde olsun istiyoruz

İberya Özkan ile Gürcü Müziği Üzerine Söyleşi*

(Geçen sayıdan devam)

Folklora Doğru: Guria dediğimizde de Acara gibi coğrafi bir bölgeyi anlıyoruz değil mi?

İberya Özkan: Evet. Guria diye anlattığım çokseslilik özelliklerine sahip polifonik düzeyi oldukça gelişmiş olan, ancak bir kompozitörün yazmış olabileceğini sanacağınız eserlerin benzerleri Megrel ve Acara müziklerinde de vardır. Diğer yörelerde genellikle 3 sesli, 4 sesliyi geçmiyor. Yani o kadar karmaşık değil. Bu anlamda Guria bölgesinde söylenen şarkılara halkın katılımının nasıl olduğunu merak ediyorum ve çözemedim. Diğer şarkılarda solistin biri 1. ses, ikincisi 2. ses söylüyor, ama geri kalan insanlar "bani" sesini, yani 3. sesi söyledikleri zaman halkın yoğun olarak katılması mümkün olabilir. Ama Guria şarkılarında bunu yapmak bana göre çok güç. Bu dillerine, konuşma tarzlarına, oyunlarına kadar yansımış. Son derece atik, dinamik oyunlar. Türkiye'deki Karadenizliler gibi. Çok hızlı, ateşli, zeki, hemen parlayan insanlar. Şarkılarına da yansıyor. Örneğin "Kaheti" bölgesindeki herhangi bir şarkıyı notadan beş saatte çalışarak öğrenebiliyorsam, Guria şarkılarını on gün uğraşsam öğrenemem. O kadar zor ve karışık şarkılar. Ama vokal çokseslilığin bence mükemmeli ve sanatsal zirvesi.

Folklora Doğru: Gürcüstan'da halk müziğinde ortaya çıkan formların araştırılması sonucu geliştirilmiş olan belli bir müzik teorisi var mı? Örneğin Türkiye'de çok tartışmalı da olsa Cumhuriyet'ten sonra bu tip şeyler yapılmaya çalışılıyor. Azerbaycan'da bu tip çalışmaların olduğu biliniyor. Gürcüstan'da da var herhalde?

İberya Özkan: Var. Hatta orada da Türkiye'dekine benzer "otantiktir", "çağdaştır" tartışmaları var. Şunu söyleyebilirim: Mevcut halk müziği gruplarının yaptığı müziklerin büyük bir çoğunluğu otantik yapıyı aşmıyor. Batı tarzında yapılan operalarda, seslendirilen eserlerde halk müziği temalarının kullanılması ise elbette farklı. Her iki kesimden de çok zengin örnekler var. Otantik çalışmalar bir sistemin geliştirilmesi ya da sistemin tespit edilmesi yönünden önemli belge niteliği taşıyor. Diğerleri de geliştirmiş oldukları için birbirini tamamlıyor.

Folklora Doğru: Gürcü halk müziğinin sistematizasyonu veya belli kurallar dahilinde ifade edilmesi çalışmasında birtakım Batı etkilerinden ve Batı etkilerinin Gürcü halk müziğinde varolan belli ayrıntıları, özgün tavırları yok etmesinden söz edebilir miyiz? Örneğin sizdeki pandurilerin bazılarında, "halhuri panduri" olarak adlandırdıklarımızda beş-altı perde var ve çok orijinal, farklı bir ses yapısı var. Fakat bir grup icrası söz konusu olduğunda belli bir standardizasyona, belli bir sistematizasyona başvurmak gerekiyor. Bunda da Doğulu müzisyen ve toplumları için Batı müziği bir temel teşkil ediyor ve o örnek alınarak birtakım şeyler yapılmaya çalışılıyor. Bu yaklaşımın geleneksel müziklere getirdiği, götürdüğü birtakım şeyler var. Gürcü müziği için neler söyleyebiliriz?

İberya Özkan: Gürcü müziğinin bazı şeyleri yitirmesi söz konusu değil. "Halhuri panduri" diye adlandırdığımız halk tipi makam sistemine göre taksimatlan yapılmış panduri de oldukça yaygın. Hatta "orkestrasyon panduri" diye adlandırdığımız, tamamen batı standartlarına göre perdelendirilmiş olan diğer panduriye göre biraz daha yaygın. İkisi birbirleriyle Türkiye'deki gibi çatışma halinde değil. Çünkü Gürcü halk müziğinde hem Doğu müziği, hem Batı müziği bir sentez gibi duruyor. Gürcü halk müziği Batı'dan kopuk bir müzik değil, Batı'ya yakın, Batı çokseslilığine yakın bir müzik. Aynı zamanda Doğu'dan da kopuk değil. Doğu tekseslilığini de bağrında barın-

dıran bir müzik. Gürcüstan'da da "Şu şu gruplar müziği yozlaştırıyorlar: orijinalde, köyde nasılsa öyle söylemiyorlar" gibi tartışmalar var. Ama Türkiye'de yaşandığı gibi değil. Ancak Gürcü halk müziğinin sistemi, yapısı, armonizasyonu vs. oldukça başarılı bir şekilde ortaya konmuş ve bunlar bugünkü Gürcüstan müzik öğrencilerinin temel kaynakları haline gelmiş. O temelde yapılan eserlerle artık olay çok zengin bir hale gelmiştir.

Folklora Doğru: Şimdi Türkiye'deki Gürcülere değinelim: Türkiye'ye gelişleri hangi tarihsel süreçler içerisinde oldu? Nerelere iskân edildiler? Türkiye'deki kültürel yaşantıları ne şekilde evrimleşti?

İberya Özkan: Türkiye'deki Gürcüleri ikiye ayırıyorum: 1. Yerli Gürcüler, 2. Göçmen Gürcüler. Şöyle bir yanlış anlama olmasın: "Türkiye'ye Gürcüler ne zaman geldiler? Nasıl geldiler?" derken Türkiye'deki bütün Gürcüler sonradan gelmediler. O anlamda ikiye ayırıyorum. "Yerli" diye bahsettiğim Gürcüler Artvin ve çevresinde yaşayan, şu anda bile hala Gürcüce konuşan topluluklardır. Onlar, bildiğimiz kadarıyla tarihin en uzak zamanlarından beri oranın otokton halkı olarak yaşıyorlar. Lazları da katarsak. Lazlar da Karadeniz'de yaşayan, kendi dillerini konuşan topluluklar. Göçmen Gürcüler iki yönden gelmişler: 1877-78 yıllarında (eski tarihe göre 1293, yani 93 harbinde) gelenler var. 93 Harbi'nden önce gelenler de var. Doğu Gürcüstan'dan, sanıyorum 1860'larda, 1865'lerde gelenler var, ama yoğun olarak göç, 93 Harbi'nden (Osmanlı-Rus Savaşı) sonra, özellikle Müslümanlığı kabul etmiş Gürcülerin büyük bir bölümünün Osmanlı'ya yani Anadolu'ya göç edişi sırasına denk geliyor. Batum ve çevresinden (Acara diye adlandırdığımız merkezi Batum olan bölge) göç edenler olduğu gibi bir kısmı Megrellerin bulunduğu yerlerden, ya da Guria'dan göç edenler de var. Çoğunluğu Artvin, Ordu, Fatsa, Sinop, Samsun, Karadeniz sahilleri ve Doğu Karadeniz sahilleri ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bulunuyorlar. Bir de Tokat, Giresun civarına yerleşenler de olmuş. Bir kısmı da Güney Marmara yani Bursa, Balıkesir, İzmit, Adapazarı, Gölcük, Kocaeli gibi illere yerleşmişler.

Folklora Doğru: Güney Marmara'ya ilk büyük göç dalgasıyla geliyorlar, değil mi?

İberya Özkan: Tabii. 93 Harbi'nde gelenler Doğu Karadeniz sahilleri ve Güney Marmara'ya yerleşiyorlar. Bu bölgelere göç edenlerin büyük bir çoğunluğu Batum ve çevresinden geldiği gibi, bir kısmı da Artvin ve Artvin'in köylerinden göç etmiştir. Çünkü bir süre Artvin, Gürcüstan'a (Rusya'ya) bağlı kaldı. O anlamda Gürcüler, Artvin ve Batum ayırdetmeksizin göç ettiler. Ama yerli olduklan için kalanlar da oldu. Sınır tabii öteki tarafa alınınca (Artvin Türkiye'ye, Batum Gürcüstan'a kalınca) Artvinde oturanlann hepsi "yerli Gürcüler", Artvin dışında olanların hepsi "göçmen Gürcüler" oldular. Gürcüstan 1918 yılında bağımsızlığına kavuşmuş (ayrı bir devlet olmuştu) ve 1921 e kadar bağımsız kalmıştı. Sonra Sovyetler Birliği'ne bağlandı ve bu dönemde Gürcülerin bir kısmı Türkiye ye göç etti. İstanbul gibi yerlere. Bunlann çoğu daha sonra Fransa'ya, Amerika'ya gittiler. Çok azı kaldı İstanbul'da. Onun dışında 1. Dünya Savaşı'ndan kaçanlar var. Daha sonra II. Dünya Savaşı'nda gelenler var. Stalin döneminde, aranan ya da yargılanmaktan kaçanlar var. 1950'lere kadar gelenler var, ama onlar son derece az sayıda. Onlardan bir kısmı Konya'ya göç etmiş, köy kurmuş; bir kısmı Muş'a gitmiş, orada köy kurmuş.

Folklora Doğru: İskan edildikleri bölgelerdeki kültürel yaşantıları nasıldı?

İberya Özkan: Aşağı yukarı 1950'lere kadar hiçbir yerle bağlantıları olmamış (çoğu dağlık bölgelerden göç ettiği için dağlık bölgelere yerleşmişler, ulaşım vs. Türkiye'nin ekonomik yapısından kaynaklanan sorunlar yüzünden olamamış).

Folklora Doğru: Güney Marmara'ya göç edenler de yine dağlık bölgelere mi yerleşmişler?

İberya Özkan: Tabii. Dağlık yörelere yerleşmiş büyük bir çoğunluk. Bu anlamda kültürel yapıları büyük ölçüde korunmuş. Türkçe bile bilmiyor haldeyken yavaş yavaş okullarda Türkçe öğrenmeye başlamışlar. Göç ettikleri yıllarda Gürcüstan'da da belli bir alt kültür seviyesinde oldukları için bu alt kültür seviyesi neyse o kadarı kalabilmiş, köy kültürü aynen korunmuş, 50'lerden sonra yavaş yavaş dışa açılmaya başlamışlar. TV vs. gibi teknolojinin girmesiyle de az da olsa kalmış olan kültürel miras yavaş yavaş kaybolmaya başlamış. En çok korunan dil. Fakat dile. Türkçe kelimeler girmiş, şarkılar tamamen yok olmuş, oyunların çok azı kalmış. Önemli ölçüde asimile olmuşlar. Öyle köyler var biliyorum, artık tek kelime bile Gürcüce bilmiyorlar (1/4'ü biliyor diyebilirim)

(Devam edecek)

* *Folklora Doğru* dergisinin 62 sayısından alınmıştır

Gürcü Spor Tarihi

Kahi ASATİANİ - Şota AHVLEDİANİ

Gürcüstan, dünya kültürünün ve özellikle spor kültürünün gelişmesine katkıda bulunan birkaç ülkeden bir tanesidir.

Gürcü spor tarihi çok eski zamanlardan başlamaktadır. En çok bilinen Gürcü sporu olan güreş ile ilgili bilgilere, 400 yıl öncesinde Doğu Gılgamış ve Antik Prometeus'un Gürcüstan'daki şekli olan "Amirani" adlı kahramanlık destanında rastlanmaktadır.

2500 yıl önceki Gürcü derebeylerinin ülkesinde halkın askeri ve bedeni eğitimlerinde, spor en önemli unsur haline gelmiştir.

Yunan düşünürü Xenophanes 2400 yıl önce medeni dünyaya şu mesajı verdi: "Onlar Hellenes'in savaştığı en cüretkâr ulus idiler" Aynı devirde yine bir Yunanlı düşünür olan Ethores ise "Gürcüler oyun âşığıdır," diye eklemektedir

Her ne kadar Gürcü sporcuların Yunan olimpiyat oyunlarına katkısı bir araştırma konusu ise de, Yunan olimpiyatlarındaki Gürcü sporcuların başarılarını anlatan belgeleri göz önünde bulundurursak Gürcülerin olimpiyatlara yakın olduğu görülmektedir. Bu belgelerden bir tanesinin yazarı olan Yunan filozof Aristotales'e göre, Gürcü oyunları her dört yılda bir yapılmakta idi ve programı Yunan olimpiyatlarının benzeri idi. Kolhis ve diğer Gürcü kentlerinde spor stadyumları mevcuttu ve bunların varlığı Yunanlıları bile kıskandırıyordu. Yunan ve Romalı tarihçiler Gürcü oyunlarının ve sporunun ünü hakkında yazılar yazmışlardır

I. yüzyılda Roma İmparatoru Büyük Pompei, kendi ordusunda Gürcü (Hevsurian) eskrim oyunları düzenledi. Bir Gürcü tarihçisine göre Büyük Pompei, onlara resmi elbise giydirerek cesaretlerini yükseltti. 138 yılında Büyük Gürcü Kralı II. Parsman, beraberindeki 200 adamıyla Romalılara askeri oyunlar sergiledi Romalı tarihçilerin anlattığına göre, bu Roma kralını çok etkiledi ve Roma'da Gürcü kralını at üstünde gösteren heykel dikilmesini emretti

Nüfusun askeri ve bedeni eğitim programları için leloburti (lelo topu oyunu), güreş ve eskrim oyunları kadar önemli idi. Leloburti oyununun kökleri Pagan devrine kadar uzanmakta olup, bu oyun bugünkü rugby oyununa benzemektedir. Diğer oyunlar:

- Değişik parkurlarda ve engebelerde at yarışları.
- Tepelerden aşağıya kayma,
- Raket oyunu (Binicilerin raketle top oynamaları).
- İsindi (At yarışı ve cirit atma oyunları karışımı).
- Kabalı (Yarış atından, yüksek sütunlardaki maddeye ok atma).

Büyük Gürcü bilgini Sulhan-Saba Orbeliani kendi ansiklopedik sözlüğünde Gürcüstan'da mevcut yirmiden fazla spor ve savaş oyunundan bahsetmektedir Diğer Gürcü oyunları arasında muşaitoba, ipte yürüme, avlanma ve kürek çekme gibi oyunlar sayılabilir. Lahtaoba oyununda yapay kule ve şatoların Gürcüler tarafından savunulması anlatılır Masa oyunlarında ise, satranç, gancapi, mecburi askerlik, kumar ve diğerleri sıralanabilir. Bu oyunların da dahil edildiği çeşitli dönemsel karşılaşmaların Gürcüstan'da yapıldığına dair gerek ünlü Gürcü şair Şota Rustaveli'nin "Kaplan Postlu Şövalye" adlı eseri ile Mose Honeli'nin "Amiran-Darecaniani" adlı eseri ve gerekse diğer yazılar bizlere bilgi vermektedir. Gürcü spor karşılaşmaları avlanma veya kabahi oyunuyla başlar ve raket oyunu ile sona ererdi. Atlı karşılaşmalarda ise; at yarışları, yarış atlarının üzerinden ok atmak ve kılıçla eskrim yapmak gibi önemli karşılaşmalar sayılabilir.

Gürcü gençliğinin sporcu profesyonelizmi ile ilgili değişik çalışmalar mevcuttur. Bunlar arasında Kral Arçil ve II. Teymuraz'ın "Gürcü Moralleri" ve "Gündüz ve Gece Konuşmaları" adlı şiirlerinin yanı sıra Orbeliani nin yazdığı 800'den fazla spor terminolojisi ve yönteminin anlatıldığı *Kelime Demeti* adlı eserler sayılabilir. Gürcü sporunun geliştirilmesi için feodal çağın ortalarında (11. ve 12. yüzyıl) Gürcü Ortodoks kilisesinin çalışmaları olmuştur Birçok dini festival, spor karşılaşmaları ile zenginleştirilmiş ve birçok kilise spor merkezine dönüştürülmüştür

Gürcü sporunun gelişmesi Rusların 1801'de Gürcüstan'ı ilhak etmeleri ile duraksadı. Bağım-

sızlık kaybı, sosyal huzursuzlukların gelişmesi ve Rus Çarlığı nın Gürcü kültürü üzerindeki amansız baskısı sporun gelişimini öldürdü. Geçen yüzyılın ortalarında kapitalist gelişme, jimnastik, güreş, ağırlık kaldırma, futbol, basketbol ve diğer oyunların doğmasına neden oldu.

19. yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılın başında Gürcüstan'ın değişik yerlerinde ve başta Tbilisi'de olmak üzere birçok spor tesisi inşa edildi Bunlardan bir tanesi şimdiki Dimitri Uznadze (önceki Büyük Dük) Sokağı ndaki bisiklet yoludur. Geçen yüzyılın sonlarında sporcuların ilk ziyaret yeri oldu bu yöre. Bu yolun yapımında meşhur Gürcü mühendisi; aynı zamanda Gürcü bisiklet sporunun kurucusu olan Vasil Jorjadze büyük katkılarda bulunmuştur. Şimdiki tren istasyonunun bulunduğu yerde at yarışları sahası vardı. Burada at yarışı dışında değişik sporlar da yapılmaktaydı

Geçen yüzyıllarda Tbilisi'de en popüler spor güreşti ve çok sayıda güreş meydanı vardı. En eski güreş meydanı Mtatzminda Dağı ve şimdiki ulusal stadyumun bulunduğu arazi idi. Bu güreş meydanına İtalyan Bahçesi Meydanı denirdi. Güreşler, aynı zamanda Nadzaladevi bölgesinin Grisa Bahçesi adı verilen Didube Kilisesi'nin arka yeri ile Ortaçala bölgesinin Mahata Dağı'nda da yapılıyordu. Şimdiki Vake bölgesi ise sporcular tarafından kullanılıyordu Onlar dönemsel olarak, özellikle hafta sonları spor karşılaşmaları yapıyorlardı

Şehrin değişik bölgelerinde amatör futbolcular için futbol sahaları vardı Bu oyunların çok miktarda hayranı vardı. Bunlar yalnız Tbilisi'den değil Poti, Batumi, Kutaisi ve Sohumi'den gelmekteydiler

19. yüzyılda kentte çeşitli dini ve milli festivaller yapılmaktaydı. Bunlardan en önemlileri güreş ve boks karşılaşmaları idi.

Bir grup taraftar 1920'lerde basketbolu, Gürcüstan'la tanıştırdı. Fakat görüldü ki, bu oyun zaten 1901 yılından beri Tbilisi'de biliniyordu. Bu gerçek, jimnastik öğretmeni A. Kutak tarafından yayımlanan *Jimnastik Oyunları* adlı kitabın 'Büyük Top Oyunu' adlı bölümde yazılı bulunuyordu. Bu kitap, o zamanki Rusya İmparatorluğu'nda konu ile ilgili ilk kitaptı ve ondan önce bu konuda başka bir kitap basılmamıştı

Mağrur dağların ve tepelerin gizliliği, her zaman Gürcü insanının kanını kaynatmış ve heveslendirmiştir Bu nedenle Gürcüstan bir dağcılık ülkesi olmuştur. Dünyada ilk dağcı kimdi ve ne zaman tırmanmaya başladı? Kimse bunu yanıtlayamaz. Avrupalılara göre dağcılık ilk olarak Fransız köylüsü Jacques Beault ve Dr. Biquard'ın Alp Dağları'nın tepesine (4.810 metre) 1786 yılında tırmanmasıyla başladı. Biz, Gürcü İoseb Moheve'nin ne zaman Elbrus Dağları na (5.043 m) tırmandığını bilmiyoruz. Fakat bunun Gürcü kralı II. İraklı'nin hükümdarlığı döneminde olduğunu iyi biliyoruz. Biquard ve Beault da aynı dönemde Alp Dağları'na tırmandılar, ancak Moheve mi önce, yoksa Biquard ve Beault mi önce tırmandı bilemiyoruz. Bu nedenle biz, Fransızlarla, dağcılığın ilk Alpler'de mi yoksa Elbrus Dağları'nda mı başladığı konusunu tartışmıyoruz.

28 Ağustos 1925'te Giorgi Nikoladze başkanlığında 18 kişilik bir Gürcü dağcı grubu Elbrus Dağları nda bir tepeye ulaştılar Bir hafta sonra ise Prof. Alexander Didebulidze başkanlığında 7 kişilik jeofizikal araştırma grubu Elbrus'un tepesine ulaştılar. Bu iki tırmanış Sovyet dağcılığının başlangıcı oldu. Sovyetler Birliği'nin ilk dağcılık organizasyonu 1924 yılında "Tbilisi Üniversitesi Jeofizikal Kürsüsü" ve "Gürcüstan Jeofizikal Kulübü" adı altında kuruldu.

Mihail Hergiani'nin Avrupa'nın değişik ülkelerinde başarılı kaya tırmanışları ve Gürcü dağcılarının İsviçre ve Japonya da başarılı tırmanışları ile Gürcü dağcılığı dünya çapında tanındı

1918-1921 yılları arasında Gürcüstan ın bağımsız oluşuyla birlikte, Gürcü sporunun gelişimi daha da hızlandı. Bağımsız cumhuriyetin bütün üniversite ve okullarında beden eğitimi dersleri zorunlu ders oldu

Gürcü spor yaşamını geliştirmek için 25 Ağustos 1918'de Gürcü Jimnastik Kulübü kuruldu. Fakat bütün bu olumlu gelişmeler Gürcüstan ın Bolşevikler tarafından işgal edilmesi ile son buldu.

Gürcü sporları nelerdir ve tarihçesi nereye kadar uzanmaktadır? Bunun için spor tarihine bakmamız gerekmektedir. Bu bağlamda 1952 XV. Helsinki Dünya Olimpiyatları'na bir göz atalım. Serbest stil orta sıklet güreşçisi David Tsimakuridze, ağır sıklet Anzor Mekokişvili, hafif sıklet Rafael Çimişkiyan ve jimnastikçi Medea Cuğeli ilk altın madalya kazanan sporculardı. XVI. Dünya Olimpiyatları'nda grekoromende orta sıklet güreşçi Givi Kartozia ve serbest stil güreşçi Mirian Tsalkalamanidze şampiyon oldular 10 ayrı daldaki Olimpiyat Oyunlarına 131 Gürcü sporcu katıldı ve 108 madalya kazandılar. Bu madalyalar arasında 37 altın, 28 gümüş, 43 bronz vardı ve

GÜRCÜ SPORCULARIN KAZANDIKLARI DÜNYA VE AVRUPA ŞAMPİYONALARI

Karşılaşma	Birinci		İkinci		Üçüncü		Toplam
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	
Olimpiyat Oyunları	23	14	15	13	27	16	108
Satranç Olimpiyatları	-	28	-	6	-	-	34
Dünya Şampiyonası	75	61	46	30	58	20	290
Dünya Kupası	20	40	-	-	-	-	60
Avrupa Şampiyonası	120	165	71	54	70	29	509
Avrupa Kupası	17	55	-	-	-	-	72
TOPLAM	**255**	**363**	**132**	**103**	**155**	**65**	**1073**
GENEL TOPLAM	**618**		**235**		**220**		

23 sporcu madalyayı kılpayı kaçırmışlardı (4., 5. ve 6. sıradaydılar). En yüksek sonucu Dinamo Spor Kulübü'nün temsilcisi, Sohumi kentinden olan Viktor Sanaaev elde etti. Dört Olimpiyat karşılaşmasında üç birincilik ve bir ikincilik kazandı. Serbest stil güreşçi Levan Tediaşvili iki kez olimpiyat şampiyonu oldu

1940 Dünya Şampiyonası'nda Gürcü atletler ilk sıralarda idi. Onlar iki ödül (ikincilik ve üçüncülük) aldılar. Grekoromende orta siklet güreşçi Givi Kartozia 1953 yılında altın madalya sahibi oldu. Daha sonraki şampiyonalarda (1955-1958) ve 1956 Dünya Kupası karşılaşmalarında daha çok altın madalya kazandı. Bu geleneği gülleci Nino Salukvadze (6 kez), akrobat İnga Giorgobiani ve Natalia Anisimova, serbest stil güreşçi Levan Tediaşvili, satranç oyuncuları Nona Gaprindaşvili ve Maia Çiburdanidze (her biri 5 kez), grekoromen güreşçi Roman Rurua, serbest stil güreşçiler Leri Habelov (her biri 4 kez) şampiyon olarak devam ettirdiler. Yine bu gelenek üç kez şampiyon olan Rusudan Koperia (trampette), grekoromende Rostom Abaşidze ve Tariel Jğenti ile sürdü.

Gürcü sporcuları 24 ayrı daldaki oyunlarda 289 ödül aldılar. Bunların 136'sı altın, 75'i gümüş ve 78'i bronz madalyaydı. Gürcü oyuncular Dünya Kupası karşılaşmalarında 58 kez başarı gösterdiler. Gürcü güreşçiler 4 stilde toplam ödüllerin üçte birinden fazlasını (aldıkları 372 adet toplam ödülün 213'ü birincilik, 84'ü ikincilik ve 83'ü de üçüncülüktü) aldılar. Ayrıca Gürcü satranç oyuncuları Dünya Satranç tacını 30 yıl başlarında taşıdılar Satranç Olimpiyatlarına katılan Sovyet grubunda her zaman 6 Gürcü kadın bulunuyordu Bunların arasında Nona Gaprindaşvili 2 kez birincilik, Nana Aleksandria ve Maia Çiburdanidze de 6'şar kez ödül aldılar.

Yukarıdaki tabloda Gürcü sporcuların kazandıkları Dünya ve Avrupa şampiyonaları gösterilmektedir

Gürcü sporcuların uluslararası karşılaşmalardaki başarı nedenleri arasında; spor sevgisi, yüksek kalitede yetişmiş öğreticiler ve yorulmaksızın yaptıkları çalışmalar gösterilebilir.

Sakartvelos Sportsmenebi Saertaşoriso Sportul Asparezze adlı kitaptan çeviren:
Osman Nuri MERCAN

İran-Pereidan'lı Gürcüler

Hayri HAYRİOĞLU (Vahtang MALAKMADZE)

"Pereidan" sözcüğü bugün her Gürcünün yüreğini titreten, acı anıların simgesi haline gelmiş bir sözcüktür. İranlıların "Feridun" dedikleri bu yer İsfahan'a 120 kilometre kadar uzakta bir yerleşim alanıdır.

Trajedi ile dolu Gürcüstan tarihini az çok bilen herkes, İran şahlarının küçücük Gürcüstan'a karşı ne denli acımasız saldırılar, yıkımlar, kıyımlar yaptıklarını hatırlarlar. Bunlar arasında en acımasızı ve aman vermezi Abbas ve Ağa Mehmet Han'dı.

1616 yılında Gürcüstan'ın Kaheti bölgesini ateşe, kana boğan Şah Abbas buna rağmen boyun eğdiremediği Gürcüleri İran'ın geri kalmış bölgelerine sürgün göndermeyi düşündü. İranlı tarihçi İskender Munşi'nin verdiği bilgilere göre en az 130.000 Gürcüyü çoluğuyla, çocuğuyla yayan yapıldak çöl yollarına döktü. Nüfusun yansına yakını bu yolculuk sırasında telef oldu. Menzile sağ varabilenler İsfahan dolaylarında, pek çetin iklim koşullarında, ilkel, asi, değişik etnik grupların arasına serpiştirildi.

Yine İskender Munşi ve Avrupalı gezgin Tavern'e göre Pereidan'a götürülen Gürcülerin güzel kızları, İran saray erkânı tarafından yağma edildi. Erkekler de "Leşger" Ocağı'na kaydedilip cephelere sürüldü. Tavern'in deyimiyle "İran sarayında öyle bir kişi yoktu ki ya annesi, ya da karısı Gürcü kökenli olmasın."

Kara kaderleriyle baş başa kalan Pereidan'lı Gürcülere ulaşmak Gürcüler için kolay değildi. Bu nedenle 1894 yılına kadar onların hayat ve mematından haber alınamadı. Nihayet 1894 yılında ilk kez bir Gürcü, Lado Ağniaşvili Pereidan'lı Gürcülere ulaşma olanağı buldu. Ağniaşvili sürgün Gürcülerle eni konu görüşerek, önemli saptamalar yaptı. Gürcüstan Cumhuriyeti Ağniaşvili'nin verdiği bilgiler ışığında 1926-27 yıllarında İrakli Kandelaki adındaki sosyoloğu bu ülkeye gönderdi...

Kandelaki'nin yayınladığı raporlar sonrası Gürcüstan'da bu insanlara karşı ilgi ve merak dayanılmaz boyutlara eriştı. Giorgi Çipaşvili, Zurab Şaraşenidze, Ambako Çelidze, N. İoseliani, İuri Mari, Razmara ve Sergo Gamdlişvili (Sergo Gurci) gibi araştırmacı, sosyologlar değişik tarihlerde anılan ülkelere gidip sürgün Gürcülerle görüştüler...

Giorgi Çipaşvili nin verdiği listeye göre Pereidan'daki Gürcü köyleri şunlardır:

1. Boini, 2. Ruispiri (Apusi), 3. Telavi (Tolei), 4. Ahça, 5. Şavsopeli (Şaudi), 6. Daşkesani, 7. Ninotzminda (Kundenaki), 8. Cakcaki, 9. Vaşlovani (Sibaki), 10. Darbendi, 11. Badigana, 12. Çuğureti, 13. Sardabi, 14. Zemo Martkopi (Ahore bala), 15. Kvemo Martkopi (Ahore pain)...

Zurab Şaraşenidze'nin saptamalarına göre; 1966 yılı sayımına göre Gürcü köylerinin durumu aşağıdaki tabloda verilmiştir.

KAYNAKÇA:

Giorgi Çipaşvili, *Pereidneli Kartvelebi*, 1963, Tbilisi
Giorgi Çipaşvili, *Sergo Gurcis İranuli Dğiurebi*, 1983, Tbilisi
Zurab Şaraşenidze, *Ahali Masalebi Pereidneli Kartvelebis Şesaheb*, 1969, Tbilisi
Zurab Şaraşenidze, *Pereidneli Gurcebi*, 1979, Tbilisi
Ambako Çelidze, *Ekusi Tzeli Sparsetşi*, 1964, Tbilisi

Köyün adı	Nüfusu	Aile sayısı	Konuştuğu dil
Zemo Martkopi (Ahore bala)	5.000	Yaklaşık 1.000	Gürcüce, Farsça
Kvemo Martkopi (Ahore pain)	1.759	" 335	Farsça, Türkçe, Gürcüce
Ahça	1.332	" 256	Türkçe, Gürcüce, Farsça
Ruispiri (Apusi)	2.669	" 528	Gürcüce
Boini	1.845	" 386	Gürcüce, Türkçe, Farsça
Cakcaki	1.081	" 200	Lurice, Gürcüce, Türkçe
Çuğureti (Çuğruti)	1.044	" 155	Gürcüce, Lurice, Türkçe
Daşkesani	545	" 116	Türkçe, Gürcüce, Farsça
Vaşlovani (Sibaki)	1.119	" 231	Gürcüce, Lurice
Badecane Ahore	302	" 59	Farsça, Gürcüce
Dajgani	156	" 30	Gürcüce, Lurice
Şeşcavani	1.191	" 237	Türkçe, Gürcüce, Farsça
TOPLAM:	**18.043**	**3.533**	

Tbilisi'de Uluslararası Konferans

Mustafa YAKUT (Guram HİMŞİAŞVİLİ)

Gürcüstan Dışında Yaşayan Hemşerilerle Kültürel İlişkiler Derneği'nin düzenlediği I. Uluslararası Konferans, 20-26 Haziran 1997 tarihinde Tbilisi de gerçekleştirildi

Çeşitli ülkelerden gelen katılımcılar, 20 Haziran'dan itibaren Tbilisi'ye 13 km uzaklıkta olan Tabahmela'daki konferans tesislerinde toplanmaya başladılar. En kalabalık grup 12 kişilik delegasyon ile Türkiye'den gelen gruptu. Türkiye'den konferansa, Sabahattin Keskin (*Mamuli* Dergisi Yazı İşleri Müdürü), Keriman Yayman (İzmit Batumlular Kafkas Kültür Derneği Başkanı), Zekeriya Savaş (Kocaeli Körfez Belediyeler Birliği Genel Sekreteri), Mahmut Aydın (Bursa Batum ve Havalisi Kültür Yardımlaşma Derneği Yönetim Kurulu Üyesi), Prof. Bilal Dindar (Samsun 19 Mayıs Üniversitesi öğretim üyesi), Nuri Görel (*Maçahel* dergisinden), İbrahim Gencer (Kocaeli-Bahçecik Belediye Başkanı), Zafer Demirer, Seyhan Zorlu, ben (*çveneburi* dergisi adına) ve eşim Fatma Yakut katıldık

İlk Sıradakiler: Ali Paşa İoseliani (İran), Nuri Görel (İstanbul), Fatma ve Mustafa Yakut (Yalova), Keriman Yayman (İzmit), Ramaz Sumanidze (Batum), Aleksandre Noneşvili (Tbilisi), Haim Hubelaşvili (İsrail), Abon Tsitsişvili (Tbilisi), Muhtar Aslan (İran).
İkinci Sıradakiler: Mahmut Aydın (Bursa), Rauli Çinçaradze (Soçi), Zafer Demirer (İzmit), Sabahattin Keskin (İstanbul), Zekeriya Savaş (Gölcük), Ali Rıza Rahim (İran), Bilal Dindar (Samsun) Robert Tzindeliani (Vladikafkas)

Birinci ve ikinci gün daha çok diğer ülkelerden gelenlerle tanışma ve sohbetlerle geçti Sonra toplu gezi programları düzenlendi. Önce, geniş bir alanı kapsayan Etnografya Müzesi gezildi

Daha sonraki günler, Tbilisi şehir merkezi, Devlet Müzesi, Eski Tbilisi ve Mtsheta'ya geziler yapıldı. Geziler, gerek değişik ülkelerden gelmiş olan katılımcıların birbiriyle kaynaşması, gerekse çok ilginç yerlerin görülmesi, bilgilenilmesi açısından çok yararlı oldu

Asıl konferans 24 Haziran Salı günü saat 11:00'de başladı ve 25 Haziran Çarşamba akşamı sona erdi

26 Haziran Perşembe günü Kaheti bölgesine bir gezi yapıldı Konferans katılımcılarının çoğunluğunun bulunduğu gezi, konferansı düzenleyen dernek başkanı Aleksandre Noneşvili nin babası ünlü yazar İoseb Noneşvili nin müze evinde sona erdi. Orada kurulan tipik Gürcü sofrasında çoksesli Gürcü halk müziği sanatçıları, konuklarla bütünleşerek müzikli dakikalar yaşattılar Konferansın konusu; son yıllarda özellikle son üç yılda, Gürcüstan dışında Gürcü kültürü ile ilgili yapılan çalışmalar, karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri idi.

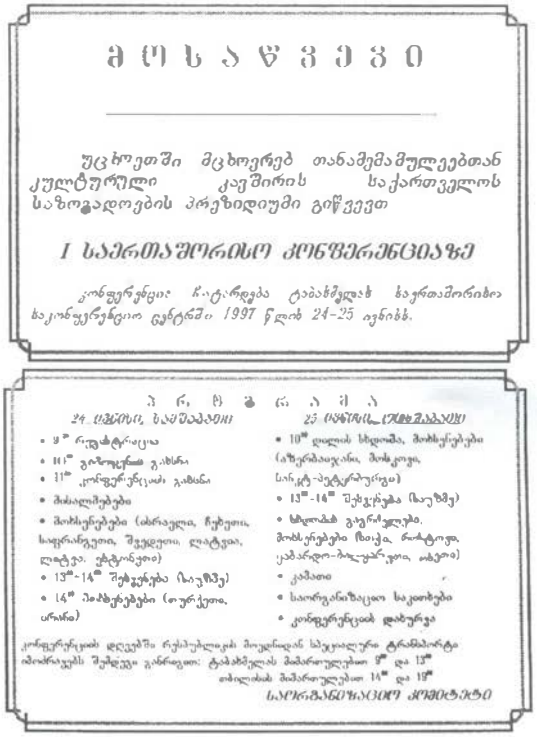

პროგრამა

უცხოეთში მცხოვრებ თანამემამულეებთან კულტურული კავშირის საქართველოს საზოგადოების პრეზიდიუმი გიწვევთ

I საერთაშორისო კონფერენციაზე

კონფერენცია ჩატარდება ტაბახმელაში საკონფერენციო ცენტრში 1997 წლის 24-25 ივნისს.

პრ ე ზ ი დ ი უ მ ი

24 ივნისი, სამშაბათი

- 9[00] რეგისტრაცია
- 10[00] გახსნა
- 11[00] კონფერენციის განმანი
- მისალმებები
- მოხსენებები (ახრაული, ჩეხეთი, საფრანგეთი, შვედეთი, ლიტვა, ლატვია, უკრაინა)
- 13[00]-14[00] შესვენება (სადილი)
- 14[00] მოხსენებები (თურქეთი, ირანი)

25 ივნისი, ოთხშაბათი

- 10[00] დილის სხდომა, მოხსენებები (აზერბაიჯანი, მოლდოვა, სომხეთ-ყარაბაღი)
- 13[00]-14[00] შესვენება (სადილი)
- სხდომის გაგრძელება, მოხსენებები (ისრაელი, ჩრდილო ამერიკა-მექსიკა, ავსტრალია)
- კამათი
- საორგანიზაციო საკითხები
- კონფერენციის დახურვა

კონფერენციის დღეებში რესპუბლიკის მიკუნიდან სპეციალური ტრანსპორტი ითვალისწინებს შემდეგი გაწერილობა: ტაბახმელას მიმართულებით 9[00] და 13[00] თბილისის მიმართულებით 14[00] და 18[00]

საორგანიზაციო კომიტეტი

Açış konuşmasını, dernek başkanı ve ev sahibi Aleksandre Noneşvili yaptı Da-

ha sonra, İsveç Gürcü Derneği Başkanı Mari Aksel ve İsrail'de yayımlanan *Droşa* dergisi redaktörü Haim Hubelaşvili konuşma yaptılar. Ünlü sinema yönetmeni ve Tüm Dünya Gürcüleri Kongresi Başkanı Rezo Çheidze'nin ardından, Çek Gürcü Derneği Başkan Vekili Niaz Barateli ve Fransa Gürcü-Avrupa Enstitüsü adına Nana Kaşia kürsüye geldiler. Türk delegasyonundan ilk konuşmayı Prof. Bilal Dindar (Mikeladze) yaptı. Daha sonra Sabahattin Keskin, Zekeriya Savaş (Bolkvadze) ve ben konuşmalarımızı sunduk.

Pridon Halvaşi, Guram Pançikidze ve Guram Batiaşvili gibi tanınmış yazarlar ve bilim adamları da konferansa katılarak konuşmalar yaptılar.

Ülkelerine göre diğer konuşmacılar şunlardı:

Tamar Papiaşvili: Azerbaycan-Kurmuhi Derneği üyesi.

Ali Paşa İoseltani: İran-Nacohabad Gürcü Dili Kursu öğretmeni.

Ali Rıza Rahim (Davitaşvili): İran-İsfahan Gürcülerinden

Muhtar Aslan: İran-Tahran Gürcülerinden

Rauli Çinçaradze: Soçi-Gürcü Derneği İveria'nın başkan yardımcısı

Neli Intskirveli: Soçi-Plastunki Ortaokulu öğretmeni

Regina İakobidze: Latvia Derneği temsilcisi

Aleksandre Abuladze: Estonya Gürcü Derneği Başkan Yardımcısı

Roin Konçaria: Moskova Gürcü Derneği Yönetim Kurulu Başkanı

Badri Kakabadze: St. Petersburg Gürcü Derneği Başkanı

Boris Tsitsbvaia: Don-Rostov Gürcü Derneği Başkanı

Robert Tzindeliani: Osetya Gürcü Kültür Derneği Ertoba'nın Başkanı.

Eter Pirtskalaani: Osetya Vladikafkas kentinde Ortaokul Müdürü.

çveneburi DERGİSİ ADINA MUSTAFA YAKUT'UN KONUŞMASI*

Bayanlar, Baylar!

İstanbul'da yayımlanmakta olan *çveneburi* kültür dergisi yayın kurulu adına sizleri selamlıyorum. *çveneburi* dergisi Türkiye'de periyodik olarak yayımlanmakta ve Gürcüstan kültürünü, edebiyatını, sanatını ve tarihini yansıtmaya ve Türkiye'de yaşayan Gürcülere ve Gürcüstan'la ilgilenen tüm okurlara Gürcüstan'ın bugünkü yaşamını tanıtmaya çalışmaktadır.

Bu yolla, biz, bütün Türkiye'ye Gürcü ulusunun yaratmış olduğu o zengin edebiyat ve kültürü tanıtmak istiyoruz. Böylece, Kafkas halklarının kültürünü de tanıtarak, onları birbirine yaklaştırmayı da amaçlıyoruz.

çveneburi dergisi ilk olarak 1977'de çıktı. Sahibi ve sorumlu müdürü Ahmet Özkan Melaşvili idi. Ahmet Özkan'ın 1980'de ölümüne kadar 7 sayı yayımlandı. İçinde, daha çok Türkçe metinler, çeviriler ve bazı Gürcüce metinler bulunmaktadır.

Ahmet Özkan'ın ölümünden sonra 13 yıl dergi yayımlanamadı ve 1993'te tekrar yayına başladı. Şimdi onun hatırasını devam ettiriyoruz ve Türkiye'de yaşayan Gürcülere Gürcüstan'ı tanıtmaya çalışıyoruz.

Son üç yılda 25 sayı yayımlandı. Gerek bu *çveneburi*'nin yayımlanmasında, gerekse diğer çalışmalarımızda Gürcüstan tarafından ya da "Gürcüstan Dışında Yaşayan Hemşerilerle Kültürel İlişkiler Derneği"nden herhangi bir yardım görmedik. Ancak, geçen bu üç yıl içinde Gürcüstan'ın ne kadar ağır şartlarla dolu günler geçirdiğini de biliyoruz. Ümit ediyoruz ki bu konferans ve organizasyon bu çalışmalarda olumlu bir rol oynar.

Bizim önemli bir amacımız, Türkiye'de yaşayan Gürcülerin anadillerini ve anavatanlarını unutmamalarıdır.

Rahmetli dostumuz Otar Giginetşvili'nin bir sözü vardı: "Anadil bizim en son bağımızdır." O, Türkiye'deki Gürcülerle ilgili olarak çok çalıştı ve çok değerli işler yaptı. Fakat sağlığında "Deda Ena"nın Türkçe olarak basılmasını görmek ona nasip olmadı. Şimdi Türkçe Gürcüce olarak "Deda Ena"mız var ve onun hatırasını sürdürüyoruz. Kopmasın bizim son bağımız!

Ben, Mustafa Yakut-Guram Himşiaşvili, Gürcü dili ve kültürü ile ilgili ilk çalışmaya 1974'te Ahmet Ö. Melaşvili'yi tanıyarak başladım. Hemşerilerimizin yaptığı çalışmalara katıldım.

Kitap yayın çalışmalarında, ilk olarak İbrahim Yavuz Goradze'nin çevirmiş olduğu Miheil Cavahişvili'nin hikâyelerinin *Şeytanın Taşı* adıyla yayımlanmasını sağladım.

Ali Alturi'un çevirmiş olduğu İlia Çavçavadze'nin *Yolcu Mektupları*, Nodar Dumbadze'nin *Maradisobis Kanoni* (Sonsuzluk Yasası) ve Gülizar Çelidze'nin çevirdiği *Kukaraça*'nın yayımlanmasına katkıda bulundum.

Şu anda Hayri Hayrioğlu'nun çevirmiş olduğu Niko Berdzenişvili ile Simon Canaşia'nın yazdığı *Gürcüstan Tarihi*'nin yayımlanması için çalışmaktayız.

Gürcü dili ve kültürü ile ilgili faaliyetlere ve bu paralelde demek faaliyetlerine aktif olarak katılmak amaçlarımız arasındadır. Bu doğrultuda birçok derneğin, özellikle İstanbul ve Bursa derneklerinin kuruluş ve çalışmalarına katıldım.

Ben, son olarak, Gürcüstan hükümetine, bütün Gürcü ulusuna bizi böyle ağırladıkları ve karşıladıkları için teşekkür etmek istiyorum. Yine, kendi geleneklerini devam ettirerek, Türkiye'de yaşayan Gürcülerle, Gürcüstan ve Türkiye-Gürcüstan arasındaki iyi ilişkilere yardımcı olduğu için "Gürcüstan Dışında Yaşayan Hemşerilerle Kültürel İlişkiler Derneği"ne teşekkür ediyorum.

**Konuşma Gürcüce yapılmıştır.*

Gürcüstan'da Öncelikli Yatırım Projeleri

Osman Nuri MERCAN

Gürcüstan Cumhuriyeti sınırları içinde yerli ve yabancı yatırımcılara açık, çok miktarda yatırım projesi mevcut olup, biz aşağıda çok önemli gördüklerimizi sıralamak istiyoruz.

PROJE ADI	Tutarı (Milyon $)
• *Rüzgâr Enerjisinden Faydalanma Projesi:* Projeler, Orta ve Batı Gürcüstan'da rüzgâr enerjisine uygun alanlarda enerji istasyonları kurmak şeklindedir.	60 m
• *Rustavi Demir ve Çelik Fabrikası Modernizasyonu:* Rustavi kentinde mevcut demir çelik fabrikalarının teknik modernizasyonunu kapsamaktadır.	125 m
• *Manganez Cevherinden Faydalanma Projesi:* Proje, manganez cevherinde potasyum permanganat ve elektrolitik manganez elde etme işlemini kapsamaktadır	55 m
• *Poti Limanı Projesi:* Poti Limanı'nın genişletilmesi ve modernizasyonu işi projelendirilmiştir	720 m
• *Tbilisi Havaalanı Modernizasyonu:* Başkent havaalanının modernizasyonu ve yolcu kapasitesinin artırılması işini kapsamaktadır.	200 m
• *Demiryolu Modernizasyonu:* Gürcüstan demiryolu ağının modernleştirilmesi işidir.	197,5 m
• *Demiryolu Taşıma Kapasitesinin Artırılması:* Proje, değişik bölgelerdeki demiryolu kapasitesinin % 30-50 arasında artırılmasını içermektedir	161,7 m
• *Gürcüstan-Türkiye Demiryolu Hattı Tesisi:* Kars'ı Tbilisi'ye bağlayacak bu proje Türkiye ile beraber yürütülmektedir	500 m
• *Tbilisi-Vladikafkas Karayolu Projesi:* Tbilisi-Vladikafkas karayolunu 24 km kısaltacak 10 km uzunluğunda tünel inşası projelendirilmiştir.	100 m
• *Hububat Rekoltesini Yükseltme Projesi:* 2005 yılında bitirilmesi planlanan bu projeye göre gerekli yeni teknoloji, yüksek kaliteli tohum, gübre ve tarım kimyasallarının alımı yapılacaktır	455 m
• *Pancar Ekimi Projesi:* Şeker üretimini 250 000 tona çıkaracak bu proje ile pancar ekimi iki aşamalı olarak genişletilecektir	150 m
• *Patates Üretimi Projesi:* Patates üretimi ve saklanmasını amaçlayan bu proje ayrıca 20 patates işleme merkezi kurmayı amaçlamaktadır.	40 m
• *Üre (Carbamide) Üretim Projesi:* Rustavi kentindeki tesislerde üre üretimini geliştirecek teknoloji alımı ve üretim tesisleri inşaatını içermektedir	30 m
• *Zugdidi Porselen Fabrikası Projesi:* Zugdidi kenti civarında mevcut zengin porselen hammaddelerinin kullanılacağı fabrika tesis etmek ve işletmek projelendirilmiştir.	38 m
• *Yapay İplik Üretme Tesisi:* Rustavi kentinde mevcut Khimvolokno fabrikasında sentetik iplik üretmek için makine alımı projelendirilmiştir.	50 m
• *Tbilisi Teleferik Yenileştirilmesi:* Tbilisi Belediyesi ile Gürcüstan Ticaret ve Dış İlişkiler Bakanlığı tarafından ortak yürütülen proje ile Tbilisi kentinin Teleferik İşletmesi ile ilgili inşaat ve yenileştirme işlemlerinin yapımı öngörülüyor.	70 m

Catalogue of Investment Programs and Projects adlı Tbilisi 1996 basımı kitabın İngilizce-Rusça baskısından derlenmiştir.

Gürcüstan Ekonomisinde Gelişmeler

Gürcüstan'da Yeni Vergi Kanunu

IMF'nin itirazlarına rağmen Haziran ayında Gürcüstan Parlamentosunda kabul edilen yeni vergi kanunu, Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze tarafından onaylanarak yürürlüğe girdi. IMF yeni kanunda tarım işletmelerinin KDV'den muaf olmasına itiraz ediyor. Sonbaharda parlamento IMF'nin istediği değişikliği kanunda yapmayı planlamakta. IMF istediği değişikliğin yapılmaması halinde, Gürcüstan'a yeni kredi verilmesini engelleyebileceğini açıklamıştı.

Yeni vergi kanunu daha önce yürürlükte olan bütün vergi kanunlarını geçersiz kılmakta ve temel vergi oranlarını belirlemektedir. Bireysel ve şirket gelir vergileri, sosyal güvenlik ve istihdam vergileri, arazi, emlak ve tüketim vergileri için yeni oranlar açıklanmaktadır.

Yeni kanuna göre:

• Gelir aşamalı bir biçimde vergilendirilecektir. Yıllık 200 Lari veya daha az geliri olan kişiler % 12 oranında vergi ödeyeceklerdir. 201-350 Lari arasında geliri olan kişiler 200 Lari'nin üstündeki gelirleri için % 15 oranında vergi ve 24 Lari ödeyeceklerdir. 351-600 Lari arasında geliri olanlar 350 Lari'nin üstündeki gelirleri için % 17 oranında vergi ve ayrıca 46,5 Lari ödeyecekler. 600 Lari'nin üstünde geliri olanlar 600 Lari'nin üstündeki gelirleri için % 20 oranında vergi ve ayrıca 89 Lari ödeyeceklerdir

• Şirket vergi oranları şirketin yıllık kazancının yüzde 20'si olacaktır.

• Bütün işverenler ve çalışanlar sosyal güvenlik vergilerini ödeyeceklerdir.

• İşverenler işletme ücretlerinin % 27'sini, çalışanlar da kendi gelirlerinin % 1'ini sosyal güvenlik vergisi olarak vermek zorundadırlar. Özel sektör işverenleri kendi gelirlerinin ve özel sektör çalışanları kendi ücretlerinin % 1'ini istihdam vergisi olarak vereceklerdir

• Emlak vergisi, emlak değerinin % 0,1'i oranındadır

• Tarım arazilerine uygulanacak arazi vergileri arazinin konumuna ve kalitesine göre değişecektir ve hektar başına 6-44 Lari arasında olacaktır.

• KDV bütün malların ve hizmetlerin % 20'si oranında uygulanacaktır.

• Tahıl, bebek gıdaları, süttozu, tıbbi hizmetler, finans hizmetleri ve tekerlekli sandalyeler KDV'den muaf olacaklardır

• Tüketim vergileri büyük oranda alkollü içkilere uygulanacaktır. Lastikler ayrıca % 15 oranında tüketim vergisine tabi tutulacaklardır. Tütün ürünlerine tüketim vergileri uygulanmayacaktır.

TİKA, *Avrasya Dosyası*, Sayı 81-82
Ağustos/Eylül 97/1

Gürcüstan Ekonomisi Canlanıyor

1997 yılının ilk yarısında Gürcüstan'da Gayrı Safi İç Üretim geçen yılın aynı dönemiyle karşılaştırıldığında % 14,8 oranında arttı

Aynı dönemde endüstriyel üretim yüzde 11,8, enflasyon ise% 3,4 arttı. Ülkenin ilk altı aylık ekonomik gelişimini değerlendiren Cumhurbaşkanı Eduard Şevardnadze, bu dönemdeki performansı mükemmel olarak niteledi. Ancak yaşanan büyük enerji krizinin ekonominin büyümesini olumsuz etkilediğine ve bu sorunlara çözüm getirilmesi gereğine işaret etti

Gürcüstan'da, enerji alanında yaşanan krizi aşabilmek için rüzgâr ve güneş enerjisi gibi alternatif enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılmasına çalışılıyor.

TİKA, *Avrasya Dosyası*, Sayı 81-82
Ağustos/Eylül 97/1

Gürcüstan-Türkiye Dış Ticareti

1997 yılının ilk altı ayının verileri'ne göre Gürcüstan ile Türkiye arasındaki ticaret hacmi 29,7 milyon dolara ulaşarak, Gürcüstan'ın toplam dış ticaretinin % 10,2'sini oluşturmuştur. Gürcüstan bu dönemde Türkiye'ye 7,8 milyon dolar değerinde ihracat ve 21,9 milyon dolar ithalat yaptı. Türkiye bugün Gürcüstan'ın üçüncü büyük dış ticaret ortağıdır. TİKA, *Avrasya Dosyası*, Sayı 81-82
Ağustos/Eylül 97/1

Gürcüstan'a İşadamı Çıkarması

Gürcüstan'ın başkenti Tbilisi'de gerçekleştirilen I. Türk Ticaret ve Sanayi Ürünleri Fuarı dün açıldı. 45 Türk firmasının katıldığı fuarın açılışına çok sayıda Gürcü vatandaşı ilgi gösterdi.

Gürcüstan hükümeti adına fuarın açılışına katılan Gürcüstan Dış Ekonomik İlişkiler Bakanı Konstantine Zaldastanişvili, fuar organizasyonuna katkıda bulunan herkese teşekkür ederek, bu fuarın iki ülke ticari ve ekonomik ilişkilerinin daha da gelişmesine yardımcı olacağını söyledi. Bakan Zaldastanişvili, "Bu organizasyonla iki ülke ilişkilerinde yeni bir sayfa açıyoruz. Geçmişte, Türkiye'nin ülkemize yardımlarını hiç unutamıyoruz. Bundan sonra da, enerjiden turizme çeşitli alanlarda yeni ortak yatırımlar yapılmalı, dış ticaretimizi daha da artırmalıyız," şeklinde konuştu. Bakan ayrıca, Gürcüstan'ın da önümüzdeki yıl Türkiye'de bir fuar düzenlemeyi planladığını söyledi

Zaman, 11.09.1997

Beyaz At Gem Vurdurtmaz Kendisine

Kutsal mumun nurtsuz ve sonduruimez
tebessümsün...
Ve kimseye ve hiç kimseye benzemezsin,
Alkınmzı ve aksın,
Kim ki sana ulaşır, onunsun,
Seni beklerken gençliğim tükendi...

Nereye ki uçar gider Beyaz At...
Nerede ki şarkı söyler Beyaz Kuğu...

Her şeyin suçlusu sensin!
Ateş alır şarap kâsesinde, patlatırım şiirimi
o zaman...
Ve sana yanar kutsal mum misali

Beyaz Kuğu bu gece kıyacak canına...
Beyaz at gem vurdurtmaz kendisine...

Tamada'ya hoş gelir bu kâse... Sunun ona!
Kim ki içmişti; yine o içsin,
Kimi ki sevdiler, yine onu sevsinler,
Kim ki beklerdi şafağını, kavuşsun şafağına
Aydınlığa... Aydınlığa...

Gürcüstan sonsuz bir fikirdir,
Haça mıhlanıp gerildi tanı o anda ve o günde.
Ne ağır ve ne hafif bir yük,
Sev onu, hep sev...

Uçar gider Beyaz At bir yere...
Şarkı söyler Beyaz Kuğu bir yerde...

Her gün senin için ölürüm, başka türlü olamam...
Zedazeni'de şafakta rastladım, her sabahki
süslenişinle sana...
Metehi yakınında Kura ile birleşirim,
Ve sanki kardeş olurum Tato'nun atı ile...

Ben kan düşmanımı dahi severim,
Ve kimi seversem dürüstçe severim...
Yaşımı sorarsan Gürcüstan ile birdir,
Ve en hoş sözüm senin için söylediğimdir...
Sen ise benim nur yüzlü, ak Serapita'msın...

Beyaz Kuğu kıyacak bu gece canına,
Beyaz At gem vurdurtmaz kendisine,
Bu kâseyi sever kutsal Tamada,
Sunun ona!.. Sunun ona!..

Çeviren: Mehmet Bülent ULUDAĞ

Söz ve müziği V. Tsertsvadze'ye ait Cumber Candieri'nin yorumladığı bir Gürcü şarkısından

თეთრი რაში არ დაიდგამს უნაგირს

წმინდა სანთლის სხივივ ხარ და ჩაუქრობი ღმილი ხარ.
და არავის, სულ არავის არ ჰგავხარ...
თეთრი ხარ და ყირმიზი ხარ
ვინმ შეგნევდება იმისი ხარ.
შენს ღიმილში სიჭაბუკე გათავდა.

სადღაც მიქრის თეთრი რაში,
სადღაც მღერის თეთრი გედი,
ყველაფერში დაწნაშავე შენა ხარ,
აენთება ღვინო ჯამში, აფეთქდება ჩემი ლექსი
და შენ დაგენთება, კარგო, კელაპტარს.

თავს მოიკლავს თეთრი გედი ამაღამ,
თეთრი რაში არ დაიდგამს უნაგირს,
ეს ფიალა უყვარს ჟრუანტელამდე,
მიარდვით, მიარდვით...

ვინც დალია, ისევ იმან დალიოს,
ვინც უყვარდა, ისევე ის უყვარდეთ,
ვინც ელოდა, მიეგებოს ალიონს,
სინათლეს, სინათლეს...

საქართველო უსასრულო ფიქრია,
ჯვარზე გაკრეს იმავ წუთს და იმავ დღეს...
რა ბრძენი და რა მსუბუქი ტვირთია,
მიყვარდეს, მიყვარდეს...

სადღაც მიქრის თეთრი რაში,
სადღაც მღერის თეთრი გედი...

სხვანაირად ვერ ვიტყვები.
ყოველ ლამით შენთვის ვკლავები.
ყოველ დილით შენ ირთვევი ხელახლა...
გედაგენზე ცისკარს ვხვდები,
ნეტებთან მტკვარს ვუერთდები
და ვცმაკაცობ ბხოლოდ ტატოს მერანთან!

მე მოსისხლე მტერიც მიყვარს,
და ვინც მიყვარს, მარდია მიყვარს,
ასაკით კი საქართველოს ხნისა ვარ,
და ყველაზე ნაღდი სიტყვა,
რაც კი მითქვამს, შენთვის მითქვამს,
შენ ხომ ჩემი თეთრი სერაფიტა ხარ.

თავს მოიკლავს თეთრი გედი ამაღამ,
თეთრი რაში არ დაიდგამს უნაგირს,
ეს ფიალა უყვარს ჟრუანტელამდე,
მიარდვით, მიარდვით...

Şiirler

NASILMIŞ

Uzaktayım fakat gönlüm orada
Köyümün havası suyu nasılmış
Yamaçlar ve patika yollar orada
Doğduğum, özlediğim eller nasılmış.

Hertvis köprüsünde heyelan oldu mu
Yol istemiş köylüm veren oldu mu
Benim Macahel'limin yüzü güldü mü
Odalarda yanan ışık nasılmış

Gorgit, Mereta, Lekoban yaylası
Bir gün gerçekleşecek Macahel rüyası
Her mevsimde vardır şifalı meyvası
Türlü türlü çiçekten balı nasılmış.

Bozmayalım Macahel'in o güzelliğini
Yok etmeden tarihin korkunç derinliğini
Macahel'in dünyada saygınlığını
İçimizde hissetmek acep nasılmış

Bayar ŞAHİN
26.09.1994

KAFKASÖR

Her yıl haziranın son haftasında
Kafkasör'de olur boğa güreşi.
Herkes; genç, ihtiyar çok havasında
Eğlenirler bir benzeri, yok eşi.

Bir tarafta boğalar güreşirler,
Diğer yanda çalgı, oyun sesleri
Yerler içerler, gülüp söyleşirler
O manzara kesiyor nefesleri.

İzdihamla etraf mahşere döner,
Ağaç diplerinde çevrilir döner,
Orda ne sahneler, oyunlar döner
Gidipte görmeli şu Kafkasör'ü...

İsmail YAZICI (DAVLADZE)
07.03.1992

ŞAVŞAT FESTİVALİ

Şavşat'ın da vardır bir festivali
Ad, Sahara Pancarcı Festivali
Yer, Sahara Kocabey Kışlaları
Temmuz sonunda yaşar hep bu hali,
Dolup taşar, eğlenirler ahali...

İsmail YAZICI (DAVLADZE)
07.03.1992

YOL BAYRAMI

ამის დღესასწაული

ამ დროდი სოფელში გგეში არ ქვონდა,
რა ფენა საწყალი, ცოდვა პოყავით.
ახლა მხოლოდ კარზე გგა მეგვივიდა,
დღესასწაულია დღეს ხევნურულისა.

ძალიან უჭკუო, ბღაყვი პოყავით
ერთმანეთ ადგილში გგას არ ვაძლევდით,
ადამიანი არა თუ ჩვენ რა პოყავით,
დღესასწაულია დღეს ხევნურულისა.

ეს რა დიდი სეჰვი საქმე პოსაქმეთ,
დიდხან ვარელი, ცუდათ ვიმცხოვრეთ
ეს რა ვირგე ბევრი ვირობა ვქენეთ,
დღესასწაულია დღეს ხევნურულისა.

ის ძნელი სივოცხლე მხოლოდ გადავდა,
ცუდი დღეში ღმერთო ახლა დამთავრდა,
ჩვენი ის სივოცხლე ფოხვლას არ გავდა,
დღესასწაულია დღეს ხევნურულისა.

ოჯახამ აგვისტო ის სხვა დღე იყო,
ბულღოგერმა გგეში კეთვა დაიწყო,
მე ეს სიყვარული როგორ დავივიწყო,
დღესასწაულია დღეს ხევნურულისა.

გლოვაც შენ ისმაილ, სოფლის თავჯდომარ
გააკეთე გგეში კმაყოფილი ვარ,
ნურსენ ოსტატი შენ სასაფოხლე ბარ,
დღესასწაულია დღეს ხევნურულისა.

ოთხმოცდა ცამეტი კარგ წელიწადი,
დავლაძე იტყვის რომ გენესხნა ბედი,
ყველა დღე ადვილად გაიარე ნადი,
დღესასწაულია დღეს ხევნურულისა.

30.09.1993
ისმაილ დავლაძე
İsmail YAZICI (DAVLADZE)

Gürcü Yemekleri

Tamar LOMİDZE

ACARA USULÜ TAVUK (SATSİVİ)

Malzeme:

1 bütün tavuk, 400 gr. soğan, 4 çay fincanı ceviz, 3 yumurta, isteğe göre sarmısak, kırmızıbiber, tuz, mayclanoz, kindzi* vb. kuru baharatlar

Temizlenmiş ve yıkanmış tavuğu tencereye yerleştirelim ve bütün halinde haşlayalım. Piştikten sonra su üzerinde biriken yağları alalım ve bu yağda soğanı kavuralım. Ayrı bir yerde cevizi dövüp yumurtanın sarısını katalım. Uzun süre karıştıralım. Sonra bunun içine ince ince kıyılmış maydanoz, kindzi, diğer baharatları, sarmısağı ve kırmızıbiberi katıp tavuğu haşladığımız suda haşlayalım. Haşlanmış tavuğa tuz katalım ve soğutalım. Daha sonra hazırladığımız ve soğuttuğumuz suyu üzerine dökelim

**kindzi: kişniş*

ACAPSANDALİ

Malzeme:

1 kg patlıcan, 500-600 gr. domates, 500 gr patates, 2-3 baş soğan, 5 yemek kaşığı sıvı yağ, 1 demet maydanoz, kindzi ve reyhan otu, 2 diş sarmısak, isteğe göre tuz ve yeşil biber

Patlıcanları yuvarlak kesip tuz dökelim. Bu şekilde 3-4 saat bekletelim. Yağda, ince kıyılmış soğanı kızartıp iyice süzdüğümüz patlıcanı ekleyelim. Biraz kızardıktan sonra kabukları soyulmuş ve ince kesilmiş domatesi ekleyelim. Daha sonra ince doğranmış patatesi, maydanozu, reyhan otunu, yeşil biberi, kindziyi ve sarmısağı ekleyerek patatesler pişinceye kadar ateşte tutalım. İsteğe göre kırmızıbiber eklenebilir.

Aşçılık Sanatı ve Gürcü Mutfağı adlı Gürcüce kitaptan çeviren: Hacer ÖZKAN (İREMADZE)

"Kahuri Supra" (Kaheti Sofrası)

Natali KUDİDZE

Gürcüstan'da çeşitli bölgeler vardır. Bu bölgelerin adları: Kartli, Kaheti, Guria, Samegrelo, Raça, Leçhumi, Svaneti, Hevsureti, Tuşeti, Mesheti, Cavaheti, Saingilo ve Acara'dır.

Her bölgenin geleneksel yemekleri vardır. Bugünkü yazımızda Kaheti bölgesine ait yemekleri anlatmak istiyoruz.

Gürcülerin en meşhur şarabı Kaheti bölgesinde üretilir. Ona "Kahuri Ğvino" denir. Bu beyaz veya kırmızı renk şaraptır. Bu yörenin ekmeklerine de "Kahuri dedas purebi" denir. Gürcüce deda, anne demektir. Yani annemizin yaptığı ekmek anlamına gelen bu ekmekler özel fırında pişirilir.

"Haşlama" diye adlandırılan yemek ise haşlanmış kemikli dana etinden yapılır. Piştikten sonra haşlamanın üstüne doğranmış maydanoz ve tuz ilave edilir. Bu yöreye ait bir tür tulum peyniri olan en meşhur peynir çeşidine de "gudis kveli" denir.

Salatalıklar da özel. Çengelköy salatalıklarına benzer; yeşil ama biraz büyüktür. Ona "Kahuri şuşa kitrebi" denir. Şuşa Gürcüce cam demektir.

Masada güzel, uzun yeşil biber ve sarmısak turşuları yer alır. Haşlanmış bütün tavuk, yanında cevizle yapılmış sos ile servis yapılır.

Balıklara gelince "oraguli" ve "tarti" en nefislerinden sadece ikisidir. Bunlar tatlı su balıklarıdır. Bölgede pilava "şila pilavı" denir. Kuzu etı ile pirinç pişirilir, baharat olarak "dzira" ve karabiber ilave edilmesi gerekir.

Gürcüstan'ın en tatlı ve güzel sarı üzümleri Kaheti'den çıkar. En güzel şaraplarda burarın üzümlerinden yapılır ve dünyanın çeşitli ülkelerine ihraç edilir.

Sofrada böyle çeşitli yemekler yenirken yörenin polifonik geleneksel şarkıları da seslendirilir. "Kahuri Mravaljamieri" ve "Ğvino Kahuro" şarkıları bu yöreye aittir.

Sofranızda ekmeğinizin, neşenizin ve şarabınızın eksik olmarnası dileğiyle.

Türkiye'deki Gürcü Köyleri - 3

İberya ÖZKAN

Geçen sayılarda Adana, Amasya, Balıkesir ve Bolu'nun Gürcü köylerini tanıtmıştık. Bir önceki sayıda ise Artvin'i ileriki sayılarda yayımlayacağımızı bildirmiştik. Bu sayıyı ise Bursa ile sürdürürken daha önce belirttiklerimizi yinelemekte yarar görüyoruz:

Bu değerli çalışmanın *çveneburi*'de yayımı süresince, daha kesin ve net bir sonuca ulaşmayı hedeflediğimizden, siz okurlarımıza da önemli bazı görevler düşüyor:

1. Saptanan köyler ile ilgili bilgiler yanlış ya da eksik ise doğrusunu ve eksiğini
2. Bazı köyler unutulmuş ya da yer almamışsa bu bilgileri,
3. Arkada oluşturduğumuz tabloya (yanda yaptığımız iki örneklemedeki gibi) okunaklı bir şekilde yazıp bize hemen gönderiniz
4. Böylelikle, hep birlikte, bu araştırmadaki olası eksik ve yanlışları hem gidermiş olacağız, hem kesinleştirerek sonuçlandırmış olacağız, hem de tablodan da tahmin edebileceğiniz gibi, bizce gerekli olan asgari bilgiler ile genişleterek daha kapsamlı hale getireceğiz.

16 BURSA

Merkez ilçesi

Merkez Bucağı

ARABAYATAĞI
ODUNLUK
SULTANİYE
SÜLEYMANİYE (ELMAÇUKURU)

Gürsu Bucağı

ALAÇAM (TEŞVİKİYE)
BURHANİYE
KOZLUÖREN (1/5)
ORHANİYE
SAİTABAT
SAYFİYE (BAYDIN)
SOĞUKPINAR BUCAĞI
KARAJSI AH

ÖRNEKLEMEDİR

Düzenleyenin Adı, SOYADI: _____ Telefon/Fax: _____

Adresi: _____ İli: _____

BAĞLI BULUNDUĞU			KÖYÜN ADI			GÖÇ EDİLEN			GÜRCÜ NÜFUS ORANI			
İLİ	İLÇESİ	BUCAĞI/ BELDESİ	ŞİMDİKİ (RESMİ)	ÖNCEKİ	RESMİ OLMAYAN	YER	YIL	?	4/4	3/4	1/2	1/4
BALIKESİR	GÖNEN	TÜTÜNCÜ (AYVACIK)	KOÇBAYIRI	SALİHİYE (KAPLAMA)	GÜRCÜ AYVACIK	ARTVİN, MURGUL, ARHVA	1878	?	X			
BURSA	İNEGÖL	-	HAYRİYE	-	HEYRİYE	BATUM, MAÇAHELİ, ÇİKUNETİ, ÇHUTUNETİ	1878		X			

Notlar: 1. GÜRCÜ NÜFUS ORANI'ndaki ifadeler genelleştirilmiş olup en yakın olan haneyi (X) ile işaretleyiniz.

2. GÖÇ EDİLEN YIL'a eğer "93 Harbi" sırasında göç edildi ise (1878) yazınız; eğer tam bilmiyor iseniz yaklaşık yılı belirtip (?) ile işaretleyiniz.

Şevardnadze'den Mesaj

"E. Şevardnadze Dayanışma ve Dostluk Vakfı (Türkiye)" 1. Konferansı katılımcılarına, Vakıf Başkanı Emekli Hava Korgeneral Sayın Alaettin Güven'e,

Değerli Dostlarım,

"Dayanışma ve Dostluk Vakfı" I. Konferansı'nın katılımcılarını selamlamaktan mutluluk duyuyor, bu girişim ile Türkiye ve Gürcüstan arasında dostluk ve verimli işbirliğinin geliştirilmesine yönelik erdem yüklü niyetlerini teyit eden vakıf kurucularına derin saygılarımı ve teşekkürlerimi sunuyorum

Vakıf tarafından atılan ilk adımların artık yalnız bizim halklarımızın dostluk ilkelerine değil, aynı zamanda tüm insanlığın ortak değerlerine olan bağlılığınızın samimiyetinin ispatı olması büyük bir mutluluk kaynağıdır.

Günümüzde halklar ve devletler arasındaki ilişkiler bu değerlerin temelinde gelişmektedir. İnsanların demokrasi ve hümanizmin hayatın her alanında yerleştirilmesi için gösterdikleri gayret bu göstergelerle ve özelliklerle yoğrulmaktadır. Türkiye'de de, Gürcüstan'da da bu gayretlerin geniş kitlelerin ve kamuoyunun desteğine mazhar olmaması mümkün değildir. Kaldı ki, bu büyük ideallerin gerçekleştirilmesine hizmeti şiar edinen fikir birliği içindeki insanların oluşturduğu kuruluşlar, böyle bir hedefe varmak için uğraş veren iki ülke yöneticilerinin girişimlerini desteklemektedirler

Türkiye'de "Dostluk ve Dayanışma Vakfı"nın kurulması Gürcüstan'da, ülkeme saygı, onunla dostluk ve işbirliğinin pekiştirilmesi için varolan kararlılığın yeni bir göstergesi olarak algılandı ve kamuoyunda hoşnutluk yarattı Vakfınızın faaliyetlerinin yalnız bizim ülkelerimizin yükselmesine değil, aynı zamanda bütün Kafkasya ve Karadeniz Havzası ülkeleri arasındaki işbirliğinin gelişmesine, bu bölgede barışın tesisine ve halklar arasında samimi bir dostluğun pekişmesine büyük katkıları olacağına yürekten inanıyorum

Erdem yüklü bu faaliyetlerinizde içtenlikle başarılar, özel yaşamlarınızda mutluluk ve belirlediğiniz hedeflerin gerçekleşmesini diliyorum.

Eduard ŞEVARDNADZE
Gürcüstan Cumhuriyeti
Devlet Başkanı

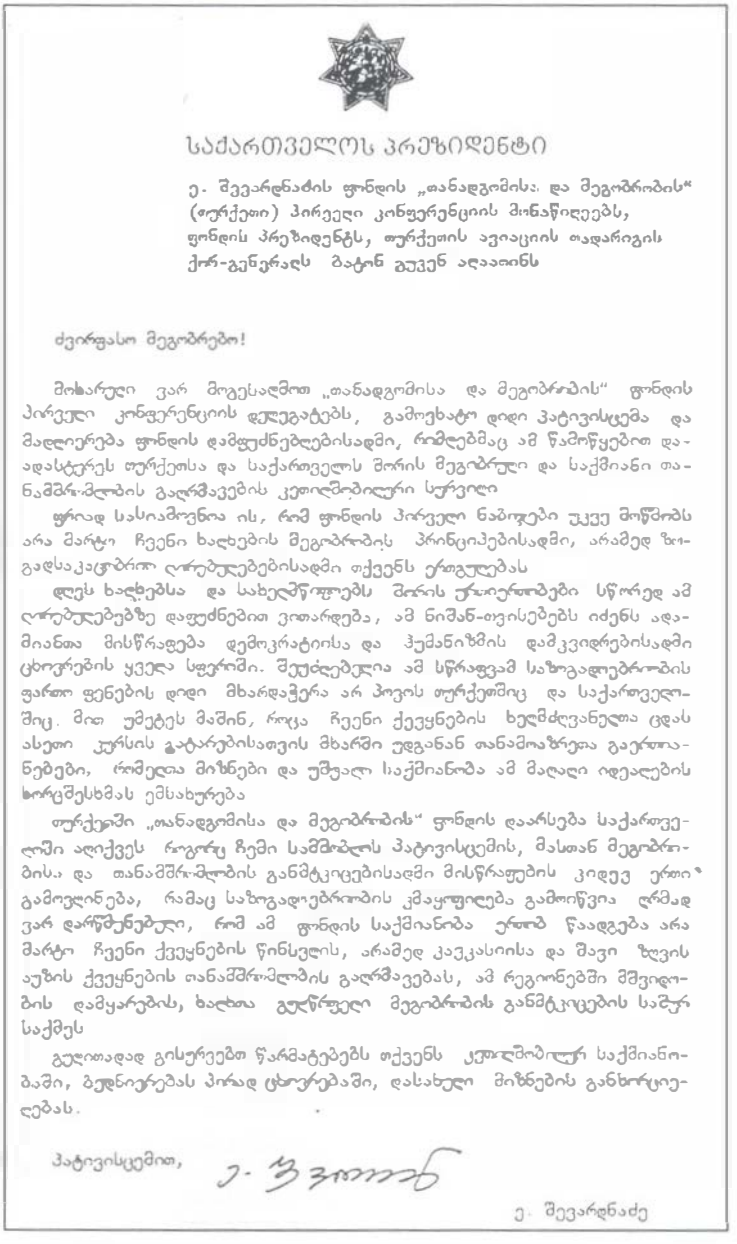

საქართველოს პრეზიდენტი

ე. შევარდნაძის ფონდის „თანადგომისა და მეგობრობის“ (თურქეთი) პირველი კონფერენციის მონაწილეებს, ფონდის პრეზიდენტს, თურქეთის ავიაციის თადარიგის ქორ-გენერალს ბატონ გუვენ აღაათონს

ძვირფასო მეგობრებო!

მოხარული ვარ მოგესალმოთ „თანადგომისა და მეგობრობის“ ფონდის პირველი კონფერენციის დელეგატებს, გამოვხატო დიდი პატივისცემა და მადლიერება ფონდის დამფუძნებლებისადმი, რომლებმაც ამ წამოწყებით დაადასტურეს თურქეთსა და საქართველოს შორის მეგობრული და საქმიანი თანამშრომლობის გაღრმავების კეთილმობილური სურვილი

ფრიად სასიამოვნოა ის, რომ ფონდის პირველ ნაბიჯებს უკვე მოწმობს არა მარტო ჩვენი ხალხების მეგობრობის პრინციპებისადმი, არამედ ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებებისადმი თქვენს ერთგულებას

დღეს ხალხებსა და სახელმწიფოებს შორის ურთიერთობები სწორედ ამ ღირებულებებზე დაფუძნებით ვითარდება, ამ ნიშან-თვისებებს იძენს ადამიანთა მისწრაფება დემოკრატიისა და ჰუმანიზმის დამკვიდრებისადმი ცხოვრების ყველა სფეროში. შეუძლებელია ამ სწრაფვამ საზოგადოებრობის ფართო ფენების დიდი მხარდაჭერა არ პოვოს თურქეთშიც და საქართველოშიც. მით უმეტეს მაშინ, როცა ჩვენი ქვეყნების ხელმძღვანელთა ცდას ასეთი კურსის გატარებისათვის მხარში უდგანან თანამოაზრეთა გაერთიანებები, რომელთა მიზნები და უშუალო საქმიანობა ამ მაღალი იდეალების ხორცშესხმას ემსახურება

თურქეთში „თანადგომისა და მეგობრობის“ ფონდის დაარსება საქართველოში აღიქვეს როგორც ჩემი სამშობლოს პატივისცემის, მასთან მეგობრობისა და თანამშრომლობის განმტკიცებისადმი მისწრაფების კიდევ ერთი გამოვლინება, რამაც საზოგადოებრობის კმაყოფილება გამოიწვია ღრმად ვარ დარწმუნებული, რომ ამ ფონდის საქმიანობა ერთობ წაადგება არა მარტო ჩვენი ქვეყნების წინსვლის, არამედ კავკასიისა და შავი ზღვის აუზის ქვეყნების თანამშრომლობის გაღრმავებას, ამ რეგიონებში მშვიდობის დამყარებას, ხალხთა გულწრფელი მეგობრობის განმტკიცების საშურ საქმეს

გულითადად გისურვებთ წარმატებებს თქვენს კეთილშობილ საქმიანობაში, ბედნიერებას პირად ცხოვრებაში, დასახული მიზნების განხორციელებას.

პატივისცემით, ე. შევარდნაძე

çveneburi Dergisine

Şota Curkvadze uzun yıllardır ticaretle uğraşmaktadır. O, çocukluk yıllarından bu yana ticaret işlerine ilgi duyuyordu. Bugün Acara Özerk Cumhuriyeti Ticaret Bakanı olan Bay Şota'nın Türkiye'de birçok dostu ve arkadaşı vardır. Özellikle Bursa ili İnegöl ilçesinde. Bay Şota Türkiye-Gürcüstan ticaret ilişkileri alanında daha elverişli koşullar yaratılması için çaba harcamaktadır. Bu uğraşta Türkiyeli dostlarından destek alacağına inanıyor...

Şota Curkvadze evli ve üç çocuk sahibidir... Bir de torunu vardır. Bay Şota, *çveneburi* dergisi aracılığı ile Türkiyeli Gürcüleri selamlamak istiyor. Türk halkı için de parlak, mutlu yarınlar diliyor.

Şota Curkvadze'nın kızı Madonna Curkvadze şiir meraklısıdır... Madonna Batumi Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesi'ni bitirmiştir... Evli ve bir yaşında bir oğlu olan Madonna genç bir annedir. Madonna babası Şota ile birlikte *çveneburi* dergisine sevgi ve sempatiler gönderiyor. *çveneburi* okurlarını da aşağıdaki şiiriyle selamlıyor:

Mesafeler asla engel değildir
Göğsünde sıcak bir yürek taşıyorsan
Dokuz dağın ardından kurban olsunlar
Kardeşleriniz, bacılarınız size...

Atalarımız tarihlerini
Kanla, gözyaşı ile yazıp bıraktılar
Dehşetle titreriz hatırladıkça
Acara'da sallanan beşiklerin acı öyküsünü...

Savurdu bizleri sağa sola kara yazgımız
Rüzgâr önünde kuru yapraklar gibi
Ama işte kaldırdık demir perdeyi aradan
Açtık yeniden kardeşlik kapılarını...

Uzaklardaki mutlu yaşamınız
Burada bizlere huzur getirir
Aydınlık yarınlar, sıcak gelecek
Uzun ömürler çveneburiler için...

çveneburi dergisi yöneticilerini güneşli Acara'da bekliyoruz. Gerçek birer konuksever olduğumuza inanmanızı istiyoruz...

Saygılarımızla...

Şota ve Madonna Curkvadze
Çeviren: Hayri HAYRIOĞLU

çveneburi
KÜLTÜREL DERGİ

ABONE FORMU

ჩვენებური
კულტურული კრებული

Derginize 199__ yılı için YILLIK ABONE olmak istiyorum.

Ad, SOYAD: _____ Tarih: ___ / ___ / 199___
Adres : _____
_____
_____ İl: _____
İş telefon : _____
Ev telefon : _____
Fax : _____

İmza

- Yıllık abone bedelini yatırdığınıza dair belge (banka ödeme makbuzu/posta çeki) ile ABONE FORMU'nu aşağıdaki adresimize gonderiniz
- Havale hesapları:
  (TL.) Posta çeki hesap no: 1612040
  (TL.) İş Bankası, İstanbul, Pangaltı Şubesi, No: 648953
  ($.) Garanti Bankası, İstanbul, Harbiye Şubesi, No: 9002537-0
- 1997 için YILLIK ABONE BEDELİ: 1.000.000.-TL'dır

- Adres
  Halaskargazi Caddesi
  Rişvanoğlu Ap. No: 59
  Kat: 6 Daire: 5 Harbiye
  İSTANBUL
  Tel:(0212) 2310804-2335682
  Fax: (0212) 2337104

Lütfen fotokopı çekiniz.

Zuriko'nun Kuzusu

Lado MRELAŞVİLİ

Züriko son dönemeci döneme değin dönüp dönüp el salladı annesine. Bir daha, bir daha öpücükler gönderdi ona... Sonra da uzaklaşam katırların arkasından adımlarını hızlandırdı. Kucağında sevgili, minicik köpek yavrusu, Çomar ile.

Sizler Zurikoyu henüz tanımıyorsunuz çocuklar. Bakın size kısaca tanıtayını onu.

Zuriko, Kafkas eteklerinde küçücük, şirin bir Gürcü köyünde yaşayan bir çoban ailenin altı yaşlarında minicik, biricik oğludur. Babası ve amcaları köylerinden epey uzakta bir devlet üreime çiftliğinin koyunculuk bölümünde çalışıyorlar. Arada bir atlarına binip köye iniyorlar, hem ev gereksinimlerini karşılıyorlar, hem de yaylada gerekli şeyleri alıp işlerinin başına dönüyorlar... Zuriko ise sürekli köyde, annesiyle birlikte kalıyor...

Zurikolar'ın birkaç baş koyunu vardır. Bir de şirin mi şirin kuzusu. Bu kuzu doğduğunda onu Zuriko'ya hediye etmişlerdi büyükler. Akçakuzu takmıştı adını Zuriko onun. Akçakuzu yu hiç kucağından indirmez, eliyle topladığı taze otlardan, yapraklardan ukabasa yedirmeye çalışırdı ona... Akçakuzu büyüyüp Zuriko'nun kucağına sığmaz olunca babası:

– Zura, senin kuzunu da yaylaya götüreyim. Orada arkadaşlarıyla daha mutlu olur, çabucak boy atar, demişti.

– Olur, diye yanıt vermişti Zuriko gönülsüz gönülsüz. Akçakuzu tâ o zamandan bu yana yaylada yaşamaya başlamıştı.

Bir gün Zuriko'nun babası birkaç arkadaşıyla köye inmişti. Yine özel işlerini görüp katırlara yiyecek yükleyerek yola çıkacağı sırada Zuriko bacaklarına dolanarak yalvardı:

– Babacığım, Akçakuzu'mu çok özledim. Beni de götür yaylaya ne olursun. Sonra geri dönerim komşu yaylacılarla, dedi.

Oğlunun yalvarmalarına dayanamayan baba:

– Haydi öyleyse anneni öp, izin al gidelim, çabuk davran ama, diyerek oğlunun dileğini kabul etti. Zuriko annesini öpüp izin aldıktan sonra hiç kucağından bırakmadığı Akçakuzu nun özlemini gidermeye çalıştığı Çomar enişini de alarak kervanın arkasından koştu.

Zurikolar'ın köyü çukurluk bir alanda kurulmuştu. Yaylalar ise çok yüksekte idi. Atlar, katırlar yukarılara doğru tırmandıkça köy küçülmüş, küçülmüş avuç içi kadar görünmeye başlamıştı. Yollar çok çetin, yöre ormanlıktı. Neredeyse ulu ağaçlardan güneş bile görünmez olmuştu.

O gün akşama değin at sırtında yol aldılar. Gün inip karanlık çökünce Zuriko'nun babası atının dizginini gerdirerek katırlara "Çüşşşş" dedikten sonra arkadaşlarına:

– Arkadaşlar! Yolumuz epey uzun. Hayvanlar da biz de yorulduk, acıktık. Şurada, suyun başında geceleyip dinlenelim. Karnımızı doyurup uykumuzu alalım. Sabahola hayrola, diye öneride bulundu.

– Geceleyelim! dediler ötekiler de. Atlardan indiler. Katırların sırtlarındaki yükleri de indirip çayıra dizdiler. Çaktıkları kazıklara upuzun ipler bağlayarak bir uçlarını da hayvanların ön ayaklarına bağladılar, onları otlamaya bıraktılar. Kendileri de buz gibi pınarın başına oturup bir güzel karınlarını

doyurdular. Bu iş de bitince cullara çaputlara bürünüp uykuya yattılar

Zuriko yorulmuştu. Hemen uyudu. Gözünü açtığında sabah olmuştu. Herkes kalkmış, atlarını donatmış, katırlara yük vurmaya çalışıyorlardı. Zura hızla yerinden fırladı. Pınarda elini yüzünü yıkayıp kendine geldi. İyice gözünü açınca yeni doğmuş güneşin altın gibi rengini bir o denli daha fark etti. Kervan yoluna koyulmuştu

Bu civarda arazi daha değişikti. Ormanlar seyrelmiş, kayalıklar arasında cüce ağaççıklar, yer yer çimenlikler görünmeye başlamıştı. Yollar daha bir kıvrılıp kâh kocaman bir kayanın ardına dolanıyor, kâh tepelere tırmanıyor, kâh çukurlara, tünele girer gibi aşağılara sarkıyordu. Dalgalı arazinin yüzeyinde yürüyen yaylacı kervanı uzaklardan turna sürüsünü andırıyordu. Bu yolculuk Zura'nın hoşuna gitmeye başlamıştı. At kişnemeleri ile katır çıngırakları birbirine karıştıkça öyle tatlı bir melodi meydana geliyordu ki sormayın. Tüm bunlar at üstündeki Zuriko'yu eğlendirmek, Zuriko'ya konser vermek içindi sanki...

– Baba! dedi Zuriko. Bu ağaçlar niçin böyle cüce kalmış acaba, Kuraktan mı?, diye sordu parmağıyla göstererek.

– Hayır oğlum. Tundra derler bu cins ağaçlara. Bunlar bu tür toprağı severler aslında. Fazla boy atmazlar diğerleri gibi... diye açıklama yaptı babası.

Bu sırada yakındaki yalçın bir kayanın tepesinde sanki tunçtan bir heykelmiş gibi bir hayalet belirdi. Süvariler baktılar. Memnun memnun gülümsediler hayalete. Zuriko da baktı dikkatle. Bu bir keçi idi. Basbayağı bir keçi. İyi besili, iriçene kızıl renkte bir keçi. Zuriko'nun babası usulca omuzundaki tüfeği indirip keçiye doğrultmak istedi. Zuriko yalvardı

– Vurma onu babacığım. Günah olur. Birileri yitirmiştir. Yakalayıp sahibine verelim, dedi. Kurnaz kurnaz gülüştüler ötekiler bu söze. Keçi de kaşla göz arasında kayaların öte yüzüne dalıp kaybolmuştu. Rahatça nefes alıp tüfeğini tekrar omuzuna asan Zura'nın babası oğluna açıklama yaptı.

– O gördüğün yabankeçisiydi oğlum. Arçvi derler bu türe. Eti çok lezzetlidir, ama avlaması zordur. Çok kurnaz olur bu yabankeçileri. Kolay kolay faka basmazlar, dedi. Ardından ekledi:

– Bir keresinde tüfeksiz karşılaşmıştım dağkeçisiyle. Hiç tınmadı beni. Sanki adam yokmuş gibi yakınında. Şimdi gördün işte, elimdeki tüfeği nasıl tanıyıp toz oldu ortalardan?

Zuriko'nun yolculuğu işte böyle ilginç görüntülerle akşama değin sürdü o gün. Akşam karanlık bastığında varabildiler obalara

Ertesi sabah olmuştu. Zura yüzlerce koyun melemesi ve çan sesleriyle gözlerini araladı. Koyunlar sağılmak için dönmüşlerdi ağıla. Zura heyecanlandı, gecikmeden yatağından fırlayıp kalktı. Üstünü giyinip doğruca ağıla daldı. Koyunlar uslu uslu, başlarını birbirinin sırtlarına koymuş geviş getiriyorlardı. Bir yandan da süt sağıcıları çam tahtası kovalara şırıl şırıl süt sağıyorlardı. Zuriko yolculuğundaki at kişnemeleri ile çıngırak seslerini anımsadı. İşte tahta kovalara çarpan süt iplikçikleri de zil seslerine karışınca bir çeşit müzik yayıyordu etrafa... Hoş ve eğlenceli şeydi bu

Ama Zuriko'nun bu sesleri uzun boylu dinlenmeye hiç vakti yoktu. O Akçakuzu'sunu görmek, tanımak istiyordu her şeyden önce. Acele koyun sürüsünün çevresinde şöyle bir dolaştı. Baktı, baktı. Bir türlü kuzusunu tanıyamadı. A-ah, tanınmaz olmuştu şimdi o. Hepsi birbirine benziyordu, seçebilmek olanaksızdı artık. Zura üzüldü. Kalbi acı ile burkuldu. Dayanamadı. Çoban Gigo'ya yaklaşarak:

– Gigo amca. Ne oldu benim kuzuma? Hangisi benim kuzum? Yoksa kurtlar filan mı parçaladı onu?, diye sordu gözleri yaşararak, ağlamaklı bir sesle.

– Senin kuzun burada değil ki. Kuzu grubundadır evlat. Bunlar sağmal koyundur. Kuzunu görebilmek için taa karlı yamaçlara uzanmak gerek dedi Gigo amca. Bu yanıta sevindi Zura. Kuzusu sağ olsundu da keşke, uzaklarda olsundu. Az düşündü. Yine keyfi kaçar gibi oldu Zuriko'nun. Yine sordu:

– Karlı yamaçlarda mı? Oralarda kuzum üşüyüp ölmez mi? Niçin daha ılık yerlerde otlatmıyorsunuz onu?

– Kuzu milleti serin yerleri sever Zura. Sıcağa dayanamazlar onlar. Kavrulurlar. Büyüyüp anaç olunca buraya getiririz. Onun da yavrusu olur o zaman sağarız, dedi Gigo amca

– Haydi gidelim öyleyse. Kuzumu göresim geldi. Çabuk gidelim, diye yalvardı Zura

– Sabret evladım. Daha bir sıra işlerim var benim. Peynir kaplarından peynir çıkaracağım. Kurumaları için raflara dizeceğim. İşlerim bitince gideriz, dedi Gigo.

Süt sağma işi bitmiş, sürü yaylıma açılmıştı. Kulübede kalan Zura ile Gigo birlikte pınardan su taşıyıp kaplardaki peynirleri duruladılar. Sonra da tahta raflara dizip kurumaya bıraktılar. Akşam yaklaşmıştı. Çobanlar değişik değişik kulübeye dönüp Gigo'nun yaptığı yemeklerden yeyip sürülerinin başına döndüler. Gigo amca ile Zura yolculuklarını sabaha erteleyip yataklara girdiler

Zunko uykuya daldıktan hemen sonra tatlı rüyalar görmeye başladı. Gördüğü şeyler: Gümüş renkli pınarlar, ırmaklar, zümrüt renkli çayırlar, çimenler. Çimenlerde koşuşan, hoplayıp zıplayan, bazen de kafa kafaya verip şakacıktan dövüş yapan kuzular. İşte Zura'nın kuzusu. Hepsinden güzel. Hiç benzeri yok onun

Sabah olmuştu. Zura gözünü açar açmaz sızlanmaya başladı.

– Ne zaman gidiyoruz Gigo amca? Sabrım kalmadı. Ben kuzumu görmek için gelmiştim buraya, dedi.

– Peki yaramaz oğlan. Gidelim. Ama önce şu peynir kaplarını yıkamalıyız, dedi Gigo amca.

Zura hevesle yine kovalara davrandı. Pınardan buzlu su taşıyıp amcasına yardım etti. Koca koca kapları tertemiz yıkayıp ağzı aşağıya sıraladılar. Gigo amca duvarda asılı duran Kafkas kamasını indirip beline bağladı. Bir ucu çengelli değneği de eline alıp yürüdü.

– Haydi erkek. Çıkıyoruz yola, dedi Zura'ya.

Zura ile Gigo amca uzun uzun yol yürüdüler. Taa karlı tepelere yaklaştılar ama hâlâ varamamışlardı kuzu yaylasına. Zuriko'nun nefesi kesilmişti. Soluk almakta güçlük çekiyordu. Yorgun yorgun mırıldandı:

– Gigo amca, köyde her zaman daha uzun yol yürürdüm de bu denli yorulmazdım. Burada niçin yoruluyorum?

– Burası yayla oğlum. Hava yoğun değil burada. Onun için soluk almakta güçlük çeker insan, dedi Gigo.

– Buralarda yabanî dağkeçisi bulunur mu?

– Yabankeçileri insanların pek ayak basmadığı yerlerde yaşarlar. Tenha yerleri yeğlerler onlar. Şu tepelerin ardında olabilirler, dedi Gigo.

Öğlen geçeli epey olmuştu. İşte dağ eteklerine yaklaşmışlardı. Kar gibi beyaz kuzular görünmüşlerdi. Zura bu görünüm karşısında sevincinden havalara sıçradı. Adımlarını bir o denli sıklaştırıp koşarcasına yürümeye başladı.

– Ağır ol delikanlı. Köpekler seni tanımaz, saldırırlar, dikkat et, diye uyardı Gigo amca. Sürüye iyice yaklaşmışlardı. Üç dört irikıyım köpek gürler gibi havlayarak üzerlerine geldiler. Ama yaklaşıp Gigo amcayı tanıyınca öfkeleri sevince döndü. Maskaralaştılar. Kuyruk sallayıp Gigo'nun göğsüne ön ayaklarını dayadılar. Aynen sarılır gibi. İki insanın birbirini kucaklaması gibi hareketler yaptılar.

Kuzular Zuriko'nun rüyasında gördüğü gibiydiler aynen. Kimisi sonsuz taze çayırlarda keyifli keyifli otluyor, kimisi birbiriyle şakalaşıyordu.

Zura soluklanmadan, dinlenip dincelmeden kuzusunu tanımaya koyuldu.

– Bu mu acaba? Şu olsa gerek benim Akçakuzu'm. Evet evet işte. Boynundaki kayış halkadan belli. Onu ben takmıştım kuzuma. Ohhh, ne kadar da büyümüş. Anası kadar olmuş neredeyse, diye mutlu mutlu konuştu Zura. Sonra da:

– Aaaa. Beni tanımadı galiba. Bakın bu maskaraya. Gel bana Zura'nım ben. Zuriko'n. Ellerini açıp yalvarmaya başladı kuzusuna. Ama kuzusu hiç oralı değildi. O uzaklaşıp arkadaşları arasına karışmak istiyordu. Çok üzülmüştü Zuriko bu işe. Gözleri yaşarır gibi, boğazına bir şeyler tıkanır gibi olmuştu, konuşmakta güçlük çekiyordu.

– Niçin tanımadın beni? Niçin kaçıyorsun benden?, diye yalvardı Akçakuzu'ya tekrar. Gigo amca dayanamadı. Oğlanın gönlünü almak istedi.

– Unutmuş seni Zura. Uzun süredir görmeyeli. Yadsıdı seni. Herkesin hayvanı öyle yapar. Üzülme tez alışır yine. Avucuna azıcık tuz al, yalat. Yaklaşır, alışır, tanır seni, dedi Gigo.

O gece Zuriko çok üzüntülü yatıp uyumaya çalıştı. Uyudu bir süre sonra, ama aradan ne kadar zaman geçti bilinmez, köpek havlamalarıyla birden sıçrayıp uyandı.

– Ne o Gigo amca? Ne oluyor dışarıda?, diye merakla sordu.

– Yum gözlerini Zura. Ayı gelmiştir kuzu çalmaya. Köpekler onu kovmaya çalışıyorlardır, dedi Gigo.

İrkildi birden Zura. Ayı gelmişti kulübenin dışına. Ahh, ne kadar korkunçtu bu.

– Kaçmış mıdır acaba şimdi? diye sordu Zura.

– Kaçmıştır. Tabii tabii kaçmıştır şimdi. Ama yine gelebilir akılsız. Birkaç el silah atmak gerek arkasından, dedi Gigo amca. Sonra da tüfeğini alıp kulübenin kapısından dışarıya süzüldü yavaşça.

– Bak işte. Köpekleri taşlıyor kocaoğlan, dedi Gigo kafasını içeriye uzatarak.

– Ayı mı taşlıyor köpekleri? diye hayretle sordu Zura.

– Evet ayı. Ayı deyip geçme çocuğum. En akıllı hayvanlardandır o. Orman ayıları daha uysal olur. İnsandan sakınır onlar. Bozkır ve mağara ayıları daha saldırgan oluyorlar. Hep insanın üzerine üzerine giderler. Korkusuz oluyorlar onlar. Köpeklere yaklaşamayınca iki ayağı üzerine insan gibi dikilip pençeleriyle taşlarlar onları. Basbayağı adam gibi taş atarlar.

– Koyunları nasıl götürüyorlar bu ayılar?

– Onları ön pençeleriyle kavrayıp götürüyorlar. Avları çok iri olursa iki ayağı üzerine dikilip bebek gibi kucaklarına alıyorlar avlarını. Öylece yürüyüp gidiyorlar. Küçük kuzuları ise tek koltuklarının altına sıkıştırıp rahatça götürüyorlar. Bir ellerini de köpek taşlamakta kullanıyorlar. Ama tüfekten her zaman yılar, bu ayı milleti.

Bu sırada Gigo birkaç el silah sıktı. Belli ki kayalıklar ayısı öyle kolay kolay kaçacak cinsten değildi.

Az sonra köpek ulumaları dinmiş, ortalık sessizliğe bürünmüştü. Zuriko yeniden tatlı düşler kurarak yavaşça yatağına uzandı.

– Büyüyünce en iyi çoban olacağım ben. Tüfeğin en yakıcısı, köpeğin en yavuzu bende olacak. Akçakuzu'm o zaman yavrulayıp bana süt verecek. Düşleri arasında gözleri küçüldü. Yumuluverdi küçük Zuriko'nun...

Çeviren: Hayri HAYRİOĞLU

Lomi da Melia

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ლომი და მელია

ლომი მძიმედ ავად გამხდარიყო და უძრავად იწვა თავის ბუნაგში. მოდიოდნენ მის სანახავად სხვადასხვა მხეცები.

ხელცარიელი არავინ მოდიოდა ავადმყოფთან, მოჰქონდათ ხილი და ბოსტნეული, ხორცი და კაკალი...

უველა თავისი წესისამებრ ცდილობდა ავადმყოფის მოვლასა და გამხიარულებას.

თხუნელებმა ტყიდან ხის ნაფოტები მოიტანეს და ლომის ბუნაგში ბუხარი ააგიზგიზეს.

მგელმა სამზარეულოს მიაშურა და ისეთი დედალი მოუხარშა თავის ბატონს, რომ ნერწყვისგან სული ეხუთებოდა.

არც ბუთა ოჯახი დარჩენილან ვალში ბატონს, მათ ბალახისა და ბოსტნეულისაგან შინაური წამალი მოუმზადეს.

ტყის მომღერალთა გუნდმა ავადმყოფ ბატონს თავისი ოსტატობა უჩვენეს.

თავს ევლებოდნენ და უვლიდნენ თავიანთ ბატონს. მხოლოდ მელია არსად ჩანდა და ყველა კითხულობდა:

— ნეტავ სად არის დღეს მელია, რომ არ მოსულა?

მგელმა ყველას გასაგონად თქვა:

— როცა საერთო მოსხენა და ქეიფია, მელა ხომ არასდროს არ დააკლდება და დღეს რაღად მოვა; იცის, რომ გამოსარჩენს ვერაფერს გამოელისო.

ლომმა ძალიან იწყინა მელიის ასეთი უყურადღებობა.

მხეცები გვიან ღამით დაიშალნენ.

— შენ რატომ არ ინახულე ჩვენი ავადმყოფი ბატონი? — ჰკითხა თხუნელამ მელას.

ჰასუხად მელამ განაწყენებული სტუმარი შინ შეიპატიჟა და სუფრა გაუმართა.

შუა ქეიფში თხუნელამ მელას მგლის ნათქვამი გადასცა.

მელა გაჯავრდა:

— დამაცადოს, მე ვაუურებინებ იმას სეირსო.

მეორე დღეს მხეცები ნაადრევად გაემართნენ ლომის სანახავად.

ავადმყოფ ლომს ვეფხვიც ეწვია ოჯახითურთ.

სად იყო და სად არა, სასახლესთან მელიაც მოცუნცულდა, მდაბლად დაუკრა თავი და სალამი მიუძღვნა.

ლომმა უსაყვედურა:

— სად იყავი ამდენ ხანს, რატომ არ მნახეო?

— მელიამ თავი იმარჯვლა:

— თქვენო დიდებულებავ, როცა თქვენი ავადმყოფობის ამბავი გავიგე, თავზარდაცემული გავიქეცი, ექიმებს დავეძებდი, ეველას ვთხოვდი შველას და რჩევას, ჩვენს დიდებულ მეფეს რა წამალი არგებს-მეთქი. მირჩიეს: მგელს ფეხი მოსტეხონ, კოჟი ამოართვან და ნადირთ მეფეს მიართვანო.

მივარდა ეეფხვი მგელს და მოსტეხა უკანა ფეხი. მგელს თქრიალით წამოუვიდა ხისხლი, ფეხები სულ გაუწითლდა და მწარე ღმუილით მოშორდა მხეცებს. უკან მელია გამოედევნა და მიაძახა:

წითელჩექმებიანო, ხაით მიბრძანდები? როდესაც სიტყვას ამბობ, დაფიქრდი და ხხვახ ორმოს ნუ უთხრიო.

Sözlük ლექსიკონი

(LAZCA)	(MEGRELCE)	(GÜRCÜCE)	(TÜRKÇE)
ლაზური	**მეგრული**	**ქორთული**	**თურქული**
გ			
გალე	გალე	გარეთ,გარე	dış, dışarı
გამაჩამს, გამაჩაფს	ვიმიჩანს	ჰყიდის	satıyor
გამიმერს	გიმუღუ	გამოაქვს	çıkarıyor
განკელენ	ონარტუ	ენატრება	(onu)özlüyor, onu göreceği geliyor
გელაჩამს, გელაჩაფს	მოიგანს	უკრავს	çalıyor
ვემთუშანი	დიკოხონი	დაღმართი, დაღმა	iniş
გეოგრაფია	გეოგრაფია	გეოგრაფია	coğrafya
გერმა–კოჩი	ოჩოკოჩი	ტყის კაცი	orman ifritlerinden biri(erkek)
გეკ,აფუღე	წინასიტყვაობა	წინასიტყვაობა	başlangıç,ön-söz
გვერდი	გვერდი	ნახევარი	yarım, yarı
გზა	გზა, შარა	გზა, შარა–ჯზა	yol
გიაბლენ	გითმიოცენს	ეყრება,აცვივა	üstüne dökülüyor
ჭიარი, ჯარი, ოქკოძალე	ოჭკომალი	საჭმელი	yiyecek,yemek
გოთხოზუნ	გეთხოზუ	მისდევს	(onu)kovalıyor
გოკიდამს, გოკიდაფს	მიკმაბუნუანს	კიდებს	asıyor
ჭოჩხუმს, გოჩხუფს	გოჩხანს	აცხუნებს	(güneş)kavurup kavuruyor
გოკკამს ჭოკკაფს	იკყანს	იწყებს	başlıyor
ჭუღა	ბუადალუ	დასავლეთი	batı, garp
გობი	ნისორი	გობი	tekne, hamur teknesi
გობრიწერი	გობირიწერი, ოკოსოფილი	დაფხრეწილი, დაგლეჯილი	yırtılmış,paramparça olmuş
გო'შინამს	გი'შინანს	გაიხსენებს, იხსენებს	hatırlıyor,hatırına getiriyor
გონდინერი	დინაფილი	დაკარგული	kaybolmuş, yitmiş
გონდინომს	ოდინუანს	კარგავს	kaybediyor, yitiriyor
გონდუნუნ	დინუ(ნ)	იკარგება	kayboluyor, yitiyor

Gürcüce Maniler

დაპნევლა ფეტვის კაკალი,
რა მოკრეფს წიწილის მეტი,
'შენს სიყვარულს, ჩემს სიყვარულს
რა გაყრის სიკვდილის მეტი.

* *

საყვარელო, ჭირიმეო,
ერბო ჩიმიჭიმურეო,
'შენც ჭამე და მეც მაჭამე,
'შენი სულის ჭირიმეო.

ეო თუ მეო, შენი ჭირიმეო

ეო თუ მეო, 'შენი ჭირიმეო,
სახლი კისერ თიკნებიო,
'შენი სიძე ვიქნებიო.
ამოვწონე ერთი ოყა,
მაკოცნიე თეთრი ლოყა.
ამოვწონე ერთი ნუკი,
მაკოცნიე თეთრი ბუკი.
ეგერ გალმა ნეკრის ფაცხა,
ნეტაჲ ვიყო შენი რაცხა,
პაწავ ციცაე, პერანგაო,
'შენ რომ წახვალ, მე რა ვქნაო.

* * *

გალმა-გამოლმა უდესა
ჩიტი უწყობდა ბუდესა,
ბიჭო, ულვა'ში გეიწყე,
წადი, აკოცე გოგოსა.

* *

ჟოლი ჟვერი მოვკრიფე,
ციციების სახარელი,
დედაბრები თან ახლავენ,
ადრე გასაქარვებლები,
ლამაზებსაც ვენაცვალოთ,
წელ'ში მოსაქანებლები.

ჩავდე თოფი ხალთა'ში,
ავდგეთ, წევდეთ სხალთა'ში,
ლამაზები აეარჩიოთ,
გაუგორდეთ კალთა'ში.

* *

წუხელი სიზმარ'ში გნახე,
წარბი მაღლა აგეყარა,
ფანჯარაზე მომდგარიყავ,
ნაწნავი გადმოგეყარა.

* *

დაბლა მინდვრის ბოლოსა
გეჯა მიდევს ოლოლსა,
გოგოვ, ერთი მაკოცნიე,
შავთვალწარბი ბოლოსა.

* *

ხარბა ღელეს ხარი ვდენე,
ყირმიზი და რქიანი,
მე რომ გოგო დავაპირე,
წელმაღალი, თმიანი.

* *

გოგოვ, გოგოვ, კისკითა,
აქ ჩამოდი, წყლის პირსა,
წყალი მასვი კოკითა,
გამაძღევი კოცნითა.

* *

შევიარე ტაბახმელა,
სურდო-ხველამ დამახველა,
გოგოვ, ერთი მაკოცნიე,
მამა'შენმა გამახელა.

* *

გოგოს წარბი გამშვენია,
წარბებ 'შუა ტიალი,
ვინც რომ გოგო მე არ მომდევს,
ჯუჯუხეთ'ში გრიალი.

* *

გურია'ში გადავედი,
გამევტანე ჰელები,
რაცხა დედამ შენ გაგზარდა,
უუყვავდეს ხელები.

* *

HABERLER

Laşa Kikaleişvili'ni Kaybettik

Türklerin, Gürcülerin ve çveneburilerin yakın dostu Laşa'yı kaybettik. Laşa, öğretim üyeliği, gazeteciliği, televizyonculuğu, yazarlığı ve son yıllarındaki tüccarlığının üstünde her şeyden önce iyi bir insan olarak hatırlanacaktır. Henüz 44 yaşındaydı, doçenttı, baba idi, eşti, oğuldu ve her şeyden çok yurdunu seven bir partizandı. Tüm yaşamı boyunca Gürcü-Türk dostluğu daha iyi nasıl geliştirilir ve bu konuda daha neler yapılabilir düşüncesiyle çalışmalar yaptı Laşa toprağın bol olsun.

Prof. Şuşana Putkaradze Türkiye'de

Çveneburi'lerin Gürcücesi adlı yayımladığı ilk kitabı için yıllarca Türkiyeli Gürcülerin kültürü ve dili üzerine çalışmalar yapan Şuşana Putkaradze, şimdi "Türkiyeli Gürcüler" üzerine ikinci kitabını hazırlıyor. Yaklaşık üç ay, başta İstanbul olmak üzere tüm Marmara Bölgesi'ndeki çveneburi yerleşim birimlerini dolaşan ve araştırma yapan Şuşana Hanım'a yeni kitabı için başarı ve tebrik dileklerimizi iletiyoruz.

Gürcüce Dini Kitaplar Çıktı

Gürcüstan'ın Acara Özerk Cumhuriyeti'nde yaşayan ve Müslüman olan Gürcülere yönelik olarak hazırlanan, dini bilgiler içeren üç adet kitap basıldı.

Bir grup Gürcü tarafından, Türkiye'de hazırlanıp yayımlanan ve Gürcüce olan bu kitapların, Batumi Müftülüğü'ne parasız dağıtılmak üzere gönderildiği öğrenildi. Söz konusu üç kitabın dışında, iki kitabın daha önceden basılıp gönderildiği, bu arada, çocuklara yönelik olarak da beş adet Gürcüce dini kitabın hazırlıklarının sürdüğü de belirtildi.

Gürcü Müziğinin Yeni Kasetleri Çıktı

- "Kardeş Türküler" adlı kasette Türkiye'de mevcut değişik etnik grupların müziğinin yanı sıra Gürcüce ve Lazca şarkılar da bulunmaktadır.
- "Rustavi Folk Ezgileri" adlı kaset ve CD'de Gürcü halk dansları ve halk şarkıları müziği bulunmakta olup enstrümantaldir
- Zuğaşi Berepe adlı kaset ise tamamen Türkiyeli Lazların şarkılarını folk-rock şeklinde dinleyicilere sunmaktadır

Katolik Gürcü Grubu Geldi

Gürcüstan'ın Tbilisi, Kutaisi, Ahaltsihe, Batumi ve diğer kentlerinden bir araya gelen 42 kişilik Gürcü Katolik grubu Paris'e giderken İstanbul'da tarihi yerleri ziyaret ettiler. Papa II. J. Paul'un katılımıyla Paris'te düzenlenen Dünya Gençlik Günü'ne katılan grup Vatikan'ı da ziyaret ettikten sonra dönüşte de İstanbul'u ziyaret ederek Gürcüstan'a döndüler.

çveneburi, Pridon Halvaşi ile Söyleşi Yaptı

Değerli yazar, ozan, devlet adamı, politikacı ve şimdi de milletvekili olan Pridon Halvaşi ve

yine milletvekili olan Cemal Aciaşvili. 15 Temmuz 1997'de TOBAV lokalinde söyleşiye katıldılar. Dergimiz tarafından düzenlenen bu söyleşide Türkiye ve Türk ulusunun yakın dostları olan her iki konuşmacı, Türk ve Gürcü halklarının iyi komşuluk ilişkilerini sık sık dile getirdiler

Türkiye Yazarlar Sendikası'ndan Genel Sekreter Emin Karaca ve Yönetim Kurulu Üyeleri Zeynep Alıye ile Cezmi Ersöz, *Macahel* dergisi yetkilileri *Mamuli* dergisi sahibi, genel yayın yönetmeni ve editörü ile Türkiyeli Gürcülerden çok miktarda izleyicinin katıldığı söyleşide Gürcü ve Türk edebiyatı üzerine değişik yorumlar ve konuşmalar yapıldı

Düzenlediğimiz bu söyleşi ile ilgili ayrıntılı haber ve bilgiyi *Mamuli* dergisinin üçüncü sayısında sayfa 11-12'de bulabilirsiniz.

"*Mamuli* Günleri", Şiir Akşamı

Mamuli dergisinin düzenlediği, "Şiir Akşamı" adı verilen toplantı, 15.08.1997'de, İstanbul'da, başarılı bir şekilde gerçekleştirildi. Katılımın yüksek olduğu, oldukça sıcak ve samimi bir ortamda geçen akşamda, genç yetenek Eka Bakradze, konuk şair olarak bulunuyordu. Derginin genel yayın yönetmeni ve editörü Fahrettin Çiloğlu'nun yönettiği ve de çevirmenlik yaptığı toplantının ana teması, konuk şairin sanatsal yaşamı, bizzat okuduğu birbirinden güzel şiirleri, çevirileri ve söyleşiden oluşuyordu.

Yeni Müzik Kasetleri Hazırlanıyor

Türkiye'de mevcut Gürcü müziği üzerinde yapılan araştırmalar sonucu aşağıdaki yeni yöresel müzik kültürünü yansıtan kasetlerin hazırlıkları bitmiş olup satışa sunulacaktır

Çok yakında çıkacak olan kasetler:

- ARTVİN YÖRESİNDEN ÖZGÜN TÜRKÜLER/Bayar ŞAHİN (Kondaridze)
- AKORDEON/ARTVİN'DEN DANSLAR/Mustafa UZUN (Gamişidze)
- GARMON İLE GÜRCÜ DANSLARI/Eşref ŞENTÜRK (Kirkitadze)-Nugzar PARTENADZE

Tamaz Çiladze Cumhuriyet Kitap'ta

Çağdaş Gürcü ozanı ve daha önce dergimizin konuğu olarak söyleşide bulunduğumuz Tamaz Çiladze'nin şiirlerinden 12 tanesi 14.08.1997 tarihli *Cumhuriyet* Gazetesi Kitap Eki'nde yayımlandı. Fahrettin Çiloğlu ve Hasan Çelik tarafından çevrilen bu şiirler Cevat Çapan'ın "Şiir Atlası" sayfasına konuk oldu.

Acara Cumhurbaşkanı İstanbul'da

Rahatsızlığı nedeni ile İstanbul'a gelen Acara Özerk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sn. Aslan Abaşidze başarılı bir ameliyat geçirerek sağlığına kavuştu. Ağustos 1997'de Koşuyolu Kalp Hastanesi'nde dergimiz yazarlarından Sn. Doç. Dr. İsmet Dindar ve ekibi tarafından ameliyat edilen Abaşidze, Başbakan Mesut Yılmaz'ın yanı sıra bakanlar, milletvekilleri, önemli bürokratlar, işadamları ve Türkiyeli Gürcülerin ziyaret akınına uğradı. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel birçok kez telefonla arayarak "geçmiş olsun dileklerini" iletti.

MAMULİ Dergisi Üçüncü Sayısı Çıktı

İçindekiler: Şota Rustaveli ve Kaplan Postlu Şövalye; Gürcü edebiyatından Şiirler; Gürcü edebiyatından portreler; Vaja Pşavela; Eninde sonunda dünya kardeşliği; Yakın geçmişte Gürcüstan-Türkiye ilişkileri; Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Karadeniz kıyıları ve Kafkasya; Bir söylence; Biraz etik, biraz da insaf!; Sakartvelo izlenimleri; Gürcüstan ve Tiflis; Gürcü sofrasında kadın kraliçedir; Laşa Kikaleişvili; Kafkasya Yazıları çıktı; çeneburi'nin yeni sayıları yayımlandı; Gürcüstan Tarihi; Kısa kısa

KAFKASYA YAZILARI İkinci Sayısı Çıktı

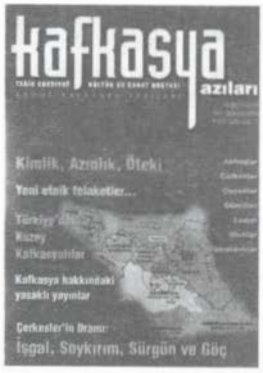

İçindekiler: About Kafkasya Yazıları; Kafkasya Yazılarından: "Kimlik", "Azınlık", "Öteki"; Düzenli Dünya; Yeni Felaketlerden Kaçınmanın Yolları; Azınlık mı Dediniz; Öğretmen Çocukların Dilini Konuşuyor mu; Türkiye'deki Kuzey Kafkasyalılar; Kafkasya Hakkında Yasaklı Yayınlar; Kendi Kaleminden; Nalçik Kentinin Dünü, Bugünü, Yarını; Çerkeslerin Dramı. İşgal Soykırım, Sürgün; Çığlıklarım; Çeçen Yazı Dili ve Edebiyatı; Çeçen Kurdu; Çeçenler ve Komşuları; Gürcüstan Tarihi; Yaşlı Gürcü İçin Ağıt; Laz Halk İnancında; Germakoçi; Didi Nana; Hürriyet; Bir Kafkas Dili Ubıhça; Çingeneler/Çingene Gecesi; Makedonya; Lazlar ve Laza Bibliyografi; Ala Kısrağın; Eleştiri; Yargılama Değil Anlama İnceliğidir; Kısa Değinmeler Kısa Haberler; Kafkasya İle İlgili Kitap, Dergi, Kaset

MACAHEL Dergisi Dördüncü Sayısı Çıktı

İçindekiler: Macahel'in Yazımları İçin; Gündem; Tema Vakfıyla Görüşmeler Yapıldı; Macahel'de Bir Hafta; Dağların Buyruğu; Macahel Vadisinde Bulunan Kolh Bronz Baltası; Artvin Yöresi Halk Oyunları; Köyümde Düğün Var; Tartışma; Yerel Kültür Nasıl Değerlendirilmeli?; Arıcılık Teknikleri; Haberler; Okur Mektupları.

LİVANE Dergisi Çıktı

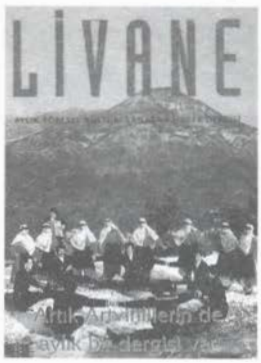

İçindekiler: Dergiden; Artvin in Tarihi; 7 Mart; Kurtuluş Günü; Artvinliler Hizmet Vakfı; Evrenselden Yerele; Sanat-Siyaset-Devlet; Çoruh Havzası Su Kaynakları; Halk Deyimleri Türkülerimiz; İstanbul'daki Artvinspor; Karikatür; Bulmaca; Fotoğraflı İsim Adresler.

GÜRCÜLER Kitabı Çıktı

Antropolojik açıdan Gürcüler, Svanlar ve Megrel-Lazlarla birlikte "Ponto-Zagros" diye adlandırılan grupta yer alırlar ve paleo-Kafkas halkları ailesi içinde ortada bir konum işgal ederler. Çağdaş Gürcüler Debets'e göre geçen iki bin yıl için fiziki görünümleri büyük değişimler geçirmiş olmasına rağmen, büyük ölçüde brakisefal veya hiperbrakisefaldir. Çoğu Gürcü güzel, açık ve renkli ten karışımına sahip ve sarışınlar bulunmasına rağmen çoğunlukla siyah saçlıdır. Çoğu ela gözlü, yüzde otuz kadarı da mavi veya gri gözlüdür. Gürcüler yapısal olarak genellikle ortalamadan uzun, iri yapılı, atletik ve güçlüdürler. Kartli ve Kaheti doğu eyaletlerindeki insanlar çengel burunlu, yüksek ve geniş alına sahipken, Batı Gürcüstan'da düz ince burun daha çok görülür, buradaki fizyonomi Güney İtalya ve Yunanistan'dakileri andıran Akdeniz yüz biçimine benzer. Gürcüler, üçüncü bin yılın Hint-Avrupa sızması unsurlarının karışmasına ve bunu izleyen dönemlerde İskitlerin ve Kimmerlerin istilaları, Miletoslu Yunanlı sakinlerin ve daha sonra da Arap, Moğol, Türk ve İranlı işgalcilerin yarattığı dalgalara rağmen, Kafkas bölgesinin ve hemen güneydoğusunun bitişiğindeki yerli sakinlerinin devamı olarak değerlendirilebilir. Gürcü ulusunun toplum yaşamının kökleri Hitit, Urartu ve Asur dönemlerinde bulunmaktadır; bu kaybolmuş uygarlıkların aksine Gürcüstan günümüze kadar sağlam bir biçimde ayakta kalmayı başarmıştır.

BASINDAN

Türkcell, Geocell'i Hizmete Soktu

Türkcell, Geocell'i 15.03.1997 tarihinde devreye soktu. Yedi adet baz istasyonu ile Tbilisi şehir içi ve Rustavi kentini kapsama alan Geocell, yeni kuracağı baz istasyonlan ile kısa sürede Batum, Poti, Kutaisi ve Gori kentlerini de kapsama alanına alacaktır.

(Türkcell, Haberler, Sayı 15/1997)

Gürcüstan'a İşadamı ve Bürokrat Çıkarması

Orta Anadolu İhracatçı Birlikleri tarafından düzenlenen iş gezisi ile Türkiye'den kalabalık bir işadamı, politikacı ve bürokrat grubu Tbilisi'ye gitti. *(Dünya,* 10.06.1997)

Hopa Limanı Demiryoluyla Batum'a Bağlanacak

Özelleştirme ile Hopa Limanını devralan Park Holding yöneticisi, Hopa Limanını 38 km demiryolu ile Batum'a bağlayacaklarını bildirdi *(Dünya,* 13.06.1997)

Rustavi'nin Türkiye Turnesi Tamamlandı

Dünyanın tanınmış dans ve halk şarkıları topluluğu Rustavi, 12.06.1997 ile 21.07.1997 tarihleri arasındaki 40 günlük Türkiye turnesini tamamlayarak Gürcüstan'a döndü. Turne süresince İstanbul'da çeşitli salonlarda, ayrıca Antalya, Ankara, İnegöl, İzmir, Yalova ve Bodrum'da yaptıkları gösterilerle halkı büyülediler

Ayrıca, Cemre Organizasyon tarafından Rustavi Grubu'nun çaldığı müzik parçalarından oluşan CD ve kasetler piyasaya çıkarıldı

(Hürriyet, 13.06.1997 - *Radikal,* 24.06.1997)

Gürcüstan'dan Çevreye Olumlu Cevap

Şevardnadze ülke topraklarının % 20'sini (1.4 milyon hektar) koruma altına alacaklarını bildirdi. *(Yeni Ufuk,* 18/06/1997)

Burun Farkıyla Şampiyon

Rize Valiliği'nce iptal edilmesine karşın özel bir yerel televizyon tarafından yapılan "1. Uluslararası En Güzel Burun Yarışması" sonuçları belli oldu. Burnun uzunluğuna, yandan görünüşüne, Karadeniz görüntüsüne uygunluğuna, yüz estetiğine ve Karadeniz standartlarına göre değerlendirme yapılan yarışmada Merabi Abulaci adlı bir Gürcü bronz madalya aldı.

(Sabah, 29.06.1997)

Gürcüstan ile Hava Anlaşması

30 Temmuz 1992 tarihinde Tbilisi'de imzalanan Türkiye-Gürcüstan Hava Anlaşması Bakanlar Kurulu tarafından onaylanarak yürürlüğe girdi

(Radikal, 29.06.1997)

Kafkas Yatırım Bankası Kuruluyor

Paris kökenli Suudi yatırımı olan 100 milyon dolarlık Kafkas Yatırım Bankası kuruluyor. Banka; Çeçenya, Güney Rusya, Azerbaycan ve Gürcüstan'daki yatırımları finanse edecek

(The Wall Street Journal Europe, 01.07.1997)

Fransa ve Avrupa Kafkas Merkezi

Paris'te "Fransa ve Avrupa Kafkas Merkezi" kuruldu. Merkezin amacı Kafkas halklarının tarih, kültür ve gelenekleri hakkında tanıtım yapmaktır. *(Cumhuriyet* 01.07 1997)

Sohumi'yi Ziyaret

Gürcüstan Parlamento Başkanı Z. Jvania, Gürcüstan Moskova Büyükelçisi V. Lortkipanidze ve Rusya Güvenlik Konseyi G. Sekreter Yardımcısı Berezovski, Sohumi'ye gittiler. Kapalı kapılar ardında yapılan görüşmelerde Abhazya sorununun çözümü tartışıldı. Çözümün, 250.000 göçmenin evlerine dönmesi ve Gürcüstan'ın toprak bütünlüğünün korunması konularında olacağı vurgulandı

(The Georgian Times, 04 07.1997)

Kura'da Hayal Kura Kura...

Beş kat balkonlu, duvarları ince işlemeli Tbilisi Operası'ndayız. Opera binasının dış görünüşünün görkemi parlamento ile yarışıyor.

Programın adı, "Sanat Ustaları Konseri"...

Gürcü gençler, birkaç on metrekarelik salonda bizi, Kafkaslar'ın doruklarına çıkarıp, platolarında ata bindirdiler, nehirler boyu yürüttüler... (M Balbay-"Gündem" adlı makale bölümünden alınmıştır.) *(Cumhuriyet,* 16.07.1997)

"Helikopter" Gürcüstan'da

Tuncer Cücenoğlu'nun piyesi "Helikopter" Gürcüstan'da Rustavi kentinde önümüzdeki sezon sahneye konuluyor. Lia Çlaidze tarafından Gurcüceye çevrilen bu yapıt için Lia Çlaidze şöyle diyor: "Oyunun bir özelliği de Gürcüstan'la hemen örtüşebilmesi, zira dünyanın her yerinde politikacılar aynıdır ve Gürcüstan'da da bu gelenek bozulmuyor."

(Sabah, 17.07.1997 - *Dünya,* 18.07.1997)

Gürcüstan-Yunanistan Askeri İşbirliği

Gürcüstan ile Yunanistan arasında askeri işbirliği anlaşması imzalandı. Anlaşma ile Gürcüstan Silahlı Kuvvetleri'nin geliştirilmesi amaçlanmaktadır *(Dünya, Radikal,* 18.07.1997)

Demirel, Tanıraz-Çiller İlişkisinin Peşinde

CIA bağlantılı, Ermeni asıllı Amerikan işadamı Tamraz'ın ilişkileri izleniyor. Tamraz, Azerbaycan darbesi öncesinde Çiller ile görüşmüştü. Clinton'a büyük bağışlar yapan Tamraz, Gürcüstan'da kısa sure tutuklu kaldı. S. Demirel, E. Şevardnadze'den Tamraz hakkında bilgi istedi. *(Aydınlık,* 20.07.1997)

BM Gürcüstan Barış Görüşmelerinde

Rusya'nın önderliğinde gerçekleştirilen ve 250.000 Gürcü'nün Abhazya bölgesinden atılması ile sonuçlanan 1993 yılı savaşından sonra yapılan Gürcü-Abhaz aynlıkçıları ile görüşmelere Cenevre'de başlandı. Görüşmelere Rusya Fransa, Almanya, Britanya ve ABD gözlemci sıfatı ile katılıyor

(Financial Times, 21.07.1997)

Şevardnadze ABD ve BM'de

ABD'yi ziyaret etmekte olan Şevardnadze, Clinton ile yaptığı görüşmede Hazar petrollerinin Gürcüstan'dan geçirilerek taşınmasının en uygun yol olduğunu bir kez daha vurguladı.

Ayrıca BM'de görüşme yapan lider, Abhazya'daki 3.000 kişilik Rus Barış Gücü'nün yerini BM Barış Gücü'nün almasının daha akılcı olacağını bildirdi. Şevardnadze, Rusya'nın Çeçenya ve diğer sorunlarla yeterince yorulduğunu ve bu nedenle Abhazya'daki barış gücünün değiştirilmesi gerektiğini bildirdi.

(Financial Times, 21.07.1997)

Amerika'nın Yeni İpek Yolundaki Hayati Çıkarı

Gürcüstan'ın konumu, gerek Karadeniz kıyısında limanları oluşu ve gerekse Avrasya kavşağında yer alışı dolayısı ile çok önemlidir. Gürcüstan, Hazar petrollerinin sanayileşmiş dünya ülkelerine taşınması için vazgeçilmez bir konumdadır. Bu nedenle Gürcüstan'ın güvenliği ABD ve Avrupa güvenliği için çok önemlidir

(The New York Times, 21.07.1997)

YÖK'e Diploma Davası

Gürcüstan ile Türkiye arasında imzalanan kültürel anlaşmaya rağmen YÖK tarafından bazı Gürcü üniversitelerinin diplomalarının tanınmaması bazı öğrencileri çileden çıkardı ve bu üniversitelerden mezun olanların bir kısmı YÖK'ü mahkemeye verdiler

(Yeni Yüzyıl, 23.07.1997)

İdam Mahkümlarının Hayatları Bağışlandı

Geçen yıldan beri misafir üye olduğu Avrupa Konseyi'ne daha da yakınlaşmak isteyen Gürcüstan'da 54 idam mahkümunun cezaları 20 yıl hapse çevrildi. Anayasa nın 73 üncü maddesindeki yetkisini kullanan Şevardnadze iki yıldır Gürcüstan'da idamları onaylamıyordu.

(Turkish Daily News, 26.07.1997)

Abhazya'da Ateşkese Devam:

Gürcüstan ve ayrılıkçı Abhazya bölgesi yetkilileri arasında Cenevre kentinde yapılan görüşmelerde taraflar birbirlerine karşı güç kullanmayacaklarını teyit ettiler

(Radikal, 27.07.1997)

Din Simsarları Gürcüstan'da

Sosyalizmin çökmesi ile oluşan inanç boşluğunu din simsarları dolduruyor.

Bu boşluğu dolduranlar arasında Protestan, Katolik ve Müslüman misyonerler de bulunuyor. Bazı yabancı hükümetler de bu olayın içinde. İran, söz konusu bölgeye dini içerikli televizyon programları yayınlarken, Türkiye de camilerin inşası için para desteğinde bulunuyor. Yardımlar artıkça, bütün bu misyonerlik politikalarının bazen entrikalarla dolu olduğu ortaya çıkıyor.

(Milliyet Gazetesi Eki: "The Wall Street Journal" Türkçe Çevirisi - 28.07.1997)

Rusya'dan Eski Cumhuriyetlere Uyarı

Rusya, eski Sovyet Cumhuriyetlerinden Gürcüstan, Kazakistan, Ukrayna, Belarus, Letonya ve Litvanya'yı uyararak elektrik borçlarını ödemedikleri takdirde elektriklerinin kesileceği uyarısını yaptı *(Dünya,* 06.08.1997)

Kafkaslar Yeniden Karışıyor

Gürcüstan ile Abhaz aynlıkçılar arasındaki ateşkes anlaşmasının süresi 31 Temmuz'da doldu. Ateşkes, Rus birliklerinin gözetiminde uygulanıyordu. Anlaşma yenilenmediği için Rus birliklerinin yetkisi de dolmuş oldu.

(Aydınlık, 10.08.1997)

Tbilisi'den BDT'ye Rest

Gürcüstan'ın ayrılıkçı bölgesi Abhazya'da konuşlandırılan Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) askerlerinin görev süresi Eylül'deki BDT zirvesine kadar uzatıldı. Ancak bu, Rusya karşıtı olan ulusal muhalefeti harekete geçirdi. Parlamento olağanüstü oturuma çağrıldı. Rusya karşıtları, Gürcüstan'ın BDT'den çıkmasını istiyorlar

(*Cumhuriyet*, 11.08.1997)

Abhazya'da Barışa Doğru

Gürcüstan'ın başkenti Tbilisi'de yapılan görüşmelere Cumhurbaşkanı Şevardnadze, ayrılıkçı Abhazya bölgesi lideri Ardzinba ve Rusya Dışişleri Bakanı Primakov katıldı. Gürcüstan yönetimi, ayrılıkçı Abhaz bölgesine Gürcüstan sınırları içinde özerklik tanımayı kabul edebileceğini bildirdi. Rusya önderliğinde beş yıl önce başlatılan Abhazya sorunu, yine Rusya önderliğinde çözüme kavuşturuluyor. Beş yıl aradan sonra ilk kez Tbilisi'ye gelen Ardzinba, Şevardnadze ile yaptığı görüşmeden sonra sorunu barışçı yollarla çözeceklerini bildirdi. Şevardnadze ise "Temel sorunlar hakkında anlaşmaya varıldı. Ancak bazı ayrılıklar sürüyor. Yine de doğrudan temasın, bu sorunun da çözülmesini sağlayacağını umuyoruz," dedi.

(*Türkiye-Sabah-Radikal-Dünya ve Cumhuriyet*, 16.08.1997)

Gürcü-Abhaz Zirvesi Moskova'ya Yaradı

Gürcü-Abhaz çatışmalarının başlamasının beşinci yıldönümünde 14-15 Ağustos'ta, Gürcü ve Abhaz liderler Eduard Şevardnadze ve Vladislav Ardzinba arasında görüşmeler düzenlendi. Ardzinba'nın 6 yıllık bir aradan sonra Tbilisi'ye gitmesi ve yakın zamana kadar birbirlerine düşman gözüyle bakan iki liderin masa başına oturması, Rusya Dışişleri Bakanı Yevgeniy Primakov'un çabaları sonucu mümkün oldu. ABD, çeşitli Avrupa ülkeleri ve Türkiye ile temaslarında, Abhazya konusunda beklediği desteği bulamayan Şevardnadze, yüzünü tekrar Rusya'ya dönmek zorunda kaldı. Ardzinba ise Gürcülerle ancak Rusya yardımıyla görüşebileceklerini zaten açıkça belirtiyordu. Gürcü-Abhaz zirvesi kesin bir sonuç vermese de tarafların psikolojik engeli aşmaları ve ikili görüşme sürecini başlatmaları açısından önemliydi. Sonuç belgesinde, bundan böyle sorunların yalnız barışçıl yöntemlerle çözülmeye çalışılacağı ve kan dökülmeyeceği vurgulandı. Böylece kesin barış sağlanamasa da savaş haline son verilmiş oldu.

Her iki lider de görüşmelerinde Rusya'nın oynadığı olumlu role işaret ederek Moskova'ya teşekkür etti. Bu başarılı arabuluculuğuyla Kremlin, Kafkasya'da önemli bir puan almış oldu. Şimdi Gürcülerle Abhazların enerji, ulaşım, iletişim ve savaş göçmenlerinin memleketlerine dönmesi konularında ikili temasları güçlendirmesi bekleniyor.

Temel sorun ise ortada duruyor: Gürcüstan, Abhazya'ya geniş yetkiler tanınmayı vaat ederek onun özerk bir cumhuriyet olarak kendi sınırları içinde kalmasını isterken, Abhazya bağımsızlıktan asla vazgeçmeyeceğini kaydediyor. Bu konuda Kremlin'in yeni uzlaştırma girişimleri hazırladığı ve yakında Moskova'da Yeltsin-Ardzinba zirvesi yapılması için çalışmaların sürdüğü bildiriliyor

(*Cumhuriyet*, 18.08.1997)

ABD'ye Kafkasya Uyarısı

Yeltsin, Rusya Güvenlik Konseyi'nde yaptığı konuşmada, ülkesinin Kafkasya'da etkisi azalırken ABD etkisinin arttığına dikkat çekerek bu durumun yeni gerginliklere yol açacağını söyledi (*Cumhuriyet*, 21.08.1997)

Türkiye-Gürcüstan Anlaşması

Türkiye ile Gürcüstan arasında Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Anlaşması Bakanlar Kurulu'nca onaylandı. *Resmi Gazete*'de yayımlanan anlaşma uyarınca, akit taraflar, ülkelerinde bulunan ve haklarında hazırlık soruşturması ya da son soruşturma yapılması ya da bir mahkûmiyet kararının infazı amacıyla diğer tarafça aranan kişileri karşılıklı olarak teslim edecek

(*Dünya*, 25.08.1997)

Şişe Cam Gürcüstan'da

Şişe Cam, Gürcüstan'ın Ksani Şişe Cam Fabrikası'nın % 71'lik hissesini Avrupa Kalkınma Bankası ile birlikte satın aldı. Gürcüstan yılda 300 milyon litre şarap ve kanyak üretiyor, ayrıca 1 milyon kavanoz kullanıyor.

Ksani Şişe Cam Fabrikası'nda yeni ortaklar 20 milyon dolarlık yatırım yapacaklar ve tam kapasite çalışmaya ulaşılacak

(*Dünya*, 26.08.1997 - *Yeniyüzyıl*, 27.08.1997)

Karadeniz'de Önemli Gün

Rusya'nın sert tepkisini çeken Deniz Meltemi-97 tatbikatı Türk gemilerinin de katılımıyla bugün Kırım açıklarında başlıyor. Tatbikata Gürcüstan,

ABD, Bulgaristan, Romanya, Ukrayna ve Türkiye katılıyor

(*Milliyet*, 25.08.1997 - *Turkiye*, 27.08.1997)

Karadeniz'e Önlem

BM, Dünya Bankası ve AB'nin de desteklediği ve Gürcüstan ile Türkiye dahil tüm Karadeniz ülkelerinin katıldığı seminer Romanya'da yapıldı. Toplantıda Karadeniz'i kirleten iki temel nedenin, akarsuların getirdiği katı maddeler ile atıksuların arıtılmaksızın denize verilmesi olduğu vurgulandı

(*Yeniyüzyıl*, 27.08.1997)

Sizi Çatlatacağuz

31. 08. 1997 *Gazete Pazar* Eki Joker 8 sayfanın tümünü Karadeniz'de yaşayan etnik kökenli halkları ayırmış bulunmaktadır. Yazıda Karadeniz'de mevcut toplam 2,5 milyon Gürcü ile ilgili dil, kültür, gelenek ve görenekler anlatılmaktadır (*Gazete Pazar*, 31.08.1997)

Borova Yapı Gürcüstan'da Ofis Açtı

Yurtdışında yeniden yapılanma içinde olan Türki devletlerde birçok ihaleye giren Borova Yapı, bu pazardan oldukça umutlu. Gürcüstan ve Azerbaycan'da girdikleri ihalelerden büyük beklentileri olduğunu söyleyen Borova Yapı Yönetim Kurulu Başkanı Ersın Borteçen, "Gürcüstan projesi bizim için yeni bir atılım," dedi. 9.3 milyon dolarlık Gürcüstan Supsa terminal ihalesinin 1998 Mayıs sonunda tamamlanacağını belirten Borteçen, "Gürcüstan'daki petrol terminalinin başlangıç ihalesini kazandık. Bu daha devam edecek biriş. ●rada 150 milyon dolarlık bir yatırım var. Bir defa ihaleyi kazandıktan sonra, şansınız arttığı için devamı olan ihaleleri almak daha kolay. Beklentimiz olduğu için orada ofis açtık

(*Radikal*, 01.09.1997)

Çeçen Lider Gürcüstan'da

Eylül 1997 başlarında Gürcüstan'ı ziyaret eden Çeçenistan lideri Aslan Mashadov, Gürcüstan ile iyi komşuluk ve karşılıklı ilişkileri düzenleyen çeşitli görüşmeler yaparak anlaşmalar imzaladı

(*Cumhuriyet* 03.09.1997)

Vainakh Türkiye'de

Çeçenistan Devlet Halk Dansları Topluluğu Vainakh gösterilerde bulunmak üzere Türkiye'ye geldi. Bir aylık sürede 20'nin üzerinde kentte gösterilerde bulunacak olan Vainakh geniş bir izleyici grubuna seslenecek

(Bütün ulusal gazeteler, 07.09.1997)

Rusya'ya Ret

Haydar Aliyev ve Gürcüstan lideri Eduard Şevardnadze Moskova gezisini önceki gün iptal ettiler. Bu karar da, aralarında Türk kamyonlarının da bulunduğu, içki yüklü 1500 kadar tırın, Rusya-Gürcüstan sınırında durdurulması, sınırdan içeri sokulmaması üzenne alınmışu. Gürcüstan'ın transit taşımacılıktan elde ettiği gelirlerin Rusya tarafından engellenmek istendiğini belirten Tbilisi yönetimi, bu nedenle Şevardnadze'nin Moskova gezisini iptal ettiğini belirtmişti.

İki lider de, Moskova'nın 850. kuruluş yıldönümü şenliklerine katılacak ve yarın sabah Rusya Devlet Başkanı Boris Yeltsin ile bir araya geleceklerdi.

(*Türkiye*, 07.09.1997)

Şişe Cam Ksani Fabrikası İçin Ortak Arıyor

Şişe Cam, Gürcüstan'da satın aldığı Ksani Şişe Cam Fabrikası'na Avrupa Kalkınma Bankası ve IFC'yi ortak yapmak için görüşmelerini sürdürüyor.

(*Dünya*, 08.09.1997)

Tbilisi'de Altyapı Kalkınmasında Fırsatlar Konferansı

16-17 Eylül 1997 tarihleri arasında Tbilisi'de "Transkafkasya: Altyapı Kalkınmasında Fırsatlar" konulu uluslararası bir konferans düzenlenecek. Toplantının açılışını Azerbaycan Başbakanı ile Gürcüstan Parlamento Başkanı yapacaklar. Toplantıya bölge ülkelerinin yetkili özel ve kamu kuruluşlarının temsilcilerinin yanı sıra uluslararası kuruluş ve şirketlerden de yetkililer katılacak. Konferans "International Trade & Exhibitions Group" tarafından düzenleniyor.

(*TİKA-Avrasya Haberler*, Ağustos-Eylül 97/1)

Acarlar'dan Eğitime Katkı

Acarlar Şirketler Grubu Milli Eğitim Bakanı ile imzaladığı protokolle Artvin Borçka'da 300 milyara mal olacak yatılı Anadolu Endüstri Meslek Lisesi, 100 yataklı pansiyon binası ve 10 dairelik öğretmen lojmanı yapımını üstlendi. Yönetim Kurulu Başkanı İsmet Acar yaptığı açıklamada, okulun 1999 öğretim yılına yetiştirileceğini, MEB'e devredileceğini ve eğitim reformuna katkı olması amacı ile böyle bir yatırımı gerçekleştirdiklerini söyledi.

(*Dünya*, 10.09.1997)

ÖZGÜN ŞİRKETLER GRUBU

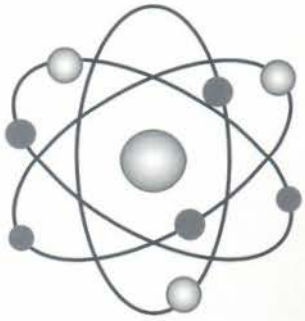

ÖZGÜN ŞİRKETLER GRUBU

ÖZGÜN KABLO	Zırhlı yeraltı dolgulu, askılı havai telekomünikasyon kabloları, abone kabloları, projelendirilmesi ve montaj işleri.
YILDIZ FİBER	Direkt veya kanal içine döşenebilen yeraltı, kendinden askılı havai, çelik veya aramid yarn zırhlı fiber optik kablolar, projelendirilmesi ve montaj işleri.
SANTEL EMAYE	0,07 mm-3,00 mm arasında lehimlenebilir ve yüksek ısıya dayanıklı emaye bobin telleri.
CİHAN METAL ENDÜSTRİ	Yüksek gerilim enerji nakil hatları için tam alüminyum iletkenler, çelik özlü alüminyum iletkenler.
NİL ÇELİK	2,7 mm-9,00 mm arası galvanizli örgülü teller, 1,20mm-4,00 mm arası çinko kaplı teller ve ayrıca 0,70 mm *ile 6,00 mm arası yüksek karbon içeren yaylı teller.*
ONURPAK	Alüminyum folyo ve oluklu çelik bant, sigara folyosu, çay poşeti, baskılı kağıt, her türlü ambalaj malzemeleri.
ŞEKERPINAR KAĞITÇILIK	Oluklu mukavva üretimi ile çok çeşitli sektörlere ambalaj malzemeleri sağlamaktadır.

Şekerpınar Köyü İplikdere Mevkii 41400 Gebze/KOCAELİ
Tel: (0262) 744 27 08 (4 hat) - 658 96 16 (4 hat) Faks: (0262) 744 27 12 - 744 56 76 - 658 96 6

Uzun Lâfın Kısası...

ZAZA
ARİSTOKRAT
Platinum
Traş Bıçağı

Şampiyondur

KARTAL ÇELİK EŞYA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
Tahtakale Cad. 38 ZAZA Han Eminönü-İSTANBUL
Tel: (0212) 522 19 62 - 240 43 27 Fax: (0212) 247 02 94